

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

БОГУН СТАНІСЛАВ СЕРГІЙОВИЧ

УДК 342.9:339.543

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ
ДЕРЖАВИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ
УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

С.С. Богун

Науковий керівник: **Соболь Євген Юрійович**

доктор юридичних наук, професор

Київ – 2019

АНОТАЦІЯ

Богун С.С. Принципи реалізації правоохоронної функції держави органами митної служби України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2019.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі принципів реалізації правоохоронної функції органами Державної митної служби України.

У дисертації наводиться теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, яке полягає у визначенні сутності та особливостей принципів реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України, що лягло в основу вироблення відповідної концепції, а також пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення відповідного адміністративного законодавства, як форми реалізації принципів здійснення правоохоронної функції держави митними органами України.

Акцентується увага, що функції держави це історично визначені та об'єктивно необхідні напрями її внутрішньої і зовнішньої діяльності, мета яких полягає у реалізації завдань держави які виражають її суть, соціальне призначення, а також роль і місце у суспільстві на даному етапі історичного розвитку.

Узагальнюється думка про те, що правоохоронна функція держави за своєю сутністю є важливим напрямом діяльності держави, який віднайшов своє відображення на конституційному рівні, а її реалізацію покладено на певне коло уповноважених суб'єктів. Зміст цієї функції полягає в охороні законності та правопорядку в суспільстві, а також в сприянні реалізації прав та свобод людини фактично у всіх сферах суспільного життя (економічній,

політичній, соціальній, екологічній, інформаційній тощо). Визначено яку роль відіграє правоохоронна функція як для самої держави взагалі, так і для суспільства зокрема.

Обґрунтовано, що Державна митна служба України посідає самостійне та незалежне місце в системі правоохоронних органів нашої держави, що обумовлюється специфікою завдань, які було покладено на даний центральний орган виконавчої влади.

З'ясовано, що реалізація правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України це багатогранний та багатоаспектний процес, який включає чималу кількість конкретних дій, котрі має здійснити ДМС на шляху досягнення кінцевої мети при здійсненні правоохоронної діяльності. Реалізація даної функції передбачає обов'язкове поєднання та використання цілого комплексу правових форм та методів. Виокремлено найбільш суттєві особливості реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України.

Під принципами здійснення правоохоронної функції держави органами ДМС запропоновано розуміти відправні ідеї, безперечні та об'єктивні вимоги, що ставляться до відповідних суб'єктів, які уповноважені здійснювати правоохоронну діяльність в митній сфері. Вони (принципи) відрізняються універсальністю, імперативністю та стабільністю, є взаємопов'язаною системою яка поєднана єдиною метою, яка полягає у забезпеченні додержання прав людини та забезпечення можливості їх реалізації, а також гарантування законності та правопорядку у державі взагалі та у митній сфері зокрема. Це, в свою чергу свідчить про демократичну, цивілізаційну та організаційну спрямованість ДМС у реалізації правоохоронної функції держави.

Запропоновано виділити наступні групи принципів діяльності зазначених органів при реалізації правоохоронної функції держави:

1) загальноправові принципи, які є характерними для діяльності всіх органів

державної влади України; та 2) спеціальні принципи, тобто такі, що властиві безпосередньо діяльності ДМС при реалізації нею правоохоронної функції.

Встановлено, що під загально-правовими принципами реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України слід розуміти вихідні, основні, відправні ідеї та незаперечні вимоги, об'єктивно властиві для правоохоронної діяльності держави взагалі та митних органів зокрема. Вони визначені в Конституції України, а їх деталізацію та конкретизацію здійснено в інших законах та підзаконних актах нашої держави.

Акцентується увага, що загальноправові принципи реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС складають цілісну систему, в якій кожен принцип не застосовується окремо у чітко визначеній практичній ситуації, вони взаємодіють як єдине ціле лише з більшим чи меншим вираженням окремих з них в залежності від виконуваних повноважень у сфері реалізації правоохоронної функції окресленим органом державної влади. Виокремлено характерні ознаки спеціальних принципів реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України.

Узагальнено, що спеціальні принципи реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України найбільш повно відображають всю специфіку такої діяльності окресленого у роботі органу державної влади. Наголошено, що закріплення спеціальних принципів на законодавчому рівні: по-перше, дозволить якісно покращити практичну діяльність органів ДМС в контексті реалізації ними правоохоронної функції; по-друге, сприятиме розвитку відповідного адміністративного законодавства; по-третє, значно активізує наукові пошуки в окресленому напрямку, що, беззаперечно слід оцінювати виключно з позитивного боку.

Узагальнено досвід таких провідних країн Європи та Світу, як: Великобританія, Франція, Німеччина, та Сполучені Штати Америки. Крім

того, звернено увагу на позитивний досвід країн посткомуністичного простору, зокрема Польщі, Литви та Грузії. Наголошено, що в багатьох із досліджених держав склалась досить позитивна практика реалізації правоохоронної функції митними органами, про що яскраво свідчать відповідні статистичні дані.

Грунтуючись на аналізі зарубіжного досвіду визначено нові принципи реалізації правоохоронної функції держави митними органами, які мають бути закріплені на законодавчому рівні нашої країни, зокрема: принцип використання сучасних інформаційних систем; принцип «мовчання - знак згоди»; принцип уніфікації митних формальностей; принцип підтримки конкурентоспроможності бізнесу; принцип комунікаційних зв'язків і відносин з державними і громадськими організаціями, діловими колами всередині країни; принцип поєднання комплексності та вибіркової митного контролю. Наголошено, що запровадження окреслених вище засад дозволить: по-перше, якісно покращити практичну діяльність митних органів в контексті реалізації правоохоронної функції; по-друге, підвищить рівень довіри до Державної митної служби України, як з боку населення держави, так і з боку світової спільноти; по-третє, сприятиме активізації наукових пошуків в окресленому напрямку

Під адміністративним законодавством України, як формою реалізації правоохоронної функції органами Державної митної служби запропоновано розуміти сукупність нормативно-правових актів, що містять в собі адміністративно-правові норми, котрі у своїй сукупності складають правову основу здійснення правоохоронної функції митними органами України. Наголошується, що саме в нормах адміністративного права окреслені у роботі принципи набувають необхідного юридичного змісту та знаходять своє об'єктивне відображення.

Обґрунтовано, що удосконалення адміністративного законодавства має важливе значення з точки зору формування та подальшого втілення у життя

принципів реалізації правоохоронної функції Державною митною службою України.

Наголошено, що саме через нормотворчість є можливим усунути більшість наявних проблем в окресленій в дисертації сфері, адже вона допомагає не просто усунути недоліки в чинному законодавстві, а й систематизувати його, зробити більш доступним та зрозумілим.

Узагальнено, що на сьогоднішній в адміністративному законодавстві, яке визначає правові засади діяльності Державної митної служби України існує чимала кількість проблем, які потребують негайного вирішення особливо в контексті проведення сучасних реформ у цій сфері. Запропоновано напрямки вирішення таких проблем.

Ключові слова: принципи, принципи права, реалізація, функція, державна функція, правоохоронна функція, Державна митна служба України, правоохоронні органи, зарубіжний досвід, адміністративне законодавство, загальноправові принципи, спеціальні принципи.

SUMMARY

Bohun S.S. Principles of Implementing Law Enforcement Function of the State by the Customs Agencies of Ukraine. – *Qualifying scientific work (manuscript).*

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Informational Law». – Research Institute of Public Law, Research Institute of Public Law, Kyiv, 2019.

The dissertation research is focused on the problem of principles of implementing law enforcement function by the State Customs Service of Ukraine.

The author of the dissertation has provided theoretical generalization and a new solution to the scientific problem, which consists in determining the nature and specific features of the principles of implementing law enforcement function

of the state by the State Customs Service of Ukraine, which formed the basis for the development of the corresponding concept, as well as propositions and recommendations for improving the relevant administrative legislation, as a form of implementing the principles of law enforcement function of the state by the customs authorities of Ukraine.

Special attention has been paid to the fact that the state functions are historically defined and objectively necessary directions of its internal and external activity, the purpose of which is to fulfill the tasks of the state that express its essence, social purpose, as well as the role and place in society at this stage of historical development.

The author has generalized the idea that law enforcement function of the state is inherently an important area of the state's activity, which has found its reflection at the constitutional level, and its implementation is entrusted to a certain range of authorized subjects. The content of this function is to protect rule of law and order in society, as well as to promote the realization of human rights and freedoms virtually in all spheres of public life (economic, political, social, environmental, information, etc.). The author has defined which role has law enforcement function both for the state in general and for society, in particular.

It has been substantiated that the State Customs Service of Ukraine occupies an independent and self-sufficient place in the system of law enforcement agencies of our country, which is determined by the specific tasks assigned to this central executive agency.

It has been clarified that the implementation of the state's law enforcement function by the State Customs Service of Ukraine is a multifaceted and multidimensional process that involves a considerable number of concrete actions that must be undertaken by the State Customs Service in order to achieve its ultimate goal in implementing law enforcement activities. The implementation of this function involves the mandatory combination and use of the whole range of legal forms and methods. The most essential features of the implementation of law

enforcement function of the state by the agencies of the State Customs Service of Ukraine have been specified.

The starting ideas, indisputable and objective requirements pertaining to the relevant subjects authorized to carry out law enforcement activities within the customs field are offered to understand as the principles of implementing the state's law enforcement function by the State Customs Service. They (principles) are distinguished by universality, imperativeness and stability; they are an interconnected system that is united for the sole purpose of guaranteeing human rights are ensuring their realization, as well as guaranteeing the rule of law and order in the state in general and in the customs field, in particular. This, in turn, testifies about the democratic, civilizational and organizational orientation of the State Customs Service in exercising the state's law enforcement function.

It has been offered to distinguish the following groups of principles of the activity of the mentioned agencies while exercising law enforcement function of the state: 1) generally legal principles, which are typical for the activity of all agencies of state power of Ukraine; and 2) special principles, that is, inherent in the activities of the State Customs Service while exercising its law enforcement function.

It has been established that generally legal principles for the implementation of law enforcement function of the state by the State Customs Service of Ukraine should be understood as the original, basic, starting ideas and indisputable requirements that are objectively inherent for law enforcement activities of the state in general and customs authorities, in particular. They are defined in the Constitution of Ukraine, and their detalization and concretization is carried out in other laws and by-laws of our state.

Special attention has been paid to the fact that generally legal principles of implementing law enforcement function of the state by the State Customs Service constitute a coherent system, where each principle is not applied separately in a well-defined practical situation, they interact as integral whole only with greater or

lesser expression depending on performed authorities in the sphere of implementing law enforcement function by a designated agency of state power. The author has distinguished the characteristic features of special principles of implementing law enforcement function of the state by the agencies of the State Customs Service of Ukraine.

It has been generalized that special principles of implementing law enforcement function of the state by the agencies of the State Customs Service of Ukraine most fully reflect all the specifics of such activity of the state authority outlined in the work. It has been emphasized that the consolidation of special principles at the legislative level: first of all, will allow to improve qualitatively the practical activity of the State Customs Service in the context of exercising law enforcement function by them; secondly, it will facilitate the development of relevant administrative legislation; thirdly, it will significantly intensify scientific research in the outlined direction, which should undoubtedly be evaluated solely from the positive aspect.

The author has generalized the experience of such leading countries of Europe and the World as: Great Britain, France, Germany and the United States of America. Besides, special attention has been paid to the positive experience of post-communist countries, in particular Poland, Lithuania and Georgia. It has been emphasized that many of the researched countries have a fairly positive practice of implementing law enforcement function by customs authorities. It is evidenced by the relevant statistics.

Based on the analysis of international experience, the author has defined new principles of implementing law enforcement function of the state by the customs authorities, which should be enshrined at the legislative level of our country, in particular: the principle of using modern information systems; the principle of “silence gives consent”; the principle of unification of customs formalities; the principle of maintaining business competitiveness; the principle of communication and relations with state and non-governmental organizations,

business community within the country; the principle of combining the complexity and selectivity of customs control. It has been emphasized that the introduction of these principles will allow: first of all, to improve qualitatively the practical activity of customs authorities in the context of the implementation of law enforcement function; secondly, it will increase the level of trust in the State Customs Service of Ukraine, both by the population of the state and by the world community; thirdly, it will help to activate scientific research in the outlined area.

The author has offered to understand the set of regulatory acts, which contain administrative and legal norms, which in their totality constitute the legal basis for exercising law enforcement function by the customs authorities of Ukraine as administrative legislation of Ukraine, as a form of implementing law enforcement function by the State Customs Service. It has been emphasized that outlined in the work principles acquire the necessary legal content and are objectively reflected in the norms of administrative law.

It has been substantiated that the improvement of administrative legislation is important in terms of the formation and further implementation of the principles of exercising law enforcement function by the State Customs Service of Ukraine.

It has been emphasized that due to rule-making, it is possible to eliminate most of the existing problems in the field outlined in the dissertation, since it helps not only to eliminate the shortcomings in the current legislation, but also to systematize it, to make it more accessible and understandable.

Generally speaking, there are many problems in administrative legislation that defines the legal principles of the activity of the State Customs Service of Ukraine, which need immediate solution, especially in the context of the current reforms in this area. Directions for solving such problems have been suggested.

Key words: principle, principle of law, realization, functions, state function, law enforcement function, State Customs Service of Ukraine, law enforcement agencies, international experience, administrative legislation, generally legal principles, special principles.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Богун С.С. Характеристика спеціальних принципів реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 33. Ч. 2. Т. 3. С. 107–114.

2. Богун С.С. До проблеми визначення ролі та значення правоохоронної функції держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 34. Ч. 2. Т. 3. С. 124–129.

3. Богун С.С. К проблеме определения понятия принципов реализации правоохранительной функции государства органами государственной таможенной службы Украины. *Право и политика*. 2018. № 2. С. 111–115 (Кыргызская Республика).

4. Богун С.С. Досвід країн Європи щодо реалізації правоохоронної функції митними органами та можливості його використання в контексті вдосконалення принципів реалізації правоохоронної функції ДМС України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2. Т. 3. С. 101–106.

5. Богун С.С. Напрямки удосконалення адміністративного законодавства України, як форми реалізації принципів здійснення правоохоронної функції держави органами Державної митної служби. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Вип. 50. Т. 4. С. 122–128.

6. Богун С.С. К характеристике общеправовых принципов реализации правоохранительной функции государства органами Государственной таможенной службы Украины. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 113–119 (Кыргызская Республика).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Богун С.С. Принцип професіоналізму як ключова засада реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби. *Роль права та закону в громадянському суспільстві*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12–13 лют. 2016 р.). К.: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 45–47.

8. Богун С.С. Можливості використання зарубіжного досвіду реалізації правоохоронної функції митними органами у діяльності вітчизняної Державної митної служби України. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 10–11 серп. 2018 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 45–47.

9. Богун С.С. Досвід Німеччини щодо реалізації правоохоронної функції держави митними органами. *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 25–26 січ. 2019 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2019. С. 65–67.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ	25
1.1 Роль та значення правоохоронної функції держави.....	25
1.2 Місце органів Державної митної служби у системі правоохоронних органів	41
1.3 По Поняття та особливості реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України	59
Висновки до Розділу 1.....	77
РОЗДІЛ 2 ХАРАКТЕРИСТИКА СУТНОСТІ ПРИНЦИПІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.....	83
2.1. Сутність та класифікація принципів реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України	83
2.2. Характеристика загальноправових принципів реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України	101
2.3. Характеристика спеціальних принципів реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України	117
Висновки до Розділу 2.....	131
РОЗДІЛ 3 Правові проблеми практичного втілення принципів реалізації правоохоронної функції митними органами та шляхи їх вирішення	136
3.1. Зарубіжний досвід реалізації правоохоронної функції митними органами та можливості його використання в контексті вдосконалення	

принципів реалізації правоохоронної функції Державної митної служби України.....	136
3.2. Напрямки удосконалення адміністративного законодавства України, як форми реалізації принципів здійснення правоохоронної функції держави органами Державної митної служби.....	156
Висновки до Розділу 3.....	170
ВИСНОВКИ	175
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	181
ДОДАТКИ.....	212

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. На сьогоднішній день проблема реформування Державної фіскальної служби (далі – ДФС), а точніше її розформування на Державну податкову та митну служби, є однією із найбільш обговорюваних в наукових колах, особливо враховуючи той факт, що дані відомства було об'єднано не так давно. Втім, на нашу думку, відмова від слідування сучасним світовим тенденціям щодо об'єднання митниці та фіскальних органів є правильним кроком, який має позитивно відобразитися як на діяльності Державної податкової служби, так і на роботі Державної митної служби (далі – ДМС). Адже тепер кожен із вказаних органів державної влади може зосередитись на вирішенні власних, специфічних завдань, які стоять перед ними у відповідній галузі.

Разом із тим, реорганізація ДФС, а зокрема виокремлення ДМС в окремий орган державної влади тягне за собою появу низки проблем, які потребують негайного вирішення. Але в даній ситуації існує і позитивний момент, який полягає у тому, що саме зараз вітчизняний законодавець має реальну можливість створити кардинально новий орган, який буде відповідати вимогам, що висувуються до нашої країни європейською та світовою спільнотами.

Особливу увагу, на нашу думку, законодавцю слід приділити правоохоронній функції, яка реалізується митною службою України, адже, як показує аналіз завдань, що стоять перед вказаним державним органом, саме правоохоронна функція є одним із ключових напрямків діяльності вказаного вище центрального органу виконавчої влади. Як і будь-яка інша діяльність, реалізація правоохоронної функції органами ДМС має будуватись на відповідних ідеях, засадах, які в юридичній літературі прийнято називати принципами. Саме наявність та дотримання відповідних принципів свідчить про демократичну, соціальну та організаційну спрямованість ДМС в

контексті реалізації правоохоронної функції держави. А відтак, дослідження принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки це: по-перше, сприятиме вдосконаленню відповідного законодавства; а по-друге, активізує наукові пошуки в окресленому напрямку.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Окремі проблемні питання діяльності митних органів України вже потрапляли у поле зору різних науковців. Однак, при цьому воно досліджувалось або ж поверхнево, або в розрізі окремих проблематик. Так, Комзюк В.Т. у своєму дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи» (2004 р.) розглядав адміністративно-правовий статус митних органів, вказуючи на те, що його важливим елементом є функції даного органу, серед яких на його думку, чільне місце посідає саме правоохоронна. У своїй науковій праці вчений наводить низку аргументів, які засвідчують факт того, що митні органи доцільно відносити саме до системи правоохоронних органів України. На важливості виконання правоохоронної функції митними органами у дисертаційному дослідженні «Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави» (2008 р.) наголошував Приймаченко Д.В. Науковець звернув увагу на необхідності законодавчого закріплення правоохоронної функції митних органів шляхом внесення змін і доповнень до діючого на той час законодавства.

У докторській дисертації Безпалової О.І. «Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави» (2016 р.) розкривається сутність, ознаки та структурні елементи адміністративно-правового механізму реалізації правоохоронної функції держави. Крім того, вченою визначено коло органів державної влади, діяльність яких спрямована на реалізацію правоохоронної функції держави, серед яких вона в тому числі виділяє митні та податкові органи. Ярмій І.В. у дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи» (2018 р.)

суттєву увагу приділив саме правоохоронній діяльності митних органів, зокрема автор наголошує на наявності низки прогалин та недоліків у чинному адміністративному законодавстві, які заважають Державній митній службі повною мірою реалізовувати правоохоронну функцію.

Теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження стали праці вчених-адміністративістів: О.М. Бандурка, О.І. Безпалова, О.В. Бермічева, Є.Є. Веденєєв, В.І. Вишковська, О.М. Воронкова, В.В. Галунько, Ю.В. Гаруст, Т.Б. Гладченко, С.В. Городянко, В.Г. Гриценко, С.Д. Гусарєв, О.В. Джафарова, Є.В. Додін, С.Г. Дробязко, О.Ю. Дрозд, О.В. Ільченко, О.Ф. Кобзар, В.М. Кириченко, О.М. Ключєв, А.М. Колодїй, В.Т. Комзюк, В.В. Копейчиков, С.П. Коталейчук, Д.В. Лук'янов, Р.С. Мельник, А.Ю. Микитченко, О.М. Музичук, П.В. Онопенко, В.І. Осадчий, В.М. Плішкін, А.О. Полянничко, Г.В. Рибницький, І.В. Сажнєв, Л.В. Товкун, Б.Ю. Химан, Р.Я. Шай та багато інших. Справедливим буде відзначити, що вказані вище науковці зробили вагомий вклад у становлення та розвиток законодавства про митну справу в Україні взагалі та процес розвитку ДМС зокрема. Однак, при цьому слід констатувати, що в більшості робіт питання принципів реалізації правоохоронної функції держави митними органами України розглядалось лише поверхнево, або ж не досліджувалось взагалі.

Аналіз наукових праць, присвячених проблемам реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС, а також чисельні зміни у діючому законодавстві, нещодавнє реформування податкових та митних органів, свідчать про складність окресленого проблемного питання, а також про важливість проведення подальших досліджень, присвячених принципам реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України.

Таким чином, необхідність вдосконалення практичної діяльності новоствореної ДМС України, а також відсутність комплексних монографічних досліджень, присвячених даній проблематиці, обумовлюють не тільки актуальність, але й доцільність і своєчасність здійснення

дослідження, присвяченого принципам реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Тема дисертаційного дослідження узгоджується з положеннями: Концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1101-р; постанови Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1200 «Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України»; Концепції оптимізації системи центральних органів виконавчої влади, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1013-р. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб на основі опрацювання існуючих науково-теоретичних підходів визначити сутність та особливості принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України, а також на основі опрацювання зарубіжного досвіду виробити пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення відповідного адміністративного законодавства як форми реалізації принципів здійснення правоохоронної функції держави митними органами України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі основні *завдання*:

- визначити роль та значення правоохоронної функції держави;
- з'ясувати, яке місце посідають органи ДМС у системі правоохоронних органів України;

- надати визначення поняттю та окреслити особливості реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України;
- встановити сутність поняття та здійснити класифікацію принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України;
- охарактеризувати загальноправові принципи реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України;
- з'ясувати сутність спеціальних принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України;
- узагальнити зарубіжний досвід реалізації правоохоронної функції митними органами та визначити можливості його використання в контексті вдосконалення принципів реалізації правоохоронної функції ДМС України;
- окреслити напрямки удосконалення адміністративного законодавства України, як форми реалізації принципів здійснення правоохоронної функції держави органами ДМС.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають в процесі реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України.

Предметом дослідження є принципи реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання. Так, за допомогою методу *сходження від абстрактного до конкретного*, а також *логіко-семантичного* методу дослідження було поглиблено понятійний апарат, зокрема визначено поняття, роль та значення правоохоронної функції держави (підрозділ 1.1), а також з'ясовано поняття та особливості реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України (підрозділ 1.2). За допомогою *спеціально-юридичного* і *статистичного* методів визначено місце органів ДМС в системі правоохоронних органів України (підрозділ 1.2). Методи *класифікації*, *групування*, а також *системно-структурний* та *системно-функціональний* методи було використано під час

визначення поняття та здійснення класифікації принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України (підрозділ 2.1). Характеристика загальноправових та спеціальних принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України була надана за допомогою використання *формально-логічного* методу та методу *документального аналізу* (підрозділи 2.2, 2.3). *Порівняльно-правовий, теоретико-прогностичний* методи та метод *абстрагування* було використано під час дослідження зарубіжного досвіду реалізації правоохоронної функції митними органами та при визначенні можливостей його використання в контексті вдосконалення принципів реалізації правоохоронної функції ДМС України (підрозділ 3.1), а також при опрацюванні напрямів удосконалення адміністративного законодавства України, як форми реалізації принципів здійснення правоохоронної функції держави органами ДМС (підрозділ 3.2). В дисертації було використано й інші методи наукового пізнання, використання яких дозволило визначити та комплексно охарактеризувати принципи реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України.

Науково-теоретичне підґрунтя роботи становлять праці вчених не тільки в галузі адміністративного права, а й інших галузей права, зокрема, конституційного, митного, податкового, які використано з метою дослідження сутності та змісту принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України. Також в дисертації використано наукові праці вчених інших галузевих дисциплін, зокрема: філософії, соціології, теорії держави і права.

Нормативно-правовою основою дисертаційного дослідження є Конституція України, закони та підзаконні нормативно-правові акти, в яких прямо чи опосередковано визначаються принципи реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є першою спробою після реорганізації ДФС України комплексно, за допомогою використання сучасних методів наукового пізнання, визначити сутність та особливості принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України, а також на основі опрацювання зарубіжного досвіду та аналізу норм вітчизняного законодавства визначити напрямки розвитку адміністративного законодавства, як форми реалізації принципів здійснення правоохоронної функції органами ДМС. Основні наукові положення, які виносяться на захист, такі:

вперше:

- надано авторське визначення поняття адміністративного законодавства як форми реалізації принципів здійснення правоохоронної функції органами ДМС України, під яким запропоновано розуміти сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, що містять в собі адміністративно-правові норми, котрі у своїй сукупності складають правову основу здійснення правоохоронної функції митними органами України та в яких знаходять своє об'єктивне відображення принципи відповідної діяльності. Саме в нормах адміністративного права окреслені принципи набувають необхідний юридичний зміст та знаходять своє об'єктивне відображення;

- на основі аналізу зарубіжного досвіду в якості принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України, які пропонується закріпити у вітчизняному законодавстві виокремлено принципи: «мовчання – знак згоди»; уніфікації митних формальностей; підтримки конкурентоспроможності бізнесу; поєднання комплексності та вибіркової митного контролю;

- запропоновано авторське визначення поняття принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України;

удосконалено:

– перелік характерних особливостей правоохоронної функції держави до яких віднесено такі: є самостійним і пріоритетним напрямом державної діяльності; здійснюється компетентними суб'єктами (суб'єктами реалізації) виключно на основі чинного законодавства та у визначених ним межах; передбачає застосування заходів впливу, не виключаючи застосування державного примусу у разі віднесення останнього до кола повноважень суб'єкта реалізації; реалізується переважно у правових формах, а її головним завданням є: охорона та захист основ конституційного устрою, прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, боротьба із правопорушеннями, зміцнення законності та правопорядку у всіх сферах життєдіяльності та розвитку людини, а також суспільства та держави в цілому;

– перелік спеціальних принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України до яких було віднесено принципи: професіоналізму; безсторонності (неупередженості); об'єктивності; планування та оптимізації управління; цілеспрямованості та поступовості; ефективності; взаємодії з органами державної влади України; незалежності; добропорядності громадян; конфіденційності; оскарження рішень та дій співробітників ДМС;

– наукову думку про те, що органи ДМС України посідають самостійне та незалежне місце в системі правоохоронних органів України, що пояснюється сукупністю специфічних завдань, які покладено на вказаний орган державної влади, а також внутрішньою структурою митної служби;

– перелік принципів, відповідно до яких має здійснюватись кадрове забезпечення ДМС України, як суб'єкта реалізації правоохоронної функції держави. До таких засад віднесено принципи: впровадження сучасних інформаційних, управлінських та інших технологій в діяльність митних органів; наукової обґрунтованості управлінських рішень, з використанням

сучасних світових практик; універсальності; принцип конкуренції; заохочення працівників державної митної служби; систематичного підвищення кваліфікації працівників ДМС; визначення науково-обґрунтованих нормативів кадрового забезпечення органів Державної митної служби України;

дістали подальшого розвитку:

– наукові положення про те, що загальноправові принципи здійснення реалізації правоохоронної функції органами ДМС складають цілісну систему, в якій кожен принцип не застосовується окремо у чітко визначеній практичній ситуації, вони взаємодіють як єдине ціле лише з більшим чи меншим вираженням окремих з них, в залежності від виконуваних повноважень у сфері реалізації правоохоронної функції окресленим органом державної влади;

– обґрунтування необхідності законодавчого закріплення загальноправових та спеціальних принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС у Митному кодексі України з подальшою їх деталізацією у Положенні «Про Державну митну службу України», затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227;

– наукове бачення напрямків вдосконалення адміністративного законодавства, як форми реалізації принципів здійснення правоохоронної функції держави органами ДМС. До таких напрямків віднесено: розширення повноважень ДМС України; запровадження сучасних інформаційних систем у діяльність митних органів України; підвищення ефективності та якості роботи працівників митних органів; спрощення процедури оформлення митних документів; уніфікація митних формальностей.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації пропозиції і висновки можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшої розробки проблемних питань реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчості* – під час розробки змін і доповнень до нормативних актів, які визначають правові засади діяльності органів ДМС взагалі та у частині реалізації ними правоохоронної функції держави зокрема;

– *правозастосовній діяльності* – для покращення практичної реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України;

– *освітньому процесі* – при підготовці методичних розробок, підручників та навчальних посібників з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми адміністративного права» (акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Роль права та закону в громадянському суспільстві» (м. Київ, 13–13 лютого 2016 р.), «Актуальні питання правової теорії та юридичної практики» (м. Одеса, 10–11 серпня 2018 р.) та «Актуальні проблеми реформування системи законодавства України» (м. Запоріжжя, 25–26 січня 2019 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 215 сторінок. Список використаних джерел включає 317 найменувань та займає 31 сторінку.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

1.1 Роль та значення правоохоронної функції держави

Соціально-економічні зміни сьогодення, проведення адміністративних реформ, євроінтеграційні процеси, зміни чинного законодавства, значною мірою відбиваються на діяльності органів державної влади, зокрема змінюються та набувають нового змісту окремі функції держави. Конституція України проголосила, що людина, її життя та здоров'я є найбільшою цінністю, а тому держави взяла на себе обов'язок захищати права та свободи своїх громадян. Зазначене досягається через виконання нею правоохоронної функції. Актуальність питання визначення функцій держави та встановлення їх значення дає можливість охарактеризувати найважливіші сфери суспільного життя, а підкреслення серед них правоохоронної функції дасть розуміння про природу та сутність правоохоронної діяльності, а також, загалом, законності та правопорядку в сучасних умовах розвитку України

Так, «функція» (латин. *functio* – здійснення, виконання) тлумачиться правознавцями по-різному. На думку А. В. Агаркова та С. В. Образцова, «функція» означає діяльність та роль об'єкта в рамках однієї чи деяких систем; роботу, вироблену органом, організмом; роль, значення чого-небудь; обов'язок, коло діяльності [2, с. 5]. У сучасному тлумачному словнику української мови, функція – це робота кого, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності, роль когось, чогось [266, с. 912]. При філософському підході під функцією розуміють відносини двох об'єктів, у яких зміна одного з них призводить до зміни іншого [37, с. 1456].

Н.М. Оніщенко підкреслює, що науковцями означений термін використовується у різних значеннях. Одні зазначають, що поняття

«функція» відображає залежність або взаємозалежність між різними чинниками. Інші, під функцією розуміють сукупність процесів у рамках об'єкта дослідження. Її також можна визначити як результат якоїсь соціальної дії, процесу, явища. Слово «функція» – це сукупність усіх як очікуваних, так і виявлених наслідків, процесів, явищ, їхня роль у суспільній системі [193, с.45-74]. На наш погляд, поняття «функція» у найзагальнішому вигляді можна визначити як напрями впливу на окремо визначені сфери суспільного життя, у межах яких визначаються повноваження відповідних суб'єктів (інституції).

Що стосується питання тлумачення «функції держави» та визначення їх видів зазначимо, що з позиції вчених, зокрема Р. Я. Шая, у теорії права категорія «функції держави» мала свої етапи розвитку, серед яких : - перший етап характеризується як становлення теоретичних знань щодо функцій держави у політико-правовій думці (XIX – початку XX ст.); - другий етап охоплює радянський період розвитку юридичної науки; - третій етап розпочинається з 90-х років XX ст. і характеризується переосмисленням традиційного вчення щодо функцій держави [301, с. 359]. На третьому етапі, до речі, як вбачається з досліджень Р. Я. Шая, вчені-юристи здебільшого вже не використовують термін «функції держави», а писали про мету і завдання держави, однак власне їх міркування велися навколо того, що в сучасній юридичній науці позначається як функції держави [301, с. 359].

В дослідженнях німецького вченого Г. Єллінека «Загальне вчення про державу» 1903 р. цілий розділ присвячено функціям держави, які, на погляд вказаного автора є засобом досягнення цілей держави. Проте виділення науковцем трьох основних функцій (законодавства, виконання (управління) та правосуддя) свідчить про те, що він ототожнює функції держави з формами їх реалізації [90, с. 210; 139].

Варто зазначити, що на сьогодні погляди сучасних дослідників на вказану проблематику функцій держави є різновекторними та дискусійними.

Так, С. Дроб'язко, виходячи з динамічної сторони розвитку держави, розуміє під її функціями головні напрями і способи здійснення державної влади [87, с. 84]. В «Енциклопедії державного управління» зазначено, що «функції держави - взяті в комплексі основні напрями або види внутрішньої і зовнішньої діяльності держави, що виражають і конкретизують її сутність та призначення в суспільстві, цілі й завдання державного управління. Головні завдання і цілі держави на тій чи іншій стадії розвитку зумовлюються економічними, політичними та соціальними умовами в суспільстві» [117, с. 955]. Державознавець В. Сирих розглядає функції держави як зумовлені конкретно-історичними умовами існування держави основні напрями її діяльності щодо управління справами суспільства, яке здійснюється в певних властивих їй формах за допомогою специфічних методів [267, с. 30; 139].

На переконання П. Рабіновича, через функції держави розкривається соціально-змістова сутність держави, тому «функції держави – це основні напрями діяльності держави, які розкривають її соціальну сутність і призначення в суспільстві» [233, с. 40–41; 139]. Схожа думка простежується в позиції В. Четверніна, який розглядає функції держави як такі, що стосуються суспільства та являють собою основні напрями державної діяльності, спрямовані на вирішення спільних справ суб'єктів даного суспільства [300, с. 46.]. М. Жигульонков вважає, що функції держави являють собою «обумовлену сутністю держави її здатність до діяльності у визначеному напрямі, що реалізується за відповідних умов з метою вирішення завдань, які виникають перед нею» [93, с. 14].

На думку О. Скакун, конкретна функція держави являє собою єдність змісту, форм і методів здійснення державної влади у визначеній сфері діяльності держави; вона характеризується відомою самостійністю, однорідністю, повторюваністю [244, с. 54; 139]. А. Головістікова переконує: «Функції держави – це основні напрями діяльності держави з вирішення

основних завдань, що стоять перед державою на тому чи іншому етапі її розвитку та являють собою засіб їх реалізації» [275, с. 152; 139].

Тож, існують різні варіанти трактування функції держави. По-перше, при трактуванні функції держави допускається їх ототожнення, як головних напрямків діяльності держави, з самою її діяльністю. Ця позиція знайшла відображення у працях Г. Кельзена, зокрема у книзі «Загальна теорія права і держави», де він розглядає державу як «суто юридичний феномен», як суворо юридичну особу і як своєрідну корпорацію [314, с.180-184; 112, с. 17-18]. Тобто, визначення функцій держави полягає у їх ототожненні з державною діяльністю [296, с. 156]. По-друге, деякі вчені трактують функції як механізми державного впливу на суспільні процеси [202, с. 23], зводячи функції держави загалом до функціонування державного апарату, а функціонування держави замінюючи різними засобами правового впливу. Тобто, поняття функції держави інколи обмежується уявленням про головні напрямки її діяльності лише «по управлінню суспільством» або, навпаки, розширюється за рахунок включення в їх поняття і змісту «механізму державного впливу на розвиток суспільних процесів» [181, с.98-108; 112, с. 17-18]. По-третє, найбільш широко подане в юридичній науці трактування функцій держави як основних напрямів її діяльності, в яких виражаються сутність і соціальне призначення, цілі і завдання держави по управлінню суспільством в присутніх їй формах і методах [160, с.38, 46, 68; 112, с. 17-18; 57, с. 43].

На сьогодні Українська держава здійснює різноманітні функції, що класифікуються за різними критеріями та поділяються на: зовнішні і внутрішні, постійні і тимчасові, основні та неосновні (або додаткові) [130, с. 25]. У юридичній літературі вказані види визначаються як наступним чином: основні напрями діяльності держави щодо здійснення завдань і цілей, які стоять перед державою в конкретний історичний період (наприклад, в роки війни на перше місце виходить функція оборони, всі інші функції держави їй

підкорені (неосновні); внутрішні функції та зовнішні визначаються відповідні - напрями діяльності держави, які спрямовані на вирішення її внутрішніх або зовнішніх завдань; постійні— це напрями, що здійснюються на всіх етапах розвитку держави, а тимчасові, відповідно, зумовлені конкретним етапом історичного розвитку як держави так і суспільства. Наприклад, на всіх етапах свого існування держава здійснює функцію охорони правопорядку (постійна функція). В той же час функція ліквідації наслідків конкретного стихійного лиха або катастрофи має тимчасовий характер. Вона зникає з досягненням поставленої перед державою мети [132].

На наш погляд, цікавим є варіант класифікації функції держави що виділяються Ф. П. Шульженко та В. Ф. Опришко, серед яких вони звертають вагу на наявність існування поряд з майже класичними внутрішніми та зовнішніми функціями - генеральної функції. Критерієм такої класифікації є об'єкти впливу держави: певна група суспільних відносин (відносини з приводу реалізації визначених конституцією та іншими законами загальних засад становлення і розвитку соціального та правового аспектів державності), а також суспільні відносини окремих сфер життєдіяльності суспільства (економіка, культура, освіта, охорона законності і правопорядку, прав і свобод людини і громадянина тощо) [196, с. 25]. У вказаній генеральній функції за позицією казаних авторів проявляється соціально-правовий зміст держави, характер її відносин з громадянським суспільством та суб'єктами міжнародних відносин. Вона «пронизує» інші функції держави, відіграє важливу роль у визначенні засобів, форм і методів управлінської діяльності держави [219, с. 25-26]. Тобто, змістом генеральної функції згідно з позицією Ф. П. Шульженко та В. Ф. Опришко є діяльність держави щодо забезпечення об'єктивних умов життєдіяльності всього суспільства, демократичних засад функціонування інститутів громадянського суспільства, гідних умов життя людини, її здоров'я, навколишнього природного середовища, соціально-культурних, економічних і політичних умов.

Вважаємо за потрібне звернути увагу саме на групу внутрішніх та зовнішніх функцій, в яких конкретизується як внутрішня так і зовнішня політика держави відносно економічних, ідеологічних, екологічних, культурних та інших сторін життя суспільства.

До внутрішніх функцій належать: а) політична — розробка політичної стратегії і тактики розвитку громадянського суспільства, його модернізації; б) економічна — здійснення в межах, передбачених законодавством регулюючого впливу на економічну сферу: створення соціальної ринкової економіки; забезпечення повноцінного функціонування всіх форм власності, підприємництва, інвестиційної та ліцензійної діяльності; обмеження монополізму і розвиток конкуренції; захист прав споживачів; здійснення контролю за експортом та імпортом певних груп товарів; в) бюджетна і фінансового контролю; г) правоохоронна — забезпечення повного втілення в життя правових відносин в середині держави; забезпечення державного і суспільного ладу, народовладдя, охорона законності і правового порядку, прав і свобод людини і громадянина; притягнення до юридичної відповідальності правопорушників; д) екологічна — вжиття заходів щодо захисту навколишнього природного середовища і природних ресурсів; е) інформаційно-комунікативна — створення і забезпечення функціонування систем зв'язку та інформатизації, демократичних умов діяльності електронних і друкованих засобів масової інформації; ж) культурна — розвиток освіти, науки, культури; державної та мов національних меншин; забезпечення та охорона культурної спадщини, пам'яток архітектури; сприяння розвитку народної творчості, самобутності народів; з) соціальна — створення та забезпечення надійної системи соціальної безпеки, усунення чинників загроз з боку ринкової стихії; забезпечення формальних (правових) рівних можливостей для громадян по забезпеченню добробуту; розробка та забезпечення реалізації спеціальних соціальних програм щодо вирівнювання соціальної нерівності, здійснення підтримки незахищених верств населення,

меценатства та благодійної діяльності, подолання безробіття. До зовнішніх функцій належать: 1) функція забезпечення безпеки держави — захист держави від нападів ззовні; захист незалежності, територіальної цілісності держави, захист суверенітету і виконання міжнародних зобов'язань (призначення Збройних Сил України); 2) функція міжнародного співробітництва: співробітництво в політичній та економічній сферах; участь у підтримці світового порядку — в боротьбі з контрабандою, наркобізнесом, тероризмом; «відмиванням» коштів, здобутих злочинним шляхом, наркобізнесом, торгівлею людьми і нелегальною міграцією діяльність для збереження миру, роззброєння, ліквідування ядерної зброї; допомога населенню інших держав, що опинилися в умовах стихійного, соціального лиха або техногенної катастрофи; культурне, спортивне, наукове співробітництво; вирішення глобальних проблем сучасності — екологічної, сировинної, енергетичної, демографічної; 3) зовнішньоекономічна діяльність, інтегрування національної економіки в світову — залучення і підтримка іноземних інвестицій. Сучасний світ характеризується економічною взаємозалежністю держав. Приплив іноземних інвестицій — джерело розвитку вітчизняної економіки [219; 218, с. 36-37; 132].

Отже, на основі проведеного вище аналізу слід узагальнити, що функції держави це історично визначені та об'єктивно необхідні напрями її внутрішньої і зовнішньої діяльності, мета яких полягає у реалізації завдань держави які виражають її суть, соціальне призначення, а також роль і місце у суспільстві на даному етапі історичного розвитку. Вважаємо, що всі окреслені нами види функцій держави забезпечують нормальну діяльність та функціонування державного апарату, адже вони становлять єдину систему, що забезпечує здійснення державної влади в певній сфері діяльності.

Як вбачається з вказаної вище класифікації правоохоронна функція головним чином знаходить своє місце серед внутрішніх постійних функцій держави, а також має свій прояв у напрямках її зовнішньої діяльності. На наш

погляд таке явище пов'язано з поступовим зникненням кордонів між зовнішніми та внутрішніми функціями.

Однак, враховуючи, на наш погляд, безумовний прояв правоохоронної функції в об'єктивній реальності, деякі науковці заперечують самостійність даної функції та характеризують її як загальний феномен, що «розподілений» між іншими функціями держави [301, с. 360]. Так, для одних вчених, наприклад, таких як О. Братко, Г. Туманов, М. Черноголовкін виокремлення правоохоронної функції держави є безсумнівним положенням, на думку інших правильним є виокремлення як функції держави окремих видів правоохоронної діяльності, треті вважають за доцільніше не називати відповідний напрям правоохоронним і позначають через конкретні охоронювані об'єкти [260, с. 21].

Цікавим, на наш погляд є сама наявність сумнівів, що висувають зазначені вище автори враховуючи те, що про роль правоохоронної функції писали ще представники класичної державно-правової думки. Скажімо, Дж. Локк вважав, що саме охорона і захист права як одна з функцій державної влади, виступила тим стимулом, який взагалі уможливив конституювання держави [153, с. 334–335]. Не менш цікаві міркування з цього приводу висловлював В. фон Гумбольдт, який писав, що саме в охороні прав і свобод людини, а також у гарантуванні їхньої безпеки існування держави набуває свого як найповнішого втілення, оскільки за умови відсутності прав, свобод і безпеки людина не може ані розвивати свої сили, ані використовувати їх плоди [76, с. 47]. З огляду на це стає зрозумілою позиція тих сучасних фахівців, які, описуючи роль та значення правоохоронної функції, характеризують її як «центрально»: «центральне місце в системі функцій демократичної держави посідає її функція охорони прав і свобод людини і громадянина і ця функція з'являється тільки в умовах демократичної держави і поступово розвивається паралельно з процесом зростання її правового, соціального характеру... в її основі лежить принцип визнання

людини найвищою соціальною цінністю, невідчужуваності та непорушності її основних конституційних прав і свобод» [96, с. 96].

Окрім зазначеного, сьогодні існує ще багато різнопланових точок зору щодо змісту поняття «правоохоронна функція держави». З метою отримання більш повного уявлення про зміст та сутність правоохоронної функції держави вважаємо за необхідне навести наступні позиції вчених: - правоохоронна функція – це гарантування функціонування суспільних відносин, врегульованих правом [198, с. 14]; - правоохоронна функція – це забезпечений системою необхідних ресурсів комплексний напрямок діяльності держави, який об'єднує низку заходів, у тому числі примусових, заснованих на принципах справедливості та ефективності, що спрямовані на безконфліктну реалізацію прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, забезпечення соціальної злагоди, недопущення індивідуальних, колективних та масових порушень законності й правопорядку [212, с. 40; 5, с. 15]. - зміст правоохоронної функції становить діяльність, пов'язана, з одного боку, з реалізацією усього комплексу соціальних завдань на основі органічного поєднання засобів охоронного, превентивного та захисного порядку, а з іншого – з об'єктивною необхідністю забезпечення прав і свобод людини і громадянина як пріоритетного завдання [105, с. 46].

На переконання І. В. Сажневої, «правоохоронна функція – це напрямок діяльності держави, що виражає її сутність на даному історичному етапі, спрямований на вирішення основних завдань по забезпеченню охорони конституційного ладу, прав та свобод громадян, законності та правопорядку, усіх врегульованих правом суспільних відносин, і здійснюється у відповідних формах та особливими методами» [242, с.68]. О.М. Полковніченко визначає «правоохоронну функцію держави як забезпечений системою необхідних ресурсів комплексний напрямок діяльності держави, який об'єднує низку заходів (у тому числі примусових), заснованих на принципах справедливості та ефективності, що спрямовані на

безконфліктну реалізацію прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, забезпечення соціальної злагоди, недопущення індивідуальних, колективних та масових порушень законності й правопорядку» [212, с. 40].

Відповідно до точки зору Й. І. Горінецького: «правоохоронну функцію сучасної держави становить самостійний і пріоритетний напрям державної політики, котрий за допомогою юридичних засобів здійснюється для досягнення такого соціального ефекту як захист права загалом, основ конституційного ладу, в тому числі прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина та інших об'єктів, зміцнення законності і правопорядку, і одночасно виступає правовою формою досягнення інших цілей суспільства і держави» [67, с.4]. О.І. Безпалова пише, «правоохоронна функція держави – це самостійний комплексний напрямок діяльності держави, обумовлений її соціальним призначенням, який реалізується системою суб'єктів (державних та недержавних), що уповноважені виключно в рамках закону з використанням відповідних форм та методів вживати юридичних заходів впливу (в тому числі примусових) з метою досягнення бажаного соціального ефекту охорони права в цілому, забезпечення охорони законності і правопорядку, прав і свобод громадян зокрема» [17, с. 27].

Аналіз наведених вище точок зору щодо розуміння сутності правоохоронної функції держави дає можливість дійти висновку, що окремі позиції науковців (зокрема В. І. Осадчого) є недостатньо конкретизованими і, практично, не відображають усієї специфіки правоохоронної функції держави та її спрямованості; в окремих визначеннях (наданих, зокрема, Н.А. Карповою) взагалі йде мова про характеристику правоохоронної функції як безпосередньої діяльності держави, що не є вірним, оскільки функцію можна розглядати виключно як напрямок діяльності, а не саму діяльність [17, с. 25].

Так, з огляду на те, що правоохоронна функція позиціонується як напрямок діяльності то її складовою не можуть виступати такі складові як:

«зміцнення законності та правопорядку» або «встановлення правопорядку», оскільки це в першу чергу відноситься до кола завдань, що стоїть перед державою, а по-друге не відображає реального змісту функції, адже правопорядок не вводиться декретом державної влади, а складається в процесі життєдіяльності суспільства як закономірний стан. Виходячи з доктрин природного права і визначаючи право як міру свободи і міру справедливості, очевидно, що правоохоронна функція має як мету не тільки і не стільки забезпечення виконання приписів об'єктивного права, скільки про право суб'єктивне, про невідчужувані права і свободи людини і громадянина [40, с. 158].

А. Мордовець вірно, на нашу думку, вказує, що категорії «захист», «охорона», «забезпечення» треба розрізняти за суттю, змістом та формою. Охорона прав і свобод, на думку вченого, є станом правомірної реалізації прав і свобод під контролем соціальних інститутів, але без їх втручання. «Заходи захисту застосовуються тоді, коли здійснення прав і свобод ускладнено, але права і свободи ще не порушені. Якщо права і свободи порушені, то їх потрібно не захищати, а відновлювати» [180, с. 88—90]. Термін «забезпечення» передбачає його сприйняття через систему соціальних факторів, що створюють умови для задоволення матеріальних і духовних потреб, інтересів людини. Як зазначає М. Вітрук, правоохоронна функція пов'язана не лише з визнанням прав як можливостей індивіда, а насамперед з правовим нормативним регулюванням правоохоронної діяльності, регламентацією юридичних гарантій прав людини, забезпеченням їх нормальної реалізації та захистом [51, с. 360].

Таким чином, на основі аналізу існуючих точок зору щодо визначення поняття «правоохоронна функція держави» можна зробити висновок про наявність різноманітних поглядів вчених щодо його тлумачення. Тож, враховуючи весь наведений вище матеріал, вважаємо необхідним узагальнити, що правоохоронна функція держави за своєю сутністю є

важливим напрямом діяльності держави, який віднайшов своє відображення на конституційному рівні, та реалізацію якої покладено на певне коло уповноважених суб'єктів. А відтак, зміст правоохоронної функції держави полягає в охороні законності та правопорядку в суспільстві, а також у сприянні реалізації прав та свобод людини фактично у всіх сферах суспільного життя (економічній, політичній, соціальній, екологічній, інформаційній тощо).

До найбільш характерних особливостей правоохоронної функції держави слід віднести те, що: вона є самостійним і пріоритетним напрямом державної діяльності; здійснюється компетентними суб'єктами (суб'єктами реалізації) виключно на основі чинного законодавства та у визначених ним межах; передбачає застосування заходів впливу, не виключаючи застосування державного примусу у разі віднесення останнього до кола повноважень суб'єкта реалізації; вона реалізується переважно у правових формах, а її головним завданням є: охорона та захист основ конституційного устрою, прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, боротьба із правопорушеннями, зміцнення законності та правопорядку у всіх сферах життєдіяльності та розвитку людини, а також суспільства та держави в цілому.

Слід підкреслити, що правоохоронна функція не є однорідною, українська держава як публічна інституція реалізує її у декількох видах діяльності: здійснення правосуддя, конституційний контроль, попередження правопорушень, оперативно-розшукова діяльність, прокурорський нагляд, галузевий нагляд, виконання судових рішень, надання юридичної допомоги тощо [291, с. 15; 306, с. 13]. Зважаючи, що при встановленні поняття, ролі та значення правоохоронної функції нами була проаналізована значна кількість різних підходів, так само різними вченими була підкреслена і багатоманітність правоохоронних функцій. З огляду на це, ми пропонуємо навести погляди вчених у питанні класифікації правоохоронних функцій.

Так, П. М. Рабинович та П. Онопенко розрізняють внутрішні та зовнішні функції правоохоронної спрямованості. П. М. Рабинович під внутрішніми функціями розуміє: гуманітарну або забезпечення, охорону і захист основних прав людини, охорону і захист державно-конституційного ладу, законності та правопорядку, або охоронну функцію, при цьому зараховувати її до політичних функцій. П. Онопенко до перших відносить функцію охорони прав та свобод особи та функцію забезпечення правопорядку (яка, у свою чергу, диференціюється на функцію боротьби з корупцією, функцію боротьби з організованою злочинністю, функцію боротьби з тероризмом); Зовнішніми функціями правоохоронної спрямованості обидва вчені називають: участь держави в боротьбі з транснаціональною злочинністю, забезпеченні прав і свобод людини та громадянина на міжнародному рівні, участь та співробітництво з міжнародними організаціями та зарубіжним країнами в програмах правоохоронного напрямку [235, с. 51-53; 194, с. 21].

Варто звернути увагу на позицію О. Безпалої, яка наголошує на тому, що правоохоронні функції можна класифікувати на дві групи. До першої (головної) групи правоохоронних функцій належать функції, що безпосередньо пов'язані з боротьбою зі злочинами та іншими правопорушеннями і їх профілактикою. До другої (допоміжної) групи належать функції, що притаманні діяльності всіх правоохоронних органів і безпосередньо стосуються боротьби зі злочинами та іншими правопорушеннями [19, с. 15].

М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко та О. В. Петришин називають дві функції держави з правоохоронним змістом: 1) функція по охороні прав і свобод людини та громадянина, в основі якої лежить політика визнання людини найвищою соціальною цінністю, невідчужуваності й непорушності її основних конституційних прав і свобод. Таку функцію виконують органи правосуддя, внутрішніх справ, державної безпеки тощо; 2) функція

забезпечення режиму законності та правопорядку, яка спрямована на утвердження панування права, створення належних правових і політичних умов для життєдіяльності громадян, суспільства і функціонування правової та політичної систем [95, с.75-78; 99].

В. І. Дяченко [89, с. 11], а також вчені М. І. Мельник та М.І. Ховранюк [169, с. 15-20], пропонують усі правоохоронні функції поділити на: 1) головні; 2) другорядні та допоміжні. До перших правоохоронних функцій В.І. Дяченко пропонує відносити такі, що напряду пов'язані з боротьбою зі злочинністю та правопорушеннями, тими, що тягнуть за собою адміністративну відповідальність або, інакше кажучи, юридичну відповідальність у сфері публічного права. До другої групи правоохоронних функцій В. І. Дяченко пропонує відносити такі функції: контрольна (наглядова); дозвільна (надання дозволів на здійснення певної діяльності, зокрема підприємницької або вчинення певних дій); правороз'яснювальна (у тому числі функція надання правової допомоги); аналітична та методична; інформаційна (інформування інших державних органів, зокрема правоохоронних); нормотворча (з правом видання актів міжвідомчого характеру); координаційна.

У сучасній юридичній науці існує ще декілька підходів до виокремлення видів головної правоохоронної функції держави. Як зазначає Ю. О. Загуменна [100, с. 63], М. І Мельник та М. І. Ховранюк [169, с. 15-20], головна правоохоронна функція держави містить такі види: профілактична (профілактика правопорушень, які тягнуть за собою юридичну відповідальність у сфері публічного права); захисна (захист життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб); охоронна (охорона громадського порядку, громадської безпеки та власності); оперативно-розшукова; розслідування злочинів; судового розгляду справ; розгляду справ про адміністративні правопорушення; розгляду справ про фінансові та адміністративно-господарські правопорушення (тобто розгляду справ про

адміністративні правопорушення, вчинені юридичними особами або громадянами підприємцями); виконання вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів досудового слідства та прокурорів; ресоціалізаційна (дана функція є найбільш характерною для органів та підрозділів у справах неповнолітніх, служб, що здійснюють адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі).

І. А. Горшеньова виділяє у структурі правоохоронної наступні підфункції: охорону конституційного (державного) ладу; охорону прав і свобод людини; охорону власності; охорону громадського порядку; охорону природних ресурсів і навколишнього природного середовища; боротьба зі злочинністю [69, с. 95]. В. Гриценко, зазначає, що головні це: захисна (правоохоронна), оперативно - розшукова, профілактична, розслідування злочинів, виконавча, адміністративна.

Що стосується допоміжної правоохоронної функції держави, то необхідно підкреслити, що даний вид правоохоронної функції, безумовно, притаманний діяльності усіх правоохоронних органів. До їх числа належать: контрольна (наглядова); дозвільна - надання дозволів на здійснення певної діяльності, в тому числі підприємницької або вчинення певних дій [278, с. 81]; нормотворча-мається на увазі саме відомча адміністративна нормотворчість у сфері реалізації правоохоронної функції держави, де діяльність суб'єктів, які з метою реалізації законів України та нормативно-правових актів вищих органів державної влади в межах своєї компетенції уповноважені ухвалювати відомчі адміністративні нормативно-правові акти, що деталізують механізм реалізації державної політики у правоохоронній сфер (вид відомчих адміністративних нормативно-правових актів.); правороз'яснювальна (або – тлумачення), це з'ясування і роз'яснення їх суті, пояснення абстрактних приписів норм права більш зрозумілою і доступною мовою. Це поняття охоплює єдність двох процесів: усвідомлення та роз'яснення змісту норм права [55, с. 11]; інформаційно-аналітична

покликана забезпечити обробку інформації, що надходить до підрозділу, з тим, щоб виокремити найбільш важливі дані, співставити їх з попередньою інформацією, визначити недоліки чи позитивні аспекти в окремому напрямку управлінської діяльності та розробити пропозиції щодо його покращення [179, с. 67]; координаційна - взаємодії правоохоронних органів є одним із головних факторів, що направлено на об'єднання зусиль правоохоронних органів, та ін. у протидії правопорушенням. Координація правоохоронної діяльності - це управлінська функція, яка спрямована на об'єднання та систематизацію зусиль для досягнення загальних соціально бажаних цілей [276, с. 301]. Дієвим інструментом встановлення та регулювання координаційних зв'язків, що має ефективну дію має бути договір. При укладанні координаційного договору, одна сторона повинна здійснити на користь іншої певний вид управлінської діяльності (оперативної або інші види діяльності), а друга сторона має право вимагати здійснення їх, тобто виникають зобов'язальні відносини [103, с. 162].

Тож, на основі наведеного вище пропонуємо правоохоронні функції держави класифікувати за їх значенням на головні та допоміжні (або другорядні). Де до числа головних належать ті функції, що безпосередньо пов'язані із протидією злочинності та іншим правопорушенням, їх своєчасною профілактикою. А до допоміжних слід відносити ті, що забезпечують досягнення бажаного результату у питанні реалізації мети правоохоронної функції зокрема щодо забезпечення правопорядку в суспільстві, а також стосовно захисту та реалізації прав, свобод та інтересів людини. Звісно, запропонована вище класифікація є досить узагальненою та не враховує специфіку діяльності кожного окремого правоохоронного органу держави.

Завершуючи наукове дослідження слід підсумувати, що питання функцій держави на будь-якому етапі її розвитку було досить дискусійним, адже протягом всього існування людства призначення та роль держави

постійно змінювалась. Що ж стосується правоохоронної функції, то вона протягом багатьох століть була і залишається одним із найважливіших проявів практичної діяльності держави. Правоохоронна функція держави віднайшла своє відображення на конституційному рівні, а її реалізацію покладено на певне коло уповноважених суб'єктів. Зміст цієї функції полягає в охороні законності та правопорядку в суспільстві, а також в сприянні реалізації прав та свобод людини фактично у всіх сферах суспільного життя (економічній, політичній, соціальній, екологічній, інформаційній тощо).

Переконані, що реалізація правоохоронної функції держави відіграє важливу роль: по-перше, для суспільства, оскільки відповідна діяльність держави (в особі її уповноважених органів та їх посадових осіб) дає впевненість кожному громадянину, що його права та законні інтереси будуть належним чином захищені, а їх реалізації ніщо не буде заважати; по-друге, для держави взагалі, оскільки її робота в окресленому напрямку підвищує довіру населення, зміцнює стан дотримання законності та правопорядку в країні, що в свою чергу забезпечує економічну, політичну та соціальну стабільність в середині країни [27].

1.2 Місце органів Державної митної служби у системі правоохоронних органів

Протягом багатьох століть правоохоронна функція є найбільш пріоритетним зовнішнім проявом практичної діяльності будь-якої соціально спрямованої та демократичної держави. Важливим завданням країни є установа та підтримання правопорядку, якому повинна бути підпорядкована вся система державних органів та організацій, що в свою чергу яскраво символізує присутність держави в нашому повсякденному житті, її здатність втрутитися і захистити, коли такий захист потрібен.

Сьогодні залишається відкритим питання єдиного підходу у визначенні теоретичного підґрунтя, сутності та нормативно-правового забезпечення діяльності правоохоронних органів, які, на нашу думку, виступають гарантом забезпечення правопорядку і стабільності в суспільстві. Одним із таких правоохоронних органів, беззаперечно, є Державна митна служба України

З метою визначення місця Державної митної служби України в системі правоохоронних органів постає необхідність в характеристиці системи правоохоронних органів та її складових. Система (від дав.-гр. «сполучення», «ціле», «з'єднання») слід розуміти як: 1) порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням та взаємним зв'язком частин чого-небудь. 2) сукупність яких-небудь елементів, одиниць, частин, об'єднаних за спільною ознакою, призначенням [250, с. 203]; елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють із середовищем та між собою і мають спільну мету [201]. Тобто системою є певна упорядкована сукупність елементів, об'єднаних за спільними метою, сферою дії, характером, змістом чи іншими ознаками. Вона створюється з метою кращого сприйняття того чи іншого явища, забезпечення комплексного впливу на суспільні відносини тощо. Такі системи можуть утворюватися як самостійно, так і за допомогою відповідний суб'єкт, які можуть їх утворити за своїм волевиявленням. Зазвичай елементи системи об'єднуються за певними схожими ознаками та спрямовуються на досягнення спільної мети [304, с. 151].

Діяльність тих правоохоронних органів, що складають систему правоохоронних органів в Україні спрямована на виконання норм національного та міжнародного законодавства у сфері забезпечення законності та правопорядку, охорони прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства та держави. Правоохоронна діяльність, що здійснюється цими органами, є багатогранною та включає багато напрямів. Саме комплексним характером правоохоронної діяльності й визначається система правоохоронних органів, яка включає ряд структур, що

діють за різними напрямками, взаємодоповнюючи одна одну. Така система визначається потребами суспільства в забезпеченні законності та правопорядку в різних сферах, станом оперативної обстановки та рядом інших факторів [254, с. 232].

Ми погоджуємось з тією позицією, що система правоохоронних органів - це порівняно самостійна підсистема інституціональної підсистеми правоохоронної системи, яку становить цілісна, ієрархічна, структурована сукупність взаємозумовлених і взаємодіючих правоохоронних органів, сформована за функціональним критерієм для спільного фахового здійснення правоохоронної діяльності [253]. Проте, крім функціонального критерію, цю систему об'єднує їх спільна мета, яка полягає в тому, що всі правоохоронні органи діють заради забезпечення законності та правопорядку в підвідомчій їм сфері, охорони прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань. Тобто всі суб'єкти, які входять до неї, забезпечують певною мірою виконання правоохоронної функції держави. Однак, при цьому той чи інший правоохоронний орган виконує зазначені функції у законодавчо визначених для них підвідомчих сферах [304, с. 152].

У науковій літературі існує доволі широке коло поглядів до визначення і самого поняття правоохоронних органів. Так, в Юридичній енциклопедії України зазначено, що правоохоронні органи, це – «державні органи, спеціально уповноважені здійснювати контроль і нагляд за додержанням Конституції, законів та інших нормативно-правових актів, забезпечувати правопорядок, застосовувати заходи державного примусу до правопорушників» [307, т. 5, с. 47; 309]. Професор А. Куліш під «правоохоронними органами» розуміє «спеціально уповноважені державні органи, які забезпечують додержання та реалізацію прав і свобод громадян, законності і правопорядку із додержанням встановлених законом правил та

процедур відповідно до своєї компетенції» [141, с. 91; 309]. А. Р. Тевлін пропонує розглядати питання визначення правоохоронних органів у широкому (всі державні органи, наділені певними повноваженнями у галузі контролю за дотриманням законності та правопорядку) та вузькому (державні органи, спеціально створені для забезпечення законності та правопорядку, боротьби зі злочинністю, і саме з цією метою їм надані відповідні повноваження застосовувати передбачені законами заходи примусу та перевиховання правопорушників - через суд, органи юстиції, прокуратури, внутрішніх справ, безпеки) розумінні [273]. О. М. Бандурка зазначає, що правоохоронні органи – це державні заклади й організації, які функціонують у суспільстві, головною метою діяльності яких є забезпечення законності, боротьба зі злочинністю та іншими правопорушеннями, які утворюють систему у складі: органів прокуратури, Міністерства юстиції, МВС, Служба безпеки, адвокатура) [263, с. 21-23].

Інші вчені, визначають, що правоохоронні органи що визначають правоохоронну систему визначаються в залежності від комплексного характеру правоохоронної діяльності. З чого виходить, що система правоохоронних органів включає ряд структур, що діють за різними напрямками, взаємодоповнюючи одна одну. Тому, суб'єктами правоохоронної діяльності є: правоохоронні (державні) органи, для яких правоохоронна діяльність є основною, саме для здійснення цієї діяльності вони були створені і функціонують; та, державні органи, для яких правоохоронна діяльність є не основною [240, с. 47-48].

При цьому ті інститути, які здійснюють правоохоронну діяльність не постійно, для яких правоохоронна функція не є основною, можуть бути віднесені до «непостійних суб'єктів правоохоронної системи». Такими (тобто суб'єктами цієї системи) вони стають лише тоді, коли виникли обставини, здійснити правову охорону тих чи інших правовідносин. Що ж стосується правоохоронних органів, то вони, поза сумнівом, є основою правоохоронної

системи, і можна констатувати що це - спеціально уповноважені органи держави, основною функцією яких є охорона законності і правопорядку, захист прав і свобод людини, боротьба зі злочинністю [240, с. 47-48].

В контексті основного призначення, саме, спираючись на конкретні функцій органів в механізмі охорони права, суттєвий вклад був зроблений В. Тацієм, який виокремив: 1) органи охорони правопорядку - на відміну від інших органів виконавчої влади, для них правоохоронна функція є основною й тому вони здійснюють повноваження, спрямовані на захист прав і свобод людини та охорону правопорядку; 2) контрольні (юрисдикційні) органи виконавчої влади - до цієї системи доцільно віднести ті органи виконавчої влади, які наділені контрольними повноваженнями і здійснюють адміністративну юрисдикцію. До цієї групи, зокрема, можуть бути віднесені органи державної контрольно-ревізійної служби, рибоохорони, лісової охорони та інші, для яких правоохоронна функція є не основною, а допоміжною, оскільки їх основні повноваження спрямовані на здійснення контролю за додержанням законодавства у певній сфері державного управління; 3) органи охорони Конституції та державного контролю - у контексті системного оновлення останньої особливого значення набувають органи завданнями яких є діяльність безпосередньо пов'язана із обмеженням конституційних прав людини, втручанням у сферу її приватності, застосуванням заходів примусу [272, с. 6-7].

М.І. Мельник та М.І. Хавронюк наголошують на тому, що правоохоронний орган – це державний, як правило, озброєний орган, який виконує правоохоронні функції й у зв'язку з цим потребує специфічного матеріального та іншого забезпечення. З метою ефективного виконання своїх обов'язків працівники наділяються різноманітними специфічними правами, мають відповідні пільги, зовнішні ознаки приналежності до правоохоронних органів, користуються підвищеним правовим захистом [169, с. 43-44].

Для розуміння сутності правоохоронних органів необхідним є виокремлення характерних для них ознаки. Так, О.М. Музичук, навів наступні ознаки які характеризують органи, що можуть бути елементом правоохоронної системи :1. вони є державними органами, про що чітко вказано у законодавчих актах, які регламентують їх діяльність, і, як правило, органами виконавчої влади, за винятком органів прокуратури; 2. вони спеціально створені з метою забезпечення охорони та захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави, у більшій мірі – від злочинних посягань, меншій – від інших правопорушень; 3. виконання правоохоронних функцій є визначальним (основним) у їх діяльності, що передбачено відповідними завданнями, які вони виконують повсякденно та постійно; 4. правоохоронні завдання, функції та повноваження такі органи виконують на професійній основі, що передбачає відповідну підготовку правоохоронців; 5. виконання правоохоронних завдань, функцій та повноважень передбачає можливість застосування ними державного примусу; 6. наявність у правоохоронних органів спеціальних повноважень для попередження, розкриття і розслідування злочинів, які не характерні для інших державних органів (контрольна та оперативна закупівля та постачання товарів, проведення операцій захоплення злочинців, зняття інформації з каналів зв'язку, проведення обшуку, затримання та арешт осіб, застосування спеціальних засобів активної оборони та нападу тощо); 7. здійснюючи контроль за діяльністю та поведінкою фізичних та юридичних осіб, інших колективних суб'єктів правовідносин, правоохоронні органи також є об'єктом контролю зі сторони тих, кого вони контролюють, тобто має місце взаємний контроль; 8. додатковий, порівняно з іншими працівниками, соціально-правовий захист персоналу правоохоронних органів, який зумовлений особливостями проходження ними так званої «правоохоронної служби», низкою обмежень та заборон, пов'язаних з такою службою; питання їх дисциплінарної відповідальності, як правило, регламентуються

спеціальними статутами про дисципліну; 9. як правило, для виконання покладених обов'язків правоохоронні органи наділені відповідними атрибутами, які дають підстави називати їх «силовими структурами» (спеціальні звання, спеціальний формений одяг, відповідні знаки розрізнення, право носіння та застосування вогнепальної зброї); 10. їх правоохоронна діяльність координується Кабінетом Міністрів України або одним із них [185, с. 172–173]. Також автор підкреслив, що «... державні органи, спеціально створені з метою забезпечення охорони та захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави, у більшій мірі - від злочинних посягань, у меншій - від інших правопорушень. Виконання правоохоронних функцій є визначальним (основним) у їх діяльності, ці функції та повноваження такі органи виконують на професійній основі, мають можливість застосування державного примусу, наявність спеціальних повноважень для попередження, розкриття і розслідування злочинів, додатковий соціально-правовий захист персоналу, для виконання покладених обов'язків наділені відповідними атрибутами (спеціальні звання, спеціальний формений одяг, відповідні знаки розрізнення, право носіння та застосування вогнепальної зброї)» [185, с. 172-173].

В. Ковальська називає такі основні ознаки правоохоронних органів: уповноваження спеціальним законом на здійснення правоохоронної діяльності; здійснення діяльності із додержанням встановлених законом правил та процедур; право застосовувати заходи державного примусу до осіб, які вчинили правопорушення; обов'язковість виконання посадовими особами та громадянами законних і обґрунтованих рішень [116, с. 12]

Однак, існують підходи в інших випадках вені віділяють окремо загальні та спеціальні ознаки. До загальних ознак, що є характерними для правоохоронних органів слід віднести: є державними органами, як правило, у більшості відносяться до виконавчої гілки влади; діють на основі принципу централізації у складі відповідних систем державних органів; - мають

законодавчо визначену та закріплену мету здійснення правоохоронної діяльності, яка полягає у запобіганні, виявленні, припиненні, розкритті та розслідуванні злочинів, віднесених до компетенції правоохоронного органу; функціонують на основі єдиноначальності; використовують у своїй діяльності спеціальні системи службової і статистичної звітності щодо правоохоронних заходів та їх результатів; застосовують статuti про дисципліну та інші нормативно-правові акти, спрямовані на забезпечення встановленого порядку несення служби; є об'єктами судового контролю, відомчого контролю та прокурорського нагляду за додержанням законів щодо здійснення оперативно-розшукової (розвідувальної, контррозвідувальної) діяльності, а також у випадках і порядку, передбачених законом, президентського, парламентського і громадського контролю; - мають спеціальні або військові звання; мають право на носіння та застосування зброї; - мають законодавчо закріплені повноваження та порядок їх реалізації; мають законодавчо закріплені обмеження до осіб щодо призначення на посади; мають законодавчо закріплені умови матеріального та фінансового забезпечення працівників; характеризуються тим, що працівники правоохоронних органів є об'єктами соціального та правового захисту з боку держави; мають законодавчо закріплену відповідальність працівників правоохоронних органів; - мають затверджений порядок відбору кандидатів до роботи у правоохоронному органі [309, с. 116]. В свою чергу специфічними характерними ознаками правоохоронних органів є: наявність визначеної підслідності для правоохоронного органу або її відсутність (тоді правоохоронний орган не має права на здійснення досудового слідства); порядок призначення (обрання) керівника правоохоронного органу, його заступників; вимоги до звіту Керівника правоохоронного органу; окремі завдання для кожного правоохоронного органу; - організаційна структура та чисельність; законодавчо закріплене право здійснювати оперативно-розшукову, або розвідувальну, або контррозвідувальну діяльність; діяльність

окремих підрозділів правоохоронного органу регламентується іншими законами тощо [309, с. 116]. Отже, особливістю тих правоохоронних органів, які лише частково виконують правоохоронну функцію держави є поєднання правоохоронної функції з організаційно-управлінськими, контрольно - перевірочними та правороз'яснювальними функціями. Їх керівні органи належать до органів центральної виконавчої влади із так званим спеціальним статусом.

Таким чином, основними ознаками, що свідчать про належність органу до правоохоронного є те, що він: 1) уповноважується законом для здійснення правоохоронної діяльності. Як правило, це спеціальний закон, присвячений завданням організації та діяльності цього органу; 2) здійснює свою діяльність із дотриманням встановлених законом правил та процедур; 3) реалізуючи правоохоронну функцію держави, відповідний орган зобов'язаний дотримуватись конституційних норм та норм спеціальних законів, порушення яких тягне за собою відповідальність (дисциплінарну, адміністративну, матеріальну або кримінальну); 4) є об'єктами судового, відомчого, прокурорського, а також у випадках і порядку, передбачених законом, президентського, парламентського і громадського контролю/нагляду; 5) у своїй діяльності наділені повноваженнями застосовувати заходи державного примусу до осіб, які вчинили правопорушення; 6) законні та обґрунтовані рішення, прийняті державними органами, обов'язкові для виконання посадовими особами та громадянами.

Тож, вважаємо, що під правоохоронними органами слід розуміти органи державної влади, для яких правоохоронна функція є основною, вони, відповідно до норм чинного законодавства України, наділені повноваженнями, які дають їм можливість захистити законні права, інтереси та свобод людини, а також забезпечити неухильне дотримання всіма учасниками митних правовідносин норм чинного законодавства. При цьому правоохоронні

органи наділені певними повноваженнями у застосовуванні передбачених законами заходів примусу та перевиховання правопорушників.

Варт о відзначити, що в юридичній літературі не існує єдиного бачення стосовно того, які органи державної влади слід віднести до правоохоронних. Так, М.І. Мельник та М.І. Хавронюк до правоохоронних органів відносять лише державні органи та тільки такі, які діють в межах кримінально-процесуальної чи адміністративної процедури, ведуть боротьбу зі злочинністю та правопорушеннями, що тягнуть юридичну відповідальність винятково у сфері публічного права. Серед яких: суди, органи прокуратури, міліції, податкової міліції, Служби безпеки України, Управління державної охорони, прикордонних військ, Військову службу правопорядку у Збройних Силах України, дізнання державного пожежного нагляду, Державного департаменту з питань виконання покарань [169, с. 31-32]. До того ж, М.І. Мельник у своїх дослідженнях, крім наведених вище органів, усі структурні утворення, які так чи інакше задіяні у правоохоронній діяльності, і їх він поділяє на три групи: 1) власне правоохоронні органи (суди, прокуратура, органи внутрішніх справ, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України, Управління державної охорони України); 2) органи (підрозділи) та посадові особи, однією з цілей функціонування яких є захист прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, якими є Державна податкова служба, Державна митна служба, Державна лісова охорона, Державна екологічна інспекція, Державна пожежна охорона, капітани морських суден, що перебувають у далекому плаванні, тощо); 3) органи та організації, які сприяють правоохоронній діяльності (адвокатура, нотаріат, приватні детективні й охоронні служби, недержавні органи охорони громадського порядку) [168, с. 110]. Усі вказані суб'єкти можуть бути віднесені до елементів системи правоохоронних органів, але водночас не всі вони є

правоохоронними органами, таке визначення правоохоронних органів можна побачити і в роботі І. В. Бондаренко [38].

Група науковців, серед яких А. Гель, Г. Семаков та С. Кондракова, дотримуються тези, що правоохоронні органи - це наявні у суспільстві й державі установи та організації, що здійснюють правозастосовну та правоохоронну функції, основне завдання котрих полягає у забезпеченні законності, захисті прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб, боротьбі зі злочинністю та іншими правопорушеннями. Вони відносять до таких органів прокуратуру, Службу безпеки України, органи внутрішніх справ, Державну податкову службу, Державний департамент України з питань виконання покарань, органи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органи досудового слідства і дізнання, органи юстиції, нотаріат та адвокатуру [62, с. 261-264; 199].

О.Л. Соколенко вважає, що до системи правоохоронних органів України входять такі види правоохоронних органів: суди, прокуратура, Служба безпеки України, Управління державної охорони, Військова служба правопорядку у Збройних Силах України, Державна прикордонна служба України, Державна кримінально-виконавча служба України, Державна виконавча служба, міліція, внутрішні війська МВС України, Служба зовнішньої розвідки України, Головне управління розвідки Міністерства оборони України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та інші правоохоронні органи [253].

О.М. Музичук запропонував правоохоронні органи об'єднати у дві групи: 1) опосередковано правоохоронні, серед яких: органи внутрішніх справ, органи прокуратури, Служба безпеки України, Державна митна служба України, Державна податкова служба України, Державна прикордонна служба України, Управління державної охорони, Військова служба правопорядку у Збройних силах України, Служба зовнішньої розвідки України, Розвідувальний орган Міністерства оборони України,

Державна кримінально-виконавча служба України, органи державного пожежного нагляду; 2) безпосередньо правоохоронні, до яких варто віднести відповідні підрозділи вищенаведених опосередковано правоохоронних органів, які спеціально створені з метою забезпечення охорони та захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави, насамперед, від злочинних посягань [185]. Така класифікація є досить вдалою, оскільки визначає тих суб'єктів, для яких правоохоронна функція є основною, та тих, які поряд із правоохоронними завданнями виконують й інші. Враховуючи те, що система правоохоронних органів України не є стабільною, варто зазначити, що ряд вказаних правоохоронних органів нині зазнав реформування [304, с. 152]. Однак, нині більшість погляді стосовно елементів системи правоохоронний органі частково втратила актуальність через проведене реформування таких її складових частин, як міліція, податкова міліція, Державний департамент із питань виконання покарань. Замість них в нашій державі з'явилися Національна поліція та Державна пенітенціарна служба. Також вказана система не врахувала такі правоохоронні органи, як Національна гвардія України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна виконавча служба та Національне антикорупційне бюро. Прим цьому, залишається актуальним визначення тих ознак (особливостей) за допомогою яких орган можна окреслити як правоохоронний.

Розкриваючи питання системи правоохоронних органів, підкреслимо, що питання встановлення правоохоронних органів та їх кола набуло широкого вжитку після прийняття Конституції України 1996 р., ч. 3 ст. 17 якої поклала забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України на «відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом». У коментарі до Конституції у контексті вказаної статті до «правоохоронних органів» автори відносять: Службу безпеки України, внутрішні війська

Міністерства внутрішніх справ України, міліцію та деякі інші державні структури, статус яких нині визначається підзаконними актами [124, с. 58-61]. Одночасно з цим, норми Конституції статтею 92, яка регламентує що виключно законами України визначаються, не передбачає обов'язкове правове регулювання щодо утворення та функціонування правоохоронних органів України як правоохоронної системи держави, порядок їх утворення, мету, функції, завдання. Так в різних законодавчих актах поняття та перелік правоохоронних органів визначається по різному. Аналіз чинного законодавства дає змогу визначити систему правоохоронних органів через дослідження правових засад реалізації окремих напрямів правоохоронної діяльності. Так, правоохоронні органи, зазначені у статті 2 розділу I Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 11 грудня 1998 року № 312-XIV, наводяться у такому переліку: «Правоохоронні органи це органи прокуратури, внутрішніх справ, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи ДМС, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції» [223].

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає перелік суб'єктів такої діяльності, які одночасно можуть бути віднесені до правоохоронних. Такими підрозділами є: Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна прикордонна служба України, управління державної охорони, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань та слідчі ізолятори Державної пенітенціарної служби України, розвідувальний орган Міністерства оборони України, Національне антикорупційне бюро України [226].

Одним із важливих напрямів правоохоронної діяльності є проведення досудового розслідування, яке, відповідно до Кримінального процесуального кодексу, покладається на таких суб'єктів: 1) слідчі підрозділи: а) органів Національної поліції; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового та митного законодавства; г) органів державного бюро розслідувань; ґ) органів Державної кримінально-виконавчої служби України; 2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України [138]. Окремі гласні та негласні слідчі (розшукові) дії в межах проведення досудового розслідування уповноважені здійснювати оперативні підрозділи органів Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України [138]. В осередку яких ми також зустрічаємо органи, що входять до складу ДМС.

До того ж, державою утворюють спеціальні органи, такі суб'єкти, які безпосередньо здійснюють боротьбу з протиправною поведінкою у конкретних сферах діяльності держави. Серед таких можна навести деякі приклади. Так, спеціально були створені органи в сфері боротьби з організованою злочинністю, а саме: а) Координаційний комітет по боротьбі з корупцією й організованою злочинністю при Президенті України; б) спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України. У разі необхідності Верховною Радою України на постійній або тимчасовій основі можуть бути створені й інші спеціальні органи для боротьби з організованою злочинністю. До державних органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, належать: а) органи Національної поліції і Служби безпеки України; б) органи прокуратури України; в) органи доходів і зборів, органи Державної

прикордонної служби України та органи державного фінансового контролю; г) органи і установи виконання покарань та слідчі ізолятори; г) розвідувальний орган Міністерства оборони України; д) Служба зовнішньої розвідки України; е) Національне антикорупційне бюро України [227].

Дослідивши наукові погляди та позицію законодавця, вважаємо доречним здійснити умовний поділ правоохоронних органів держави на три групи. До першої відносяться такі державні органи, однією із ключових цілей функціонування яких є власне безпосередня реалізація правоохоронної функції держави, до них слід віднести суди, прокуратуру, органи внутрішніх справ, Служба безпеки України, Національне антикорупційне бюро України, Державна податкова служба, Державна митна служба, Державна прикордонна служба України, Військова служба правопорядку у Збройних силах України, Державна пенітенціарна служба України. До другої групи слід віднести органи державної влади, які лише опосередковано виконують правоохоронну функції, до них слід віднести: Державну лісову охорону, Державну екологічну інспекцію, Державну пожежну охорону; тощо. До третьої групи відносимо: адвокатуру, нотаріат, недержавні органи охорони громадського порядку.

Встановлюючи місце органів ДМС у системі правоохоронних органів, зазначимо, що утворення Державної митної служби відбулось в процесі чергової реорганізацій. Так, утворення вказаного органу відбулось з прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1200 «Про утворення Державної митної служби України та Державної митної служби України» [230]. Де значиться, що Державної митної служби України (далі - ДМС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час

застосування законодавства з питань державної митної справи. Держмитслужба у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

У змісті зазначеної постанови вказано, що Державна митна служба є правонаступниками прав та обов'язків реорганізованої Державної фіскальної служби у відповідних сферах діяльності, тому, на наш погляд, логічним є припущення, що роботу ДМС України регламентують постанови Кабінету Міністрів України: від 22.07.2015 № 548 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» [222], від 06.08.2014 № 311 «Про утворення територіальних органів [231]. З огляду на це та з урахуванням поняття ДМС, що міститься у постанові № 1200, то до основних завдань його діяльності відноситься: 1) забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі; 2) забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил; 3) внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної митної політики на розгляд Міністра фінансів.

Тож, виходячи з його основних завдань, слід зазначити, що органи, служби та підрозділи ДМС утворені для забезпечення фінансового інтересу держави шляхом здійснення контролю за дотриманням митного законодавства, боротьби з правопорушеннями в цій сфері та притягнення до відповідальності осіб, винних у скоєнні правопорушень.

Зазначимо, що загальновідомою є та обставина, що кожен орган державної влади має індивідуальну відмінну рису своєї діяльності, яка характеризує і виділяє його серед інших органів державної влади. Так, без сумніву можна стверджувати про те, що, основу діяльності Державної митної служби України складає створення умов в країні, за яких кожна особа буде неухильно дотримуватись вимог законодавства з питань державної митної справи. Професор Є. В. Додін, розглядаючи правоохоронну функцію органів ДМС, встановлював, що їх правоохоронна діяльність має вагомі особливості, які виокремлюють її у специфічний вид правоохоронної діяльності. Зокрема, однією з таких ознак є універсальність та різноманітність форм, методик, заходів і засобів здійснення правоохоронної діяльності відповідних органів відповідно до їх компетентності [85, с. 82].

Про важливість діяльності ДМС як правоохоронного органу свідчить і його структура. Так, Міністерство фінансів України затвердило структуру і штатний розпис Державної митної служби України. Ці рішення запускають процес створення відомства. Відповідно до штатного розпису Державної митної служби (ДМС), у центральному апараті відомства працюватиме 571 особа. У ДМС створили новий підрозділ — Департамент спрощення процедур та сприяння торгівлі. Мета роботи цього департаменту — полегшення процесу декларування та запровадження автоматизації при проведенні митного контролю. Також у Мінфіні зазначають, що планують розвивати проєкт е-Митниця та провести редизайн ІТ-архітектури ДФС. На цьому напрямку працюватиме 101 особа. Зазначимо, що відповідно до доручення президента України Володимира Зеленського, ДМС має повноцінно запрацювати до 1 грудня 2019 року [53].

За основу структури територіальних органів Держмитслужби взято принцип об'єднання митниць ДФС з урахуванням територіальної концентрації митних постів. Тому, в результаті утворення нових митниць Держмитслужби, очікується, що всі існуючі митні пости, в яких здійснюється

митне оформлення, та пункти пропуску через державний кордон продовжать своє функціонування в місцях їх сьогоденного розташування», — повідомляє Мінфін. За словами голови ДМС, кількість регіональних митниць в Україні скоротиться до 16 (раніше їх було 26). «Замість 26 митниць буде 16, а також лишаються окремо лабораторія і кінологічний центр», — повідомив голова ДМС Максим Нефьодов [54].

На основі проведеного аналізу системи правоохоронних органів та органів ДМС ми можемо навести такі ознаки, які свідчать про здійснення останніми правоохоронної діяльності, а саме: органи ДМС попереджають вчинення правопорушень у митній сфері; здійснюють оперативно-розшукову діяльність; складають протоколи про адміністративні правопорушення і передають їх на розгляд у встановленому порядку іншим уповноваженим органам; надають адміністративну допомогу іншим органам державної влади щодо запобігання, виявленні та розслідуванні порушень вимог законодавства з питань державної митної справи; тощо. Виходячи з цього органи ДМС забезпечують здійснення правоохоронної функції держави шляхом виконання завдань, пов'язаних з попередженням та припиненням порушень законодавства у митній галузі, а також у сфері адміністрування окремих податків та зборів; розкриттям та розслідуванням відповідних правопорушень; притягненням осіб що вчинили правопорушення до відповідальності.

У підсумку хотілося б наголосити, що в чинному законодавстві України прямо не вказано про належність органів ДМС до правоохоронних органів України. Однак, виходячи з аналізу низки нормативно-правових актів можна констатувати, що зміст правоохоронної діяльності вказаного органу державної влади проявляється у завданнях, які він покликаний вирішувати. Аргументовано, що предметом правоохоронної діяльності ДМС України є зміцнення законності, правопорядку, а також митної та фінансово-бюджетної дисципліни;

1.3 Поняття та особливості реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України

Правоохоронна функція є провідною у системі внутрішніх функцій держави і передбачає гарантоване забезпечення та захист прав і свобод громадян через встановлення ефективного правового порядку, забезпечення законності, захист суверенітету, територіальної цілісності, національної безпеки і державного кордону. Втілення якої має суттєве значення і для послідовного розвитку податкових та митних правовідносин, від ефективності яких напряду залежить добробут всієї країни. На основі викладених раніше позицій з приводу важливості існування правоохоронної функції держави та суб'єктів, відповідальних за її втілення, де значне місце посідає ДМС та її складові, постає питання безпосередньої реалізації правоохоронної функції та її особливостей, що, в свою чергу, вимагає аналізу діяльності зазначеного суб'єкта.

Енциклопедичний словник трактує термін «реалізація» (від давньогрецького *realis* – речовий, дійсний) як втілення, здійснення життєвого плану, ідеї [232, с.118]. В англійській мові термін «*realization*» використовується для характеристики процесу, що означає чіткість усвідомлення чогось, уявлення у всіх деталях, розуміння, виконання, здійснення, втілення у життя [209, с. 424]. Новий тлумачний словник української мови пропонує слово «реалізувати» розуміти як процес здійснення чогось, перетворення чогось на реальність, втілення чого-небудь у життя, виконання завдань, планів тощо [49, с. 104]. У філософії поняття «реалізація» – це перехід від припущення реального до власне його пізнання. Реалізувати що-небудь означає усвідомити реальність факту його існування [290, с. 569-570].

З юридичної точки зору термін «реалізація» розглядають у контексті «реалізації норм права». Більшість суспільних відносини, які виникають у

різних сферах функціонування держави, регулюються саме правовими нормами. Це формально визначені загальнообов'язкові правила, що закріплені у законах та інших нормативних актах, які містять чітко сформульовані права й обов'язки учасників суспільних відносин (державних установ, громадських організацій, посадових осіб, окремих громадян тощо), регламентують їх поведінку [187, с. 89]. Функції держави, особливо сучасної, мають правовий характер. Це пояснюється тим, що будь-яка державна діяльність має правову основу, тобто спирається на правові форми реалізації своїх функцій через формування і реалізацію права. Тобто, функції держави загалом реалізуються в притаманних їм формах залежно від змісту окремих функцій, конкретики завдань, які вирішуються державою на певних етапах розвитку суспільства та за допомогою властивими їм методами. Характерним для форм і методів здійснення функцій держави є їх можливість змінюватися, тоді як головні напрямки діяльності держави залишаються постійними [97, с.91].

Таким чином, реалізація державних функцій це сукупність конкретних форм діяльності та спеціальних методів, які застосовуються для того, щоб зміст функцій держави, тобто їх вплив на окремі сфери суспільного життя, мав певну визначеність, зовнішнє вираження, основні параметри та межі їх здійснення. Тож, розглядати особливості реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС найбільш доцільно через сукупність форм та методів здійснення відповідної діяльності.

В сучасній літературі – зазначає У. Кузьменко – поняття «форма» трактується в декількох значеннях. Енциклопедичні й довідкові джерела тлумачать цей термін у найзагальнішому вигляді – як спосіб зовнішнього вираження та закріплення конкретних дій суб'єктів [140]. Зокрема, під формою (від лат. *forma* – зовнішність, устрій) розуміється «зовнішній вигляд, обрис; структура, система організації чого-небудь; зразок чого-небудь, шаблон» [265, с. 721; 140]; «спосіб організації чого-небудь; спосіб існування

певної внутрішньої структури, зовнішнє вираження» [48, с. 906; 311, с. 665–666; 140]. Термін «метод» трактується як спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя чи прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності (у тому числі науці) [310, с. 177]. І. Фролов розглядає «метод» не тільки як спосіб досягнення мети, але й як певним чином впорядковану діяльність, а «форму» - як спосіб існування та відображення змісту [292, с. 278; 434].

У сучасній юридичній літературі іноді взагалі ототожнюють поняття «форм» та «методів» здійснення функцій держави [146, с. 286]. Незважаючи на певну термінологічну подібність «форм» і «методів» реалізації функцій держави, це різні за змістом поняття, що доповнюють одне одного.

За своїм змістом питання про форми є насамперед питанням про специфіку видів державної діяльності. У юридичній літературі більшість авторів під формами здійснення функцій держави розуміють, по-перше, діяльність основних ланок механізму держави, специфічні види державної діяльності на відміну від діяльності недержавних організацій; по-друге, однорідну за своїми зовнішніми ознаками діяльність, упорядковану послідовність дій системи уповноважених державних органів, за допомогою яких реалізуються функції держави [275, с. 178; 140].

У питанні реалізації саме правоохоронної функції держави, правильний вибір форм може створити належні умови для забезпечення правопорядку в державі та її окремих регіонах, охорони та захисту основних прав, свобод та законних інтересів громадян, протидії злочинності у всіх її проявах, підвищити ефективність діяльності відповідних суб'єктів. У зв'язку з цим слушною є точка зору А. А. Кененова, що у праві держава знаходить для себе найбільш раціональну та ефективну форму здійснення своїх функцій. Для права держава є суб'єктом, що це право безпосередньо розробляє та забезпечує його реалізацію відповідними органами [111, с. 9-12].

В питанні визначення самих «форм реалізації функцій держави» та їх видів існують різні позиції. Так, М. Черноголовкін визначав «форму реалізації функції держави» як форму її практичної діяльності, яка спрямована на впровадження в життя цілей держави і розв'язання завдань, що стоять перед нею [299, с. 184]. Виокремлюючи правову форму державної діяльності та «чисто фактичну» або організаційну. Правова, однорідна за своїми ознаками діяльність органів держави з управління суспільством шляхом видання правових актів. Це: а) правотворча (нормотворча) діяльність; б) правовиконавча (оперативно-виконавча) діяльність; в) правоохоронна діяльність. Крім правової, фактичну визначив як однорідну за своїми зовнішніми ознаками діяльність органів держави, що не тягне за собою правових наслідків. До фактичної діяльності науковець відносив: організаційно-масову, культурну, політико-виховну, обліково - статистичну роботу державних органів, збройний захист країни від агресії тощо [299, с. 187-188].

Критерієм виокремлення правових форм здійснення функцій держави, як правило, вважалась однорідна за своїми зовнішніми ознаками діяльність органів держави з реалізації її функцій, що пов'язана з виданням юридичних актів і тягне за собою юридичні наслідки [243, с. 81]. У цілому, в юридичній літературі склалися такі підходи до розуміння форм реалізації функцій держави: 1) діяльність ланок механізму держави, специфіка видів державної діяльності, на відміну від діяльності недержавних організацій [299, с. 185], які визначаються насамперед місцем і компетенцією того чи іншого органу в державному механізмі, або однорідну за зовнішніми ознаками діяльність органів держави, яка пов'язана з реалізацією нею своїх функцій [167, с. 106]; 2) однорідна за своїми зовнішніми ознаками діяльність держави, через яку здійснюються її функції [243, с. 82; 24, с. 39; 299, с. 184]. Так, В.М. Кириченко виділяє: 1) правотворчу діяльність; 2) правозастосовну діяльність; 3) правоохоронну діяльність [112]. С. К. Бостан, С. Д. Гусарев,

Н.М. Пархоменко та ін. зазначають, що основними правовими формами державної діяльності є: правотворча та правореалізаційна (правозастосовча). А у межах правозастосовчої діяльності виокремлюють оперативну-виконавчу та правоохоронну діяльність (І. Самощенко) [277, с. 111-112]. О.В. Петришин зазначає, що головними правовими формами здійснення функцій держави є: нормотворча; правозастосовна; контрольна; правоохоронна; інтерпретаційно-правова [203, с. 67].

А. Д. Машков, форми здійснення функцій держави визначає: 1) за критерієм специфіки виду діяльності, яку здійснює уповноважений державою орган у процесі реалізації належної функції. Відповідно до цієї класифікації виокремлює: нормотворчу (в тому числі законодавчу); виконавчу; контрольну-наглядову; та, 2) за характером діяльності уповноважених органів держави в процесі реалізації її функцій, що включає: правотворчу форму; правозастосовну; правоохоронну [167, с. 106-107].

Від правових форм запропоновано відрізняти фактичні (організаційні) форми реалізації функцій держави. Зокрема, це організаційно- господарська діяльність, організаційно-регламентаційна діяльність [282, с. 83]. Змістом вищезазначених неправових форм є поточні господарські, оперативно-технічні дії з матеріального забезпечення реалізації функцій держави, а також оперативна поточна організаційна робота з техніко - організаційного забезпечення функціонування різних ланок державного механізму.

Узагальнюючи наведені погляди до визначення змісту форм реалізації функцій держави, вважаємо за доцільне розглядати їх як один з елементів реалізації правоохоронної функцій. З зосередженням уваги саме на правових формах здійснення як загальних функцій держави, так і правоохоронної, що безпосередньо пов'язана з правотворчістю та її юридичними наслідками. Тож, до кола правових форм відноситься: Правотворча діяльність - це «форма реалізації функцій держави шляхом підготовки, прийняття і санкціонування нормативних актів» [59, с. 36; 79, с. 26]; це форма здійснення

функцій держави засобами діяльності державних органів зі створення і розвитку права шляхом видання або санкціонування нових правових норм, а також зміни чи відміни діючих норм права (Є. Погорелов) [39, с.112]; «процес підготовки, прийняття та введення в дію нормативно-правових актів» [167, с. 107]; «підготовка і видання нормативно-правових актів, без яких практично неможли-ва реалізація інших функцій у правовій державі» [132, с.265] тощо. Правовиконавча [9, с.13; 147, с.35-40], управлінсько-виконавча [147, с. 74] - це «форма реалізації функцій держави, яка здійснюється шляхом виконання законів та підзаконних актів (правових норм)» [299, с. 187], «прийняття обов'язкових рішень для виконання індивідуально-правових актів» [24, с. 40] тощо. Правовиконавча діяльність залежить від фактичної реалізації законів і нормативних актів, втілення в життя волі законодавця. Ця діяльність реалізується через органи управління (виконавчо-розпорядчі органи), що очолені урядом країни. Виконавча форма це діяльність уповноважених державою органів і посадових осіб щодо повсякденної, поточної роботи, пов'язаної з виконанням функцій держави [167, с. 107]. Виконавчо-розпорядча форма - це діяльність держави та її органів з оперативного застосуван-ня, виконання, використання та додержання правових норм у процесі організації здійснення державних функцій [132, с. 40].

Правозастосовна діяльність - це «застосування правових норм і винесення обов'язкових для виконання індивідуально-правових рішень» [197, с. 40]; «процес прийняття компетентним органом чи посадовою особою акту застосування права за умови, що реалізація правової норми не може відбутися у «вільному» режимі» [147, с. 74] тощо. Полягає у винесенні компетентними органами індивідуально-конкретних приписів, спрямованих на персонально визначених осіб. За своїм змістом застосування права відрізняється від правотворчої діяльності. При правотворчості створюють норми права, які автоматично поширюються на усіх і кожного, хто виявиться

учасником суспільних відносин, передбачених цими нормами, а засобами правозастосування загальні приписи правових компетентні органи спрямовують до персонально визначених суб'єктів [39, с. 112]. Ця діяльність пов'язана з повсякденним вирішенням різнобічних питань шляхом видання актів застосування права, які є підставою виникнення, зміни та припинення правовідносин. Правозастосовну діяльність в юридичній літературі поділяється на оперативно - виконавчу і правоохоронну [39, с. 112].

Владно-оперативна і правозастосовча діяльність, спрямована на охорону правопорядку, яка включає в себе прийняття заходів щодо попередження правопорушень, вирішення юридичних справ, притягнення до юридичної відповідальності та ін. [195, с. 78]; це владна, творча, оперативна, виконавчо-розпорядча робота державних органів, спрямована на здійснення функцій держави шляхом видання та застосування норм права, що є основою виникнення, зміни та припинення правовідносин. Засобами цієї форми діяльності реалізують відносини між органами держави, суспільними організаціями та громадянами; їх взаємні права та обов'язки в економічній, політичній, культурній та інших сферах суспільного життя; формують правопорядок [39, с. 112].

Правоохоронну діяльність держави розглядають як складову правозастосовчої форми реалізації функцій держави. Правоохоронна діяльність - тобто діяльність уповноважених державою органів і посадових осіб щодо підтримання належного рівня правопорядку та законності у суспільстві, дотримання та виконання юридичними та фізичними особами вимог чинного законодавства, а також діяльність щодо попередження правопорушень і притягнення до юридичної відповідальності винних осіб тощо [167, с. 107]; «контроль і нагляд за здійсненням законності, дисципліни, правопорядку» [24, с. 40]; «захист наданих людині і громадянину прав і свобод» [110, с. 36]; «забезпечення виконання юридичних обов'язків» [235, с. 76] тощо. Правоохоронна форма - це «діяльність спеціальних державних

органів, яка включає в себе застосування засобів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, профілактики правопорушень, притягнення осіб, винних у скоєнні правопорушень до юридичної відповідальності» [132, с. 152; 279, с. 40] тощо. Вона виявляється в організації охорони правових норм від правопорушень, у контролі й нагляді за здійсненням законності, дисципліни і правопорядку [131, с. 23]. У результаті правоохоронної діяльності приймаються акти застосування права (постанова слідчого, протест та постанова прокурора, вирок і рішення суду). Специфіка цих актів полягає в тому, що їхня мета - «профілактика злочинів та інших правопорушень, відновлення порушеного права, реалізація юридичної відповідальності особи, яка вчинила злочин чи допустила будь-яке правопорушення, а загалом у всіх випадках - охорона прав особистості, захист інтересів громадян і суспільства в цілому» [13, с. 230].

Договірна форма реалізації функцій держави - це «діяльність організуючого, координуючого і регулятивного характеру органів державного управління та громадських організацій у сфері управлінських відносин» [23, с. 12; 264, с. 185] тощо. Актуальність дослідження цієї форми реалізації функцій держави обумовлюється децентралізацією державного управління, розвитком ринкової економіки та забезпеченням ефективності функціонування громадянського суспільства.

Контрольно-наглядова форма - це «здійснення дій з нагляду за відповідністю закону змісту правових актів, їх приписів, а також додержанням, виконанням та застосуванням норм права суб'єктами суспільних відносин» [282, с. 82]; це «виконання функцій держави за допомогою дій всіх різновидів державного нагляду і контролю за законністю» [11, с. 75-76]; «сукупність дій зі встановлення відповідності праву дій та рішень суб'єктів» [203, с. 67]; «діяльність уповноважених державою органів і посадових осіб щодо контролю виконання всіма

суб'єктами, які знаходяться у сфері юрисдикції держави, вимог чинного законодавства та покладених на них функцій» тощо.

Так, до прикладу, Департаментами аудиту податків і зборів з фізичних осіб на виконання ухвал суду про проведення перевірок, ініціаторами яких були оперативні та слідчі підрозділи, органи прокуратури, досудового слідства та суду, проведено 257 документальних перевірок (за матеріалами, попереднього та поточного років) та донараховано 2499,0 млн. грн., у т.ч. за матеріалами поточного року - 115 перевірок, за результатами яких донараховано 635,5 млн. грн. [101].

Інтерпретаційно-правова форма - це «діяльність уповноважених державою суб'єктів з офіційного тлумачення чинних норм права, результатом чого є видання інтерпретаційно-правового акта» [282, с. 82-83; 203, с. 67] тощо.

Установча (засновницька) форма - це «діяльність, спрямована на створення, формування, перебудову державних органів, їх структурних підрозділів та державних установ» [282, с. 83] тощо.

З огляду на проведений аналіз, під формами реалізації правоохоронної функції держави варто розуміти зовнішній вираз законодавчо закріплених практичних дій та процедур, які має здійснити Державна митна служба України задля вирішення завдань, які ставляться перед вказаним органом державної влади в правоохоронній сфері. Їх використання, на нашу думку, спрямовано перш за все на забезпечення законності та правопорядку у митній сфері та дотримання всіма учасниками відповідних правовідносин норм чинного митного законодавства.

Традиційно, форми реалізації правоохоронної функції держави поділяють на правові та неправові. До числа основних правових форм реалізації правоохоронної функції держави, зокрема органами ДМС, слід включити такі: правотворчу, правозастосовчу форми, суто правоохоронну діяльність та оперативно-виконавчу (у складі правозастосовчої). Всі

окреслені форми, на наше переконання, повинні відповідати таким ознакам: по-перше, це діяльність, тобто усвідомлений, цілеспрямований, активний вплив на правоохоронну сферу; по-друге, це діяльність юридична, адже вона обов'язково пов'язана з виданням правових актів, а також зумовлює настання для учасників митних відносин певних юридичних наслідків; по-третє, це діяльність спеціально уповноважених суб'єктів для виконання всіх видів правоохоронної функції (саме, визначених нами раніше головних та допоміжних) функції; по-четверте, це діяльність легальна та процедурно оформлена.

Правотворчість є однією з центральних форм реалізації правоохоронної функції держави. Метою правотворчості, як форми реалізації правоохоронної функції держави, є створення цілісної та не суперечливої системи права, норми якої безпосередньо визначають специфіку реалізації правоохоронної функції держави. Саме в процесі правотворчості, тобто в безпосередньому процесі створення права, знаходить свій зовнішній вираз та втілюється у життя державна політика у правоохоронній сфері. Аналіз нормативно-правових актів, прийнятих у результаті правотворчості, дозволяє зробити висновки, на що конкретно спрямована у даний історичний проміжок часу державна політика у правоохоронній сфері, основні моменти, на які треба звернути увагу для того, щоб ця політика була визнана ефективною. Завдяки ефективній правотворчості можливо своєчасно розробити шляхи подальшого вдосконалення правового регулювання реалізації правоохоронної функції держави, своєчасно скорегувати, доповнити, конкретизувати існуючі правові норми [20, с. 404].

Наукова обґрунтованість право-, нормотворчої діяльності має визначальне значення для прийняття ефективного правотворчого рішення [239, с. 31]. Проекти нормативно-правових актів розробляються на основі результатів відповідних наукових досліджень з цієї тематики, з урахуванням точок зору досвідчених з цього питання експертів та фахівців-практиків.

Правотворчий процес потребує науково обґрунтованої системи управління, яка б передбачала: планування правотворчого процесу, структурне регулювання правотворчим процесом, здійснення контролю за результатами правотворчої діяльності [64, с. 68]. Завдяки науково обґрунтованій процедурі організації правотворчого процесу, створенню наукової системи управління правотворчим процесом можливо сформулювати оптимальну модель взаємодії науки і практики, належне застосування якої дозволить досягти високої якості нормативно-правових актів у сфері діяльності органів ДМС, їх повноти та узгодженості.

Використання нормотворчої форми діяльності, при реалізації правоохоронної функції держави, полягає у прийнятті нових, зміні чи скасуванні чинних правових норм. Так, встановлення, зміна і скасування податків, притягнення до відповідальності у разі порушення митного законодавства можливо тільки у разі їх нормативного закріплення.

В рамках правотворчої форми реалізації правоохоронної функції держави ДМС узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, та розробляє пропозиції щодо вдосконалення цього законодавства, а також, аналізуючи надходження податків, інших платежів визначає ризики їх ненадходження. Вказане знаходить своє відображення в Положенні про Державну митну службу України від 6 березня 2019 р. № 227 [213]. Так, якщо виокремити серед її завдань ті, що мають нормотворчий та методологічний характер, то можна встановити, що ДМС: 1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до компетенції Держмитслужби, вносить в установленому порядку на розгляд Міністра фінансів пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади, наказів Мінфіну, а також подає Міністрові фінансів для погодження позицію щодо проектів нормативно-правових актів, розробниками яких є інші центральні органи

виконавчої влади; 2) розробляє проекти законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів Мінфіну з питань, що належать до компетенції Держмитслужби, та в установленому порядку подає їх Міністрові фінансів; 3) забезпечує та здійснює контроль за дотриманням вимог законодавства з питань державної митної справи та в межах повноважень, визначених законом, законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на Держмитслужбу, під час переміщення товарів через митний кордон України та після завершення операцій з митного контролю та митного оформлення; 4) забезпечує та здійснює контроль за дотриманням вимог законодавства з питань державної митної справи на всій території України, у тому числі у вільних митних зонах, територіальному морі, пунктах пропуску через державний кордон, прикордонній смузі та контрольованих прикордонних районах, виключній (морській) економічній зоні України та прилеглий зоні України; 5) забезпечує та здійснює контроль за дотриманням підприємствами і громадянами встановленого законодавством порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України; 6) забезпечує та здійснює контроль за застосуванням митних режимів, цільовим використанням товарів, поміщених у відповідний митний режим; 7) вживає заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час провадження зовнішньоекономічної діяльності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів; тощо [225].

Реалізація державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства, як зазначає Г.В. Рибницький, особливості повноважень ДМС за цим напрямком послідовно пов'язані з цілим комплексом завдань: нормотворчими функціями щодо врегулювання підприємницької діяльності; а також включають – адміністративне управління підприємницькою діяльністю в питаннях: оподаткування суб'єктів господарювання та податкового аудиту;

шляхом: здійснення контролю, запобігання та виявлення кримінальних та інших правопорушень у сферах оподаткування, в бюджетній сфері, провадження досудового розслідування та оперативно-розшукової діяльності.

Зокрема, ДМС, серед іншого, організовує, координує і контролює діяльність територіальних органів Держмитслужби, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління; організовує їх взаємодію з державними органами та органами місцевого самоврядування; надає територіальним органам Держмитслужби методичну і практичну допомогу щодо організації роботи, проводить перевірку стану такої роботи; організовує інформаційно-аналітичне забезпечення Держмитслужби та автоматизацію її діяльності; забезпечує охорону державної таємниці відповідно до вимог режиму секретності, кіберзахист, технічний та криптографічний захист інформації і здійснює контроль за його станом; здійснює в межах повноважень, визначених законом, міжнародне співробітництво; забезпечує реалізацію у Держмитслужбі та її територіальних органах проектів розвитку, спрямованих на виконання покладених на Держмитслужбу завдань, інституційний розвиток, розвиток митної інфраструктури, інформаційних та телекомунікаційних технологій; [237, с.182–183; 225] та інші заходи, обумовлені нормативно підкріпленими повноваженнями.

Тож, можна побачити, що правоохоронної функції, яка покладена на органи ДМС проявляється формах реалізації, через практичну діяльність ДМС, що має прямий зв'язок з виконуваними нею завданнями, мета яких полягає у впровадженні правоохоронних завдань, цілей та політики держави у митній сфері та дотримання митного, податкового та бюджетного законодавства.

Звертаючись до методів зазначимо, що метод здійснення будь-якої функції має об'єктивний характер, оскільки є одним із виявів сутності

держави. Тому прийоми, способи та засоби, що використовуються для здійснення функцій держави визначають виключно на основі пізнаних об'єктивних властивостей функції, тобто не підлягають встановленню їх у довільній формі [39, с. 113]. Характеризуючи методи діяльності держави, більшість юристів наголошують на взаємозв'язках цих методів та цілеспрямованої діяльності людей. При цьому зазвичай виокремлюють основний метод - переконання - та допоміжний - примус (А. Грицяк). Загалом така диференціація обґрунтована, однак переконання та примус є лише елементом тієї системи, яка формує поняття «метод здійснення державної функції». Кожна функція держави має свій метод, якому властиві ознаки, характерні для методів інших функцій, а також специфічні, лише йому притаманні ознаки, що залежать від завдань та умов відповідного етапу розвитку держави [39, с. 113].

Залежно від мети та завдань, що постають перед державою, елементи методу здійснення її функцій можна поділити на такі групи: організаційно-технічні прийоми та засоби, засоби державного впливу, засоби суспільного впливу. Організаційно-технічні прийоми та засоби - це саме ті засоби та образи позитивної діяльності, якими користуються державні органи та організації для створення умов, які максимально забезпечуватимуть реалізацію державних функцій. Засобами державного впливу є: - переконання, що реалізується через правове виховання населення, різні профілактичні заходи; - заохочення, яке передбачає надання різних пільг та нагород особам та колективам, що відзначаються активною державною діяльністю; - примус, практичним втіленням якого є застосування до суб'єктів, які скоїли правопорушення, законних заходів покарання, перевиховання та стимулювання людей до виконання правових норм [39, с.114].

Розглядаючи методи в якості складового елементу в процесі реалізації правоохоронної функції держави у сфері діяльності органів ДМС, то під

ними можна розуміти організацію державних і громадських заходів, спрямованих на вирішення конкретних завдань (облік, контроль, прийняття необхідних документів, проведення семінарів, зборів тощо); виховання (економічне, правове, моральне тощо); особистий приклад; роз'яснення завдань державного управління (усне чи через засоби масової інформації); інструктаж осіб підпорядкованого апарату і громадськості з питань найбільш дієвого виконання поставлених завдань; заохочення (моральне - подяка, нагородження почесним знаком, присвоєння почесного звання; матеріальне - грошові премії, путівки тощо); критика роботи і поведінки окремих осіб; організація певних заходів тощо [3]. Іншим методом державного управління є примус. В. Ліпкан безпосередньо пов'язує метод примусу із виявленням загроз безпеки, їх ліквідацією, встановленням обставин події, усуненням порушень і притягненням винних у їх вчиненні до відповідальності з метою попередження настання і розвитку негативних наслідків таких загроз [151, с. 132]. Окреме місце в зазначеному методі посідає превентивна мета та можливість застосування відповідних превентивно-примусових заходів до платників податків без наявності не лише вини останніх (що притаманно також припиняючи і правовідновлювальним заходам правового примусу), а й будь-яких ознак об'єктивно-протиправного діяння з їхнього боку [71]. Однак, примусова природа вказаного методу за словами А. М. Тимченка викликає сумніви, та зазначає, що «превентивні заходи не можуть бути віднесені до примусових, оскільки вони не мають характеру правообтяження для платника та спрямовані на реалізацію первинних прав і обов'язків» [280, с. 9; 71]. Так, вказується, що правовий примус здійснюється у зв'язку з протиправним діянням як реакція на шкідливу поведінку учасника митних правовідносин. Його використання зумовлено конфліктом між державною волею, яка виражена в нормах митного права, й індивідуальною волею зобов'язаних осіб, які порушують ці норми. На думку автора, саме такий

підхід дає змогу відмежувати примусові заходи від загальноправових обов'язків [280, с. 9; 71].

Однак, насправді, межі застосування правового примусу є ширшими, ніж звичайна реакція держави на протиправне діяння, вони також торкаються питань запобігання таким правопорушенням і виявлення їх, а так само загального виховання учасників митних правовідносин у дусі сумлінного виконання ними їхнього правового обов'язку. Як слушно вказує М.П. Кучерявенко, примус в оподаткуванні чиниться запобіжними, припиняючими, правовідновлювальними та каральними заходами. «Запобігання реалізується державними органами, що контролюють правильність обчислення та внесення податків» [144, с. 550; 71].

Безпосереднім прикладом застосування превентивних заходів правового примусу є повноваження органів із проведення різних форм контролю з боку органів ДМС, а саме: організовує та здійснює ведення обліку і адміністрування митних та інших платежів, контроль за справлянням яких законом покладено на Держмитслужбу, забезпечує контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою їх нарахування та сплати у повному обсязі платниками податків до відповідного бюджету під час переміщення товарів через митний кордон України та після завершення операцій з митного контролю та митного оформлення; забезпечує та здійснює контроль за правильністю визначення митної вартості товарів відповідно до законодавства з питань державної митної справи, а також за правильністю класифікації та визначення країни походження товарів, що переміщуються через митний кордон України, в тому числі після завершення операцій з митного контролю та митного оформлення; взаємодіє з митними адміністраціями та іншими уповноваженими органами іноземних держав з питань проведення перевірки автентичності документів, які надавалися для підтвердження заявленої митної вартості, класифікації та країни походження товарів; організовує та проводить верифікацію (встановлення достовірності)

документів про походження товарів з України та здійснює у випадках, визначених міжнародними договорами, видачу сертифікатів про походження товару з України та надання статусу уповноваженого (схваленого) експортера; проводить відповідно до законодавства документальні перевірки дотримання вимог законодавства з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати у повному обсязі митних платежів, і зустрічні звірки [225]; тощо.

Правоохоронна функція держави, що реалізується органами ДМС, як загалом так у питаннях застосування окремих заходів впливу, здійснюється спільно з іншими правоохоронними органами. В системі протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення особлива увага приділяється участі ДМС України в роботі міжвідомчих консультаційних органів. На даний час ДМС України є постійним членом наступних міжвідомчих утворень: Рада з питань дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванні тероризму, та проведення Національної оцінки ризиків при Державній службі фінансового моніторингу України; міжвідомча група аналізу поточних ризиків і загроз при Раді Національної безпеки та оборони України; міжвідомча група аналізу поточних ризиків і загроз при Штабі Антитерористичного центру Служби безпеки України; міжвідомча робоча група для координації спільної діяльності щодо протидії махінаціям на фондовому ринку та іншим правопорушенням у сфері обігу цінних паперів (створена на виконання п. 5 протокольного доручення Прем'єр-міністра України від 20.08.2015 № 34809/0/1–15); міжвідомча робоча група з питань підготовки до проведення Комітетом експертів Ради Європи з питань оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL) [70, с. 4].

Також, з превентивного метою моніторинговим центром органів, що здійснюють державну податкову та митну політику проводиться аналіз виявлення можливих порушень діяльності суб'єктів господарювання у митній сфері та організація роботи територіальних органів ДМС щодо їх упередження. На постійній основі виявляються ймовірні схеми ухилення від сплати митних зобов'язань з ПДВ (в середньому понад 20 схем за місяць), у т. ч. таких, що займаються підміною товару. Варто зазначити, що ДМС та її територіальні органи постійно проводять комплекс заходів, спрямованих на забезпечення повноти нарахування та сплати до бюджетів податків, зборів та інших платежів, а також на виявлення та руйнування схем мінімізації митних зобов'язань [56, с. 25].

Отже, завершуючи розгляд методів реалізації правоохоронної функції органами Державної митної служби України слід узагальнити, що їх можна визначити як систему встановлених законодавством способів та прийомів запобіжного, припиняючого та відновлювального характеру, що застосовуються до учасників митних правовідносин з метою забезпечення дотримання режиму законності та правопорядку у митній сфері. А у разі вчинення правопорушення - застосування до останніх заходів відповідальності (фінансової, адміністративної, кримінальної, дисциплінарної). Слід відзначити, що серед методів реалізації правоохоронної функції ключове місце посідають переконання та примус. Крім того, важливу роль відіграють методи адміністративного припинення.

Завершуючи представлений підрозділ дисертаційного дослідження слід узагальнити, що реалізація правоохоронної функції Державною митною службою України це багатогранний та багатоаспектний процес, який включає чималу кількість конкретних дій, які має здійснити ДМС на шляху досягнення кінцевої мети при здійсненні правоохоронної діяльності. Крім того, реалізація даної функції передбачає обов'язкове поєднання та використання цілого комплексу правових форм та методів. Варто

наголосити, що всі окреслені вище форми та методи мають використовуватись нерозривно одне відного, адже лише у такому випадку є можливим забезпечити якісну та своєчасну реалізацію правоохоронної функції органами державної митної служби.

До особливостей реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України, на нашу думку слід віднести:

- передбачає здійснення активної правотворчої та правозастосовчої діяльності органами ДМС, яка реалізується в межах, які визначаються митним та податковим законодавством України;
- безпосередня реалізація правоохоронної функції органами ДМС здійснюється через інші напрями діяльності вказаного органу державної влади. Це пояснюється тим, дана функція митних органів не є виключною (тобто не закріплена прямо у законодавчих актах), вона походить із завдань, які ставлять перед вказаним органом державної влади;
- реалізація правоохоронної функції має характеризуватись динамізмом, оскільки вчинене правопорушення має виявлятися та припинятись якомога оперативніше;
- має різноманітні форми та методи вираження, які використовуються комплексно та нерозривно одне від одного;
- на реалізацію правоохоронної функції митними органами безпосередньо впливає структури представленого органу державної влади;
- на повноту та якість реалізації правоохоронної функції прямо впливає соціально-економічна та політична стабільність в державі.

Висновки до Розділу 1

Встановлено, що поняття «функція» у найзагальнішому вигляді можна визначити як напрями впливу на окремо визначені сфери суспільного життя,

у межах яких визначаються повноваження відповідних суб'єктів (інституцій). Аргументовано, що функції держави це історично визначені та об'єктивно необхідні напрями її внутрішньої і зовнішньої діяльності, мета яких полягає у реалізації завдань держави які виражають її суть, соціальне призначення, а також роль і місце у суспільстві на даному етапі історичного розвитку.

Узагальнено, що правоохоронна функція держави за своєю сутністю є важливим напрямом діяльності держави, який віднайшов своє відображення на конституційному рівні, а її реалізацію покладено на певне коло уповноважених суб'єктів. Зміст цієї функції полягає в охороні законності та правопорядку в суспільстві, а також в сприянні реалізації прав та свобод людини фактично у всіх сферах суспільного життя (економічній, політичній, соціальній, екологічній, інформаційній тощо).

Наголошено, що реалізація правоохоронної функції держави відіграє важливу роль: по-перше, для суспільства, оскільки відповідна діяльність держави (в особі її уповноважених органів та їх посадових осіб) дає впевненість кожному громадянину, що його права та законні інтереси будуть належним чином захищені, а їх реалізації ніщо не буде заважати; по-друге, для держави взагалі, оскільки її робота в окресленому напрямку підвищує довіру населення, зміцнює стан дотримання законності та правопорядку в країні, що в свою чергу забезпечує економічну, політичну та соціальну стабільність в середині країни.

До найбільш характерних особливостей правоохоронної функції держави віднесено: вона є самостійним і пріоритетним напрямом державної діяльності; здійснюється компетентними суб'єктами (суб'єктами реалізації) виключно на основі чинного законодавства та у визначених ним межах; передбачає застосування заходів впливу, не виключаючи застосування державного примусу у разі віднесення останнього до кола повноважень суб'єкта реалізації; вона реалізується переважно у правових формах, а її головним завданням є: охорона та захист основ конституційного устрою,

прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, боротьба із правопорушеннями; зміцнення законності та правопорядку у всіх сферах життєдіяльності та розвитку людини, а також суспільства та держави в цілому.

Правоохоронні функції держави запропоновано класифікувати за їх значенням на головні та допоміжні (або другорядні). Так, до числа головних належать ті функції, що безпосередньо пов'язані із протидією злочинності та іншим правопорушенням, їх своєчасною профілактикою. В свою чергу до допоміжних віднесено ті, що забезпечують досягнення бажаного результату у питанні реалізації мети правоохоронної функції зокрема щодо забезпечення правопорядку в суспільстві, а також стосовно захисту та реалізації прав, свобод та інтересів людини. Підкреслено, що запропонована вище класифікація є досить узагальненою та не враховує специфіку діяльності кожного окремого правоохоронного органу держави.

Підсумовано, що питання функцій держави на будь-якому етапі її розвитку було досить дискусійним, адже протягом всього існування людства призначення та роль держави постійно змінювалась. Що ж стосується правоохоронної функції, то вона впродовж багатьох століть була і залишається одним із найважливіших проявів практичної діяльності держави.

Спираючись на існуючі у юридичній науці підходи до визначення сутності та змісту правоохоронної функції держави наголошено, що в її основі лежить насамперед таке завдання, як захист прав і свобод людини у всіх сферах її життєдіяльності та розвитку (економічній, політичній, соціальній, екологічній, інформаційній тощо). Говорячи про створення надійного підґрунтя для забезпечення та реалізації цієї функції вказано, що вона притаманна практично всім без виключення органам державної влади. Однак, попри це, можна вказати на цілий ряд державних органів, для яких реалізація досліджуваної функції складає основу та серцевину їхньої діяльності.

Визначено наступні завдання, які свідчать про здійснення Державною митною службою правоохоронної діяльності, а саме: органи ДМС попереджають вчинення правопорушень у митній сфері; здійснюють оперативно-розшукову діяльність; складають протоколи про адміністративні правопорушення і передають їх на розгляд у встановленому порядку іншим уповноваженим органам; надають адміністративну допомогу іншим органам державної влади щодо запобігання, виявлення та розслідування порушень вимог законодавства з питань державної митної справи; тощо.

Узагальнено, що система правоохоронних органів України включає в себе низку органів державної влади, які, окрім правоохоронної, покликані виконати й інші важливі функції держави. В свою чергу під правоохоронними органами у роботі розуміються органи державної влади, для яких правоохоронна функція є основною, вони, відповідно до норм чинного законодавства України, наділені повноваженнями, які дають їм можливість захистити законні права, інтереси та свобод людини, а також забезпечити неухильне дотримання всіма учасниками митних правовідносин норм чинного законодавства.

Наголошено, що в чинному законодавстві України прямо не вказано про належність органів ДМС до правоохоронних органів України. Однак, виходячи з аналізу низки нормативно-правових актів було констатовано, що зміст правоохоронної діяльності вказаного органу державної влади проявляється у завданнях, які він покликаний вирішувати. Аргументовано, що предметом правоохоронної діяльності ДМС України є зміцнення законності, правопорядку, а також митної та фінансово-бюджетної дисципліни.

Обґрунтовано, що розглядати особливості реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС найбільш доцільно через сукупність форм та методів здійснення відповідної діяльності.

Під формами реалізації правоохоронної функції держави запропоновано розуміти зовнішній вираз законодавчо закріплених практичних дій та процедур, які має здійснити Державна митна служба України задля вирішення завдань, які ставляться перед вказаним органом державної влади в правоохоронній сфері. Їх використання спрямовано перш за все на забезпечення законності та правопорядку у митній сфері та дотримання всіма учасниками відповідних правовідносин норм чинного митного законодавства.

Встановлено, що методи реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України можна визначити як систему встановлених законодавством способів та прийомів запобіжного, припиняючого та відновлювального характеру, що застосовуються до учасників митних правовідносин з метою забезпечення дотримання режиму законності та правопорядку у митній сфері. А у разі вчинення правопорушення - застосування до останніх заходів відповідальності (фінансової, адміністративної, кримінальної, дисциплінарної). Відзначено, що серед методів реалізації правоохоронної функції ключове місце посідають переконання та примус. Крім того, важливу роль відіграють методи адміністративного припинення.

Акцентовано увагу, що реалізація правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України - це багатогранний та багатоаспектний процес, який включає чималу кількість конкретних дій, які має здійснити ДМС на шляху досягнення кінцевої мети при здійсненні правоохоронної діяльності. Крім того, реалізація даної функції передбачає обов'язкове поєднання та використання цілого комплексу правових форм та методів. Наголошено, що всі окреслені вище форми та методи мають використовуватись нерозривно одне відного, адже лише у такому випадку є можливим забезпечити якісну та своєчасну реалізацію правоохоронної функції органами державної митної служби.

До особливостей реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України віднесено: передбачає здійснення активної правотворчої та правозастосовчої діяльності органами ДМС, яка реалізується в межах, які визначаються митним та податковим законодавством України; безпосередня реалізація правоохоронної функції органами ДМС здійснюється через інші напрями діяльності вказаного органу державної влади. Це пояснюється тим, дана функція митних органів не є виключною (тобто не закріплена прямо у законодавчих актах), вона походить із завдань, які ставлять перед вказаним органом державної влади; реалізація правоохоронної функції має характеризуватись динамізмом, оскільки вчинене правопорушення має виявлятися та припинятись якомога оперативніше; має різноманітні форми та методи вираження, які використовуються комплексно та нерозривно одне від одного; на реалізацію правоохоронної функції митними органами безпосередньо впливає структури представленого органу державної влади; на повноту та якість реалізації правоохоронної функції прямо впливає соціально-економічна та політична стабільність в державі.

РОЗДІЛ 2 ХАРАКТЕРИСТИКА СУТНОСТІ ПРИНЦИПІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

2.1. Сутність та класифікація принципів реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України

У процесі подальшого реформування державної влади та становлення України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, важливого наукового та практичного значення набуває питання принципів реалізації і забезпечення правоохоронної функції держави. І діяльність новоствореної Державної митної служби у цьому контексті не є виключенням, оскільки визначення та подальше дослідження принципів має важливе теоретичне та практичне значення. Крім того слід підкреслити, принципи діяльності органів ДМС досліджувались фрагментарно або в межах ширшої правової проблематики, без комплексного підходу. Не були сформульовані вони і в законодавчих актах. Тому ця категорія потребує відповідного уточнення, оскільки принципи є головним орієнтиром для реалізації правоохоронної функції держави.

Для більш глибокого розуміння категорії «принципи здійснення правозахисної функції держави», необхідно розглянути поняття та ознаки що притаманні саме «принципам» та «принципам права» як самостійним категоріям, оскільки принципи здійснення правоохоронної функції держави є похідними від останніх. Принцип є багатозначним поняттям, та є результатом наукового пізнання, при цьому слід враховувати, що не всі закономірності, відносини і взаємозв'язки державного управління сьогодні досліджені та сформульовані у вигляді принципів. Адже практична дія принципів не залежить від них самих, а повністю визначається ставленням до них людей. Лише знати принципи недостатньо, необхідно ще хотіти і могли застосовувати їх в управлінській діяльності [158 ,с. 190-193]. Зазначена

категорія походить від латинського слова «*principium*» - основа, начало [173,с.547]. Водночас, принцип – це те, що лежить в основі певної теорії науки, внутрішнє переконання людини, основне правило поведінки; означає наукове чи моральне начало, основу, правило, від якого не відступають [284, с.431]; внутрішнє переконання людини, що визначає її ставлення до дійсності, норми поведінки і діяльності; правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства [44, с. 941] тощо.

У сфері філософії, у суб'єктивному розумінні принцип означає основне припущення, передумову, в об'єктивному розумінні вихідний пункт, першооснову. Принцип може також означати основоположне теоретичне знання, що не вимагає доказу [137, с.363]. Також, прихильники філософських поглядів розглядають вказану категорію як центральне поняття, основу будь-якої системи, що представляє узагальнення й поширення певних положень на всі явища тієї сфери, з якої даний принцип абстраговано [204, с. 44]. З точки зору логіки, доводить Н.П. Кондаков, під принципом слід розуміти першооснову, основне положення, вихідний пункт, передумова якої-небудь теорії, концепції [126, с. 477].

В об'єктивному розумінні, на переконання С.Г. Келіна та В.М. Кудрявцева, принцип є відображенням природної або суспільної закономірності; він існує тому, що такі закони природи і суспільства, і не може бути іншим. Суб'єктивне призначення принципу полягає в тому, що він становить керівний ряд вчинків людини [109]. В цьому ж контексті висловлюється М.О. Беляєв, який пише про те, що об'єктивність принципів полягає в тому, що в принципах відображаються об'єктивно діючі закономірності розвитку природи і суспільства, реально існуючі суспільні відносини, які склалися протягом історії. Разом з тим, ці принципи є й категорією суб'єктивною, оскільки вони являють собою продукт свідомої діяльності людей, вони формулюються, проходячи через свідомість людей, являють собою сукупність ідей, які покликані спрямовувати розвиток того чи

іншого суспільного явища в сфері права чи політики [22, с.30]. Відповідно до точки зору Ю.Д. Кунєва, «принципи» – це об'єктивно зумовлені нормативні начала, що є своєрідним відображенням законів і закономірностей соціального суспільного розвитку, соціальних потреб, цінностей, законів і закономірностей управління, які в основному закріплені в юридичних актах у вигляді керівних правил і норм поведінки, що відповідають цілям діяльності системи управління та визначають вимоги до системи, структури, організації і процесу управління [143, с.11].

Незважаючи на те, що проблема принципів широко висвітлювалася у науковій літературі як із теорії права, так і з галузевих правничих дисциплін, у науці й досі немає єдності в розумінні їх сутності, призначення, системи та структури. Зокрема, принципи часто ототожнюються з правовими ідеями, основними засадами правового регулювання, а інколи зводяться до основних прав та обов'язків суб'єктів правовідносин. А.М. Колодій слушно зазначає, що, незважаючи на відмінність у поглядах на проблему принципів, юридична наука у відповідні історичні епохи була єдина в проголошенні певних положень та ідей як принципів права [121, с.16; 63]. Отже, принципи за своїм характером є об'єктивними й універсальними. Вони не залежать від волі та бажань окремих особистостей, а вироблені багатовіковою практикою та осмислені наукою. Заслуговує на увагу позиція окремих дослідників, зокрема, М. М. Касьяненко стверджує, що принципи за своєю природою також не позбавлені суб'єктивності, оскільки формуються суб'єктами на основі пізнання закономірностей та досвіду практичної діяльності [107, с.20-21; 63].

Найбільш часто поняття «принцип» використовується у сполученні із словом «право». П.О. Недбайло відмічав, що принципи права є найбільш абстрактні поняття, які виражають сутність держави і права в їхній основі та є вихідним елементом структури науки загальної теорії держави і права. Особливо проблема принципів права загострюється під час подолання

прогалин у правовому регулюванні, зокрема через застосування та конкретизацію загальних (загальноправових) принципів права. Крім того, принципи права вчені розглядають як один із видів юридичних гарантій правильного застосування правових норм і здійснення суб'єктивних прав громадян; вони забезпечують правомірність вчинків суб'єктів права, зміцнюють законність і правозастосування, підвищують обґрунтованість і доцільність в реалізації норм, сприяють справедливому оціненню вчинків у межах формальних вимог правових норм. Вказаний вище науковець наголошував, що підвищення дієвості цього виду юридичних гарантій потребує посилення наукового дослідження принципів права під тим кутом зору, що принципам права властива нормативність [186, с. 46].

При визначенні поняття принципів права можна виділити дві концепції, що сформувались у правовій доктрині. Згідно з першою концепцією, побудованою на теорії позитивізму, принципи - це ідеї, теоретичні, нормативно-керівні положення того чи іншого виду людської діяльності, які конкретизуються в змісті правових норм та об'єктивно зумовлені матеріальними умовами існування суспільства. Прихильниками такої ідеї є Л. С. Явич [308, с. 64; 63], А. М. Васильєв [5, с. 108; 63] та інші [257, с. 42; 63]. Відповідно до другої концепції, що бере початок від ідеї природного права, принципи розуміють як керівні ідеї, об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які висуваються до учасників суспільних відносин з метою гармонійного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів та визначають зміст і спрямованість правового регулювання, відображають найважливіші закономірності соціально-економічної формації. Дотримуються такого розуміння принципів права О. Ф. Скакун [247, с. 221; 63], Ю. А. Ведерников [47, с. 79; 63] та інші [257, с. 42; 63].

Окрім цього, виділяють також інші групи визначень принципу як юридичної категорії: принцип як основоположна правда (істина), закон,

доктрина або припущення; принцип як загальне правило або стандарт; – принцип як сукупність моральних та етичних стандартів; принцип як визначена наперед політика або спосіб дії; принцип як основна або необхідна якісна складова або елемент, що визначає внутрішню природу або окремі характеристики поведінки [75, с.74].

Російський вчений В.В. Лазарєв у своїй науковій праці пише, що принципи права по своїй сутності є узагальненим відображенням об'єктивних закономірностей розвитку суспільства. Властиві принципам права якості універсального й абстрактного освоєння соціальної дійсності обумовлюють їх особливість у структурі правової системи, механізмі правового регулювання, правосвідомості тощо [191, с.72; 43]. Принципи права, на переконання вченого, є синтезуючими положеннями, що поєднують зв'язками, ідеологічною основою походження, утворення, становлення і функціонування правових явищ. Вони визначають нормотворчу і правозастосовну діяльність, координують функціонування механізму правового регулювання, є критеріями оцінки правомірності (правової природи) рішень органів держави і дій громадян, формують правове мислення і правову культуру, цементують систему права. Принципи права виникають при наявності відповідних об'єктивних умов, мають історичний характер або відображають результати раціонального, наукового осмислення закономірностей розвитку об'єктивної дійсності. Принципи права у формально-юридичному аспекті знаходять висвітлення в нормах права, завдяки їхньому формулюванню в статтях нормативно-правових актів або деталізації в групі норм права і відображення у відповідних статтях нормативно-правових актів [191, с.72; 43].

О.Р. Михайленко визначив принципи права як «своєрідний скелет», «арматуру» права, навколо яких групуються правові норми, інститути, групи законів і які дають правильний орієнтир у правозастосуванні та можуть певною мірою заповнювати прогалини в праві при вирішенні конкретних

життєвих ситуацій, що мають юридичне значення [176, с.103]. С.П. Коталейчук вказує, що принципи права - це закріплені в праві вихідні ідеї, основні засади, суттєві положення процесу формування, розвитку та функціонування права, що зумовлені загальними закономірностями розвитку суспільства, та характеризуються універсальністю і відображають призначення права. В принципах права знаходить своє відображення взаємодія та співвідношення окремих явищ державно-правової дійсності [135]. Призначення правових принципів, на переконання автора, полягає в тому, що вони: здійснюють закріплення основ суспільного ладу; забезпечують одноманітне формулювання норм права у формі правового регулювання [135].

Принципи права, переконані В.В. Молдован та Л.І. Чулінда - це основні ідеї, вихідні положення, які закріплені в законі, мають загальну значущість, вищу імперативність (веління) і відображають суттєві положення права. Вони, продовжують науковці, впливають на весь процес підготовки нормативно-правових актів, їх видання, встановлення гарантій дотримання правових вимог. Принципи є основним критерієм для правотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності державних органів. Від рівня їх дотримання залежить стабільність та ефективність правової системи [178]. Вчені наголошують, що принципи права об'єктивно зумовлені економічним, соціальним, політичним ладом суспільства, що існує в певній країні, соціальною природою держави і права, характером пануючого політичного і державного режиму, основними принципами побудови і функціонування політичної системи певного суспільства [178].

На думку О.Ф. Скакун, принципи права (від лат. - основа, засада) - загальноприйняті норми-ідеї найвищого авторитету, що слугують основними засадами правового регулювання суспільних відносин, спрямовують їх учасників на встановлення соціального компромісу і порядку. Ознаками принципів права, пише автор, є [246]: 1) є нормами-ідеями найвищого

авторитету - не будучи конкретними правилами поведінки, мають регулятивний характер завдяки загальності, загальнообов'язковості; 2) об'єктивно зумовлені соціальним середовищем, характером суспільних відносин (економічних, політичних, культурно-ідеологічних тощо) і мають зворотний на них вплив; 3) є ідеологічним витвором, результатом розвитку правової свідомості суспільства, передусім співтовариства юристів, і водночас спрямовані на сприяння зростанню правосвідомості суспільства, його культури; 4) є історико-практичними за походженням (їх творить епоха, факти і події, що переходять в юридичні факти і суб'єктивні права; сформована практика людей, їх потреби й інтереси; суспільні відносини) і універсальними за невизначеністю строку існування (у них різний "життєвий цикл"; чимало їх існує з часів античності); 5) є ідейною основою для об'єктивного права, концентровано виражають закономірності його розвитку, сутність і соціальне призначення; описують (конкретизують) установлене право, вносять однаковість у систему правових норм; 6) слугують основними засадами правового регулювання суспільних відносин, надають злагодженості усьому його механізму, виступають орієнтирами формування та вдосконалення правової системи, є її каркасом, опорою, відображають об'єктивно існуючі зв'язки між елементами-правової системи та соціальної системи; усувають суперечності, що виникають між ними; зумовлюють напрями нормотворчої, правозастосовної та інших форм правової діяльності; 7) акумулюють світовий досвід розвитку права, втілюють демократичні і гуманістичні традиції й одночасно становлять правові цінності, що входять до світової правової скарбниці [246].

Окремої уваги заслуговує думка Є.Ю. Подорожнього, який досліджуючи сутність юридичної відповідальності у трудовому праві дійшов до висновку, що сутність принципів як категорії права взагалі та юридичної відповідальності зокрема, полягає у тому, що [211, с.149-150]:

- по-перше, вони є об'єктивно обумовленими, оскільки їх первинним джерелом виступають об'єктивно існуючі закономірності суспільного життя. З цього приводу слушно зазначає Г. Щьокин, який пише, що принципи – це результат узагальнення людьми об'єктивно чинних законів і закономірностей, притаманних їм загальних рис, характерних фактів і ознак, які стають загальним началом їх діяльності [305, с.368];

- по-друге, містять у собі суб'єктивний аспект. Той факт, що принципи гуртуються на об'єктивних закономірностях суспільного життя, не виключає впливу на них суб'єктивного фактору, адже ці закономірності вивчають люди, а отже принципи – не стільки безпосередньо зазначені закономірності, скільки людське знання про них. Варто погодитися із думкою А. Ф. Мельник, що практичне значення і дія принципів не залежать від них самих, а повністю визначаються ставленням до них людей [84, с.37];

- по-третє, мають стабільний характер і залишаються незмінними протягом тривалого часу. При цьому їх (принципи) ні в якому разі не можна розглядати як статичні та абсолютно незмінні – їх стабільність має умовний характер. Адже суспільство постійно розвивається та змінюється, відповідно разом із ним змінюються та трансформуються властиві йому закономірності і зв'язки, вивчення та наукове обґрунтування яких призводить до формування нових принципів;

- по-четверте, мають досить високий рівень абстрагованості та узагальнення, тобто вони звільнені від конкретики та подробиць тих сфер, в яких ці принципи діють. О. Ф. Скакун відмічає, що принципи у сфері права виступають як загальне мірило діяльності, поведінки, відносин, при цьому вони не конкретизують права та обов'язки, на відміну від правових норм [245, с.221];

- по-п'яте, характеризуються вищою імперативністю, тобто вимоги, що містять принципи, є незаперечними і мають виконуватися в обов'язковому порядку усіма, хто перебуває у сфері їх дії. У той же час слід зазначити, що

за своїм характером ті зобов'язання, які пред'являють принципи, мають позитивний характер;

- по-шосте, формують основу (базу) правового поля. Принципи розчиняються в безлічі норм, пронизують усю правову матерію, вони стрижнем усієї системи права, додають праву логічності, послідовності, збалансованості [245, с.222; 211].

В рамках нашого дослідження близькою видається думка А.О. Полянничко, який вказує принципи податкового права – це виражені в правових нормах та сформовані юридичною доктриною взаємопов'язані вихідні основи, керівні ідеї, що відображають основні напрями фінансової політики держави у сфері регулювання податкових відносин, а також фундаментальні засади, на яких має ґрунтуватися податкова система держави та система оподаткування загалом. Вказані принципи мають регулятивне призначення, оскільки впливають на процес реалізації та захисту податково-правових норм система оподаткування [184, с.176]. Значення ж принципів податкового права, на думку автора, полягає в тому, що вони: відображають сутність податкового законодавства як частини фінансового законодавства; виступають певним орієнтиром для становлення й розвитку податкового права; дають можливість пояснити, розтлумачити зміст податкового законодавства загалом та окремих його норм; визначають характер тлумачення та застосування норм податкового права; сприяють стабілізації податкових правовідносин, нормативно обмежуючи їх; сприяють поліпшенню розуміння правових норм правозастосувачами; дають змогу визначити тенденції розвитку податкового законодавства; сприяють правозастосовчим органам у вирішенні питань, недостатньо врегульованих нормами права; забезпечують вирішення справ, які виникли з відносин, не врегульованих нормами права; мають виховне значення і відіграють важливу роль у формуванні правосвідомості платників податків; обмежують негативний розсуд працівників спеціальних державно-владних органів, а

також інших податкових правозастосовувачів; їх можуть використовувати суб'єкти податкових правовідносин для податкового обґрунтування їхніх позицій [215, с. 15–16].

Досліджуючи сутність принципів в праві слід відзначити, що їх зміст слід відрізняти від норм права (табл.1) [245].

Таблиця 1

Відмінності принципів права та норм права [245]

Принципи права	Норми права
1. Розчиняються в безлічі норм, пронизують усю правову матерію, виводяться із її; 2. Є стрижнем усієї системи права, додають праву логічності, послідовності, збалансованості; 3. Мають вищий рівень абстрагованості від регульованих відносин, звільнені від конкретики та подробиць; 4. Виступають як загальне мірило поведінки, не вказуючи права та обов'язки; 5. Є позитивним зобов'язанням і як таке набувають якостей особливого рівня права, що постає над рівнем норм, визначають їх ціннісну орієнтацію (спрямованість); 6. Не мають способів регулювання, їх провідним елементом є повинність (те, що повинно бути), яка безпосередньо відображає існуючу в конкретному суспільстві систему цінностей та обґрунтовується нею; 7. Виступають відправним началом при вирішенні конкретних юридичних справ, особливо при застосуванні аналогії закону у разі наявності прогалин у законодавстві.	1. З'являються як загальнообов'язкові формально-визначені правила поведінки, пронизані принципами права; 2. Є частинками системи права, яка набуває логічності та збалансованості завдяки принципам права; 3. Являють собою модель (зразок, мірило, еталон) регульованих суспільних відносин, фіксують типові конкретні соціальні процеси, поведінку людини; 4. Виступають як загальне мірило поведінки, вказуючи права та обов'язки; 5. Перебувають під принципами, під їх ціннісною орієнтацією при володінні конкретною функціональною спрямованістю (регулятивною та охоронною); 6. Притаманна їм повинність відображує існуючу в суспільстві систему цінностей не безпосередньо, а опосередковано через способи регулювання: дозволяння, об'єкти та заборони; 7. Виступають юридичною основою при вирішенні конкретних справ разом із принципами, у разі їх (норм) відсутності чи неповноти можуть бути заповнені лише принципами

	права.
--	--------

Таким чином, незважаючи на все різноманіття наукових поглядів, можна підсумувати, що принципи права визначаються як основоположні ідеї, закріплені в законі. Вони набувають значення імперативних вимог, конкретних правил і зобов'язують правокористувача до певної поведінки або встановлюють певні заборони. Враховуючи значення принципів, можна стверджувати, що якість законів та ефективність правового регулювання значною мірою залежить від того, як у них сформульовано і розкрито значення відповідних принципів [115, с. 84]. Так, ми можемо стверджувати, що з метою дотримання послідовності у визначенні загально-методологічних категорій необхідно пам'ятати про принципи права є орієнтирами для формування права, відображають його сутність і реально існуючі зв'язки у правовій системі.

Тож, говорячи про принципи діяльності органів ДМС, щодо реалізації правоохоронної функції держави, слід вважати, що в їх основу покладено правові принципи. З огляду на аналіз питання принципів та принципів права ми вважаємо доречним, розглянути підходи до трактування саме принципів реалізації правоохоронної функції держави. Оскільки принципи здійснення правозахисної функції держави є похідними від принципів права, то першим притаманні такі ознаки: нормативність, формальна визначеність, цільова спрямованість, обов'язковість, універсальність, комплексність, рівнозначність, стабільність, взаємозв'язок та взаємодія принципів правового захисту [25, с. 37-39].

Стосовно теоретико-правових підходів до визначення принципів реалізації правоохоронної функції держави, більшість вчених у галузі теорії держави та права дотримуються думки, про «принципи правоохоронної діяльності» є лише такі ідеї та положення, що дістали формальний вираз у нормах права. Значення яких полягає в тому, що вони: є першоджерелом, що обумовлює порядок здійснення, ефективність, спрямованість і причинність правоохоронної діяльності, а також дають змогу говорити про існування правоохоронної системи; є гарантіями забезпечення прав і свобод людини та громадянина; синхронізують систему правових норм і забезпечують узгодженість правових інститутів; вважаються юридичною базою для тлумачення правових норм і вирішення суперечливих питань, сприяючи правильному правозастосуванню; є вихідними положеннями для вдосконалення окремих правових інститутів, розвитку процесуальної форми й процесуальних гарантій правоохоронної діяльності [120, с. 17].

Інші автори визначають таку категорія як «принципи правоохоронної системи» та «принципи правоохоронної сфери». Так, Р.В. Бараннік дає визначення принципів (засад) правоохоронної системи як загальних, керівних, вихідних положень, які визначають найбільш суттєві сторони даного виду державної діяльності [14, с. 45]. В.Г. Гриценко принципи правоохоронної системи визначає як вихідні, керівні, загальні, основоположні ідеї, обумовлені прагненням суспільства до демократизації, цивілізованості та організованості, забезпечення правопорядку, які визначають напрямки діяльності органів правоохоронної системи [74, с. 462]. С.Г. Братель вказує, що принципи правоохоронної сфери потрібно розглядати у їх сукупності, враховуючи принципи, властиві правоохоронним органам. Визначальним фактором, який є домінуючим у діяльності цих органів, є їх правоохоронна функція [42, с. 55]

Вдалою є позиція О. І. Безпалової, де автор під принципами реалізації правоохоронної функції держави розуміє сукупність основних ідей,

положень, які визначають пріоритетні напрямки реалізації правоохоронної функції держави, вимоги до діяльності відповідних органів виконавчої влади, що свідчить про демократичну і соціально-сервісну спрямованість державної політики в правоохоронній сфері [18, с. 42]. На наш погляд, характерною особливістю принципів здійснення правозахисної функції держави органами влади, зокрема і органами ДМС, необхідно вважати те, що вони не розрізнені, а знаходяться в цілісній системі і субординації, яка відображає не тільки властивості юридичної надбудови, але й місце кожного у системі правового захисту [127, с. 43-44]. Зв'язок принципів здійснення правозахисної функції держави визначається єдиною метою.

Представники органів ДМС не виключаючи зазначений перелік принципів, наголошують на важливості «основних принципів» у діяльності органів ДМС в Україні якими є забезпечення додержання прав людини та можливості їх реалізації, а також гарантування законності та правопорядку у системі оподаткування [66]. Таким чином, реалізація і захист прав людини та правозахисна діяльність набуває особливо важливого значення у сфері митних правовідносин.

Ф. Ф. Бутинець, досліджуючи принципи права в діяльності органів що діють у податковій сфері та спрямовані на здійснення правоохоронної діяльності, виділяє дві групи принципів: основні та специфічні. До основних принципів він відносить всеоб'ємність, безперервність, об'єктивність, точність, законність, своєчасність, незалежність, надійність, гласність, розподіл функцій, оптимальність, результативність, до специфічних - профілактику (попередження) порушень, виявлення порушень та визначення їх наслідків, вивчення причин та умов, що призвели до порушень, розрахунок та мобілізація виявлених резервів [45, с. 32].

Окрім цього, характеризуючи принципи правоохоронної діяльності можна відзначити притаманні їм ознаки, серед яких те, що: принцип є правовою ідеєю загального соціального значення; принцип втілює вихідні

положення, ідеї, які мають фундаментальне значення для правоохоронних органів, визначають їх спрямованість, побудову в цілому, форму і зміст окремих інститутів; після закріплення у законодавстві (окремих нормах чи їх сукупності) ці положення (ідеї) стають загальнообов'язковими нормативними приписами; визначаючи типові й домінуючі риси правоохоронної діяльності; принципи мають загальний правовий характер, тобто тією чи іншою мірою визначають поведінку суб'єктів в усіх чи окремих видах такої діяльності; порушення принципу полягає у недотриманні, невиконанні, неправильному застосуванні конкретної норми (норм), яка гарантує його реалізацію, що тягне юридичну відповідальність [73, с. 25].

Отже, узагальнюючи весь наведений вище матеріал вважаємо, що під принципами здійснення правоохоронної функції держави органами ДМС необхідно розуміти відправні ідеї, безперечні та об'єктивні вимоги, що ставляться до відповідних суб'єктів, які уповноважені здійснювати правоохоронну діяльність в митній сфері.

Одночасно різним поглядами щодо визначення категорії принципи права вченими розглядаються різні погляди на поділ принципів права. Так більшість вчених поділяє принципи права за змістом на загально-соціальні і спеціально-юридичні, а за сферою дії – на загальноправові (загальні), міжгалузеві, галузеві та принципи інститутів права [7, с. 76; 236, с. 388–392; 95, с. 197–199]. Однак, в науковій літературі існують і інші думки з цього приводу. Наприклад, В.В. Копейчиков і С.Л. Лисенков класифікують принципи права за їх функціональним призначенням і об'єктом відображення. За цим критерієм принципи права об'єднані в дві групи: 1) соціально-правові – відображають систему цінностей, що властиві суспільству і мають правову форму виразу (домінування загальнолюдських цінностей над інтересами класів, націй, єдність суспільних і особистих інтересів), і 2) спеціально-правові – узагальнюють засади формування та

існування власне права як специфічного соціального явища. Останні включають загальноправові (принципи гуманізму, рівності громадян перед законом, демократизму, законності, взаємної відповідальності держави і особи), міжгалузеві і галузеві принципи права [119, с. 135–136].

С.П. Коталейчук пропонує класифікувати принципи права залежно від функціонального призначення і об'єкта відображення. Такі засади автор ділить на:

1) соціально-правові принципи права - відображають систему цінностей, які безумовно властиві суспільству, домінування загальнолюдських цінностей над інтересами класів, єдність спільних та особистих інтересів, та діляться в свою чергу на економічні, політичні, ідеологічні, етичні, релігійні;

2) спеціально-правові принципи права - узагальнюють існування права як соціального явища і діляться на: а) загально-правові: гуманізм - виражають домінування невід'ємних прав і свобод людини; демократизм - ґрунтується на тому, що законодавство відображає лише волю народу, а право формується через демократію; рівність всіх перед законом - означає те, що всі громадяни, незалежно від їх національної, статевої, релігійної та іншої залежності мають рівні права і несуть рівні обов'язки; загальнообов'язковість норм права - встановлені державою норми права є обов'язковими для виконання чи дотримання населенням країн та пріоритетними нормами перед іншими соціальними нормами; законність - означає здійснення всіх правових форм діяльності держави у відповідності з нормами права; взаємна відповідальність держави та особи - держава і особа пов'язані взаємними правами та обов'язками; б) галузеві принципи - характеризуються тим, що охоплюють лише одну галузь права (наприклад, принцип індивідуалізації покарання; принцип рівності сторін у майнових відносинах; принцип рівності держав в міжнародному праві; принцип множинності та правової рівності форм власності на землю; принцип знаходження землі в цивільному обороті;

принцип державного керування землею; принцип самостійного господарювання на землі та рівності всіх суб'єктів землекористування; принцип цільового характеру використання землі, платності її використання, і ін.); в) міжгалузеві принципи - це принципи, що діють не у всіх, а лише в окремих галузях права (принцип гласності і змагальності судового розгляду справи - в кримінальному та цивільному праві; принцип свободи економічної діяльності - діє в галузі банківського та підприємницького права); г) принципи правових інститутів - дія цих принципів обмежується предметом їх правового регулювання (наприклад, принцип охорони і захисту всіх форм власності особи; принцип не сприйняття подвійного громадянства) [135].

М. П. Кучерявенко зазначає, що принципи побудови, функціонування податкової системи необхідно розглядати у системі матеріальних і процесуальних принципів, що застосовуються під загальним поняттям «принципи оподаткування» досить часто у літературі одні і ті самі принципи, також, що регулюють різні механізми чи відносини, переміщуються з однієї групи в іншу. Тому логічним є поділ на такі принципи: податкового права; побудови податкової системи податку, податкового законодавства [144, с.39, 41]. О.І. Баїк зазначає, що принципи у податковому праві реалізуються відтворенням основоположних засад у податковому законодавстві України, пронизують його систему і вдосконалюються разом з їх розвитком. Зважаючи на це, принципи у податковому праві можна поділити на: 1) конституційні, які є основними та впливають на розвиток податкового права; 2) галузеві, до яких належать принципи, визначені податковим законодавством; 3) спеціальні, на яких ґрунтується система оподаткування [10, с. 15].

А.М. Колодій стверджує, що необхідно виділяти принципи, які право містить як відображення об'єктивно існуючих зв'язків у правовому регулюванні суспільних відносин (принципи системи), і принципи, властиві структурній організації системи права. Автор пропонує поділ на:

1) принципи правосвідомості; 2) принципи правоутворення; 3) принципи правотворчості, а серед них законотворчості і нормотворчості; 4) принципи системи права: а) загальноправові (основні); б) міжгалузеві; в) галузеві; г) принципи інститутів права; 5) принципи структури права: а) загальносоціального і юридичного; б) публічного і приватного; в) регулятивного і охоронного; г) матеріального і процесуального; д) об'єктивного і суб'єктивного; 6) принципи правореалізації, а серед них принципи правозастосування; 7) принципи правоохорони, а серед них особливо принципи правосуддя і юридичної відповідальності. До загально-соціальних принципів права, що привносяться у нього політичною системою, належать: а) демократія; б) народовладдя; в) політичний плюралізм; г) автономність, незалежність і змагальність підсистем політичної системи; д) закріплення і забезпечення політичних прав і свобод і т. ін. (статті 1, 5, 6, 7, 8, 15, 25, 26 та ін. Конституції України). Основними юридичними принципами права є: 1) верховенство права; 2) верховенство закону; 3) точне і неухильне дотримання Конституції, міжнародних договорів, законів і підзаконних актів; 4) оптимальне вираження у нормативно-правових актах волі й інтересів народу, потреб суспільного розвитку; 5) забезпечення внутрішньої збалансованості правової системи, її інтеграція і диференціація на відповідні елементи тощо [120, с. 21–22; 123, с. 62–71].

Враховуючи різні рівні прояву принципів права, О.Ф. Скакун виокремлює: а) загальнолюдські (міжнародні, загально-цивілізаційні) принципи – гуманізму, юридичної рівності, свободи, демократизму, справедливості, законності); б) регіонально континентальні – ті, що діють у межах декількох національних правових систем, у тому числі загальні принципи права ЄС; в) національні (внутрішньодержавні) принципи права. Національні принципи за сферою дії поділяються на загальноправові (до яких, на думку автора, належать також правові презумпції та аксіоми), міжгалузеві, галузеві, підгалузеві, інституційні [248, с.277-279].

Відмінний від інших підхід до побудови системи принципів права обґрунтовує С.П. Погребняк. Залежно від значення принципів для системи права він розрізняє основоположні і похідні принципи права. Основоположні принципи права – це принципи, які лежать в основі права, утворюють його фундамент, на них ґрунтується право як загальнообов’язковий соціальний регулятор (справедливість, рівність, свобода, гуманізм). Усі інші принципи є похідними від основоположних, менш значущими і фундаментальними. Наприклад, похідним від загальних засад права визнається принцип верховенства права, гарантувати ефективну дію якого покликані принципи правової визначеності, пропорційності, добросовісності і розумності (останні за сферою дії автор відносить до загальних принципів права) [207, с. 24–38; 154, с. 68–70; 216].

Отже, узагальнюючи весь наведений у даному підрозділі дисертаційного дослідження матеріал, можемо узагальнити, що під принципами здійснення правоохоронної функції держави органами ДМС слід розуміти відправні ідеї, безперечні та об’єктивні вимоги, що ставляться до відповідних суб’єктів, які уповноважені здійснювати правоохоронну діяльність в митній сфері. Вони (принципи) відрізняються універсальністю, імперативністю та стабільністю, є взаємопов’язаною системою яка поєднана єдиною метою, яка полягає у забезпеченні додержання прав людини та забезпечення можливості їх реалізації, а також гарантування законності та правопорядку у державі взагалі та у митній сфері зокрема. Це, в свою чергу свідчить про демократичну, цивілізаційну та організаційну спрямованість ДМС при реалізації правоохоронної функції держави [30].

Вважаємо необхідним виділити наступні групи принципів діяльності ДМС при реалізації правоохоронної функції держави:

- 1) загальноправові принципи, які є характерними для діяльності всіх органів державної влади України. До таких засад віднесено: верховенства права, законності, забезпечення дотримання прав і свобод людини та

громадянина, гуманізму та демократизму, рівності всіх громадян перед законом, соціальної справедливості, гласності, відкритості та прозорості, взаємної відповідальності держави і громадян [31].

2) спеціальні принципи, тобто такі, що властиві безпосередньо діяльності ДМС при реалізації нею правоохоронної функції. До таких засад віднесено: принцип професіоналізму; принцип безсторонності (неупередженості); принцип об'єктивності; принцип планування та оптимізації управління; принципи цілеспрямованості та поступовості; принцип ефективності; принцип взаємодії з органами державної влади України; принцип незалежності; принцип добропорядності громадян; принцип конфіденційності; принцип оскарження рішень та дій співробітників ДМС [35].

2.2. Характеристика загальноправових принципів реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України

Загальноправові принципи є одними з найважливіших для будь-якої легітимної діяльності, наявність яких, як відзначалось нами раніше, притаманна для всіх галузей права, оскільки вони визначають загальну спрямованість і найбільш істотні риси змісту відповідної юридичної сфери. Це поширюється і на сферу реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України, де важливе значення набувають процеси, пов'язані з визначенням і подальшим законодавчим закріпленням певних непорушних, основоположних ідей функціонування зазначеного інституту, які не мають свого законодавчого закріплення для аналізованої сфери. З цим набуває актуальності питання реалізації та захисту основоположних прав людини та правозахисна діяльність у сфері митних відносин.

Починаючи розгляд та надання характеристики загальноправовим принципам, зазначимо, що серед науковців зустрічаються багато підходів до визначення вказаної дефініції. Свого часу Р. Давид та К. Жоффре-Спинозі, виділяючи загальні принципи права (як джерела права) підкреслювали, що вони можуть бути знайдені як у за-коні, так і поза законом. У них зосереджується розуміння справедливості, характерне для певної епохи [81, с. 108; 98]. Необхідно звернути увагу на те, що загальні принципи права мають тісний зв'язок з теорією природного права: вони доводять підпорядкування права велінням справедливості в тому вигляді, як остання розуміється у певну епоху й у певний момент. На думку Р. Давида, жодна законодавча система не може обійтися без таких корегувань або застережень; їхня відсутність може привести до розбіжності між правом і справедливістю [82, с. 108; 98]. Загальні принципи права нерідко ґрунтуються на «природній справедливості», загальній для всіх правових систем [157, с. 87-88], тому вони традиційно пов'язуються з існуванням природного права; ці принципи утворюють моральну основу права, його духовний фундамент. Г. Шварценбергер підкреслював, що загальні принципи права є засобом перенесення природного в позитивне право [134, с. 291; 98]. Без деяких принципів правопорядок, імовірно, не зміг би існувати [98].

Т. І. Фулей стверджував, що сучасний рівень розвитку людства, зокрема, необхідність уніфікації нормативного регулювання на універсальному (всесвітньому) рівні, зумовили впровадження у науковий обіг нового поняття – «загальнолюдські (загальноцивілізаційні) принципи права» та виокремлення його серед подібних понять. З чого автор розділяє 1) загальнолюдські (загальноцивілізаційні) принципи права, що є придатними до застосування у будь-якій системі права; 2) загальні принципи права (для кількох систем права) – однойменні принципи в основних національних правових системах світу, яким притаманні певні особливості і можливості застосування як у внутрішньому, так і в міжнародному правопорядках. Серед

них можна виділити: а) загальні принципи права для кількох національних систем; б) загальні принципи права для національних систем та міждержавних утворень (наприклад, Європейського Союзу); 3) принципи системи права, серед яких: а) принципи міжнародного права; б) принципи внутрішньодержавного права (загальноправові). В межах системи права здобувач приєднується до класифікації принципів права (за сферою дії у системі права) на загальноправові, міжгалузеві, галузеві, принципи підгалузей, принципи правових інститутів [293, с. 7-8].

З проведеного аналізу слід підкреслити, що на сьогодні особливе місце в системі загальних принципів права посідають ще і принципи міжнародного права, що сформувалися у процесі здійснення міжнародних відносин [200, с. 173]. Де загальновизнані принципи міжнародного права закріплено в Конституції України, законах та інших нормативно-правових актів України. Однак не всі принципи міжнародного права знаходять відображення у міжнародних нормативно - правових актах України.

Окрім цього, на наш погляд вдалою є позиція, сам термін «загальні принципи права» у його широкому значенні пов'язують із тих основоположними ідеями і фундаментальними засадами, які впливають із категорій справедливості і свободи та в цілому відображають сутність права [121, с.138]. У своїх подальших працях, з цього приводу автор підкреслює, що, по-перше, загальноправові принципи права, які мають всезагальний характер, знаходять своє більш конкретне втілення у принципах кожної галузі. По-друге, основні принципи права отримують специфічну модифікацію у галузях права і у сферах правоутворення, правореалізації і правоохорони. А тому в сфері правоутворення можна вести мову про відносно автономні принципи правотворчості, а серед них і законотворчості, у правореалізації — передусім про принципи правозастосування, у правоохороні — про принципи юридичної відповідальності тощо. По-третє, саме основні принципи диференціюються на загальносоціальні і

спеціальною юридичні (системні і структурні), а серед загальносоціальних досить чітко виділяються політичні, економічні, соціальні, ідеологічні, моральні основи права [122, с. 43-44].

В. В. Ладиченко визначає загальні принципи права як закріплені в його джерелах або виражені у стійкій юридичній практиці загальновизнані основні ідеї, що адекватно відображають рівень пізнання загальносоціальних і специфічних закономірностей права і слугують для створення внутрішньо узгодженої й ефективної системи юридичних норм, а також для безпосереднього регулювання суспільних відносин при наявності проталін та суперечностей [145, с. 73-78; 46].

С. П. Погребняк сформулював певні ознаки, що характерні для основоположних (загальних) принципів права: основоположні принципи права є концентрованим виразом найважливіших сутнісних рис та цінностей, що властиві певній системі права; у разі конкуренції між принципами при вирішенні конкретної правової ситуації вибір здійснюється не за традиційними правилами подолання колізій між нормами права; найбільш загальний характер принципів права означає найвищий ступінь їх абстрагування; основоположні принципи визначають змістовий характер системи права і напрямки її подальшого розвитку, виконуючи, таким чином, системоутворюючу і системоспрямовуючу функції; у порівнянні з правовими нормами принципи права відрізняються більшою стійкістю, залишаються незмінними протягом тривалого часу; як і правові норми, основоположні принципи зазвичай фіксуються в зовнішніх формах (джерелах) права [207, с. 27-28]. Зі змісту вказаного С. П. Погребняк зазначив, що під основоположними принципами права слід розуміти систему найбільш загальних і стабільних імперативних вимог, закріплених у праві, які є концентрованим виразом найважливіших сутнісних рис та цінностей, що притаманні цій системі права, і визначають її характер і напрямки подальшого розвитку [207, с. 37].

Таким чином, розглядаючи питання характеристики загальноправових принципів ми вважаємо підкреслити що у доктрині права існує декілька понять, що мають нерозривний зв'язок та є похідних одне від одного, такими поняттями є «загальноправові принципи», «основні принципи», «загально-конституційні принципи», «загальні принципи», «загальнолюдські принципи», «загальносоціальні принципи».

Загальноправові (основні, конституційні) принципи права – поширені на всю систему права основні положення та ідеї, що визначають її особливості й закономірності розвитку. При цьому, існують основні (загальноправові) принципи права, які мають загальний характер і конкретизуються в принципах кожної галузі права і законодавства, що властиві певній системі права, а також вказаними принципами відображається головна властивість і особливість права як регулятора міри свободи й справедливості в суспільних відносинах.

Розглядаючи загальноправові принципи реалізації правоохоронної функції державним органами ДМС зазначимо, що на думку О. М. Воронкової [58, с. 208], яка спробувала поєднати і результати, і перспективи модернізації ДПС, за мету власне модернізації, ставилась «трансформація державної податкової служби у провідний орган європейського рівня розвитку; створення у суспільстві нової атмосфери взаєморозуміння, довіри між державою і громадянами у питаннях оподаткування; встановлення партнерських відносин між податковими органами і платниками податків, заснованих на принципах доброчесності, неупередженості, прозорості та законності. У результаті модернізації податкової служби очікувалися стабільні надходження податків і зборів до бюджету та їх щорічний приріст, збільшення рівня добровільної сплати податків, зменшення заборгованості та випадків ухилення від сплати податків, досягнення прозорості і доброчесності податкової системи, відданість податківців своїй справі».

У попередніх розділах ми виокремлювали свою позицію, щодо складу обумовленої групи принципів у процесі реалізації органами ДМС правоохоронних функцій держави, які притаманні зазначеній службі як органу виконавчої влади, зміст яких ми пропонуємо розкрити.

Принцип верховенства права є показником існування ефективної системи управління будь-якої демократичної, правової країни. Він спрямований на забезпечення та реалізацію прав, свобод та законних інтересів громадян. Зазначений принцип визначається головним, основоположним, оскільки він зосереджений на встановленні демократичних стандартів як у межах всієї правової системи, так і окремих її елементів [26, с.72].

Відповідно до статті 8 Конституції України [128], в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Як зазначає М. Козюбра, феномен верховенства права може бути розкрито тільки за умови дотримання певних ґносеологічних позицій щодо права: по-перше, повинно мати місце розрізнення права і закону; по-друге, право слід розглядати не як акт державної влади, а як соціальний феномен пов'язаний з такими категоріями, як справедливість, свобода, рівність, гуманізм; по-третє, право має розглядатися у нерозривному зв'язку з правами людини [118, с. 47].

Верховенство права має пріоритетне значення для забезпечення стабільності в державі, впевненості в можливості захисту людиною своїх прав та довіри до органів державної влади в Україні. З огляду на це, П.М. Рабінович значення верховенства права для розвитку правової системи України розглядає за двома напрямками. По-перше, це подолання деструктивних положень самої правової реальності: невідповідності правового нормування системи соціальних відносин; існування різних правових колізій; розповсюджених правових міфів і ілюзій тощо. По-друге, це подолання деструктивних положень, пов'язаних із правовою реальністю: державного монополізму на право, котрий затвердився; сформованого в

соціальному середовищі правового нігілізму; сформованої сфери неправової практики тощо. Інший аспект проблеми верховенства права пов'язаний з питанням про визнання визначальної ролі прав людини відповідно до інших правових цінностей. Звертає на себе увагу факт, що це визнання пріоритетності домінування прав людини пов'язується винятково з діяльністю держави та поширюється на всі державні структури [234, с. 12]. Подібної думки притримується й Ю. О. Ноговіцина, котра констатує: «Верховенство права передбачає наявність прозорого, стабільного та ефективного законодавства, незалежних конституційних та судових органів, ефективне врядування на місцевому та загальнодержавному рівнях, кваліфіковану незалежну і ефективну судову владу, систему відповідальних правоохоронних органів, вільні засоби масової інформації [188, с. 116]. Окремої уваги заслуговує позиція В. Мармазова, котрий вказує, що принцип верховенства права в контексті правоохоронної діяльності, що здійснюється органами ДМС означає, що права людини закріплені в національних нормативних актах і в міжнародному праві, а відповідні органи відповідають за впровадження та дотримання закону, що охороняє права людини [163, с.265].

Таким чином, принцип верховенства права є ключовою засадою, відповідно до якої формуються та розвиваються інші засади реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС. Переконані, що саме через дотримання принципу верховенства права забезпечується, максимально повне, ефективне забезпечення прав людини, та своєчасне вжиття заходів щодо відновлення порушеного права для учасників митних правовідносин, особливо в процесі реалізації правоохоронної функції. А відтак, наявність засади верховенства права вимагає втілення його в правотворчу та правозастосовну діяльність органів ДМС.

Із принципом верховенства права тісно пов'язана засада законності, а тому в юридичній літературі вони досить часто розглядаються нерозривно

одне від одного. При цьому, законність постає в кількох вимірах: як принцип здійснення державою владних повноважень (вимога законодавчого закріплення компетенції владних структур, ухвалення рішень у межах компетенції та на підставі закону, дотримання в діяльності державних структур конституційних прав і свобод людини); як принцип поведінки фізичних осіб у сфері права (реальна можливість здійснення суб'єктом права наданих йому прав за умови неухильного виконання покладених на нього обов'язків, конституційне закріплення статусу особи); як можливість звернутися за судовим захистом власних прав і наявність ефективних засобів юридичної відповідальності; тощо [303, с.498]. У своїй діяльності органи ДМС керуються законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

Основним правовим актом, в якому визначаються найбільш важливі засади функціонування митної системи України, є Конституція України. Стаття 67 Конституції України серед інших обов'язків громадян України називає також сплату податків і зборів у порядку та розмірах, встановлених законом. Органи ДМС можуть ефективно функціонувати і виконувати завдання зі справляння податків і зборів (обов'язкових платежів) тільки за умови, що вся їх діяльність здійснюється в умовах законності, тобто методами і способами, передбаченими законом [228].

В.М. Корельський і В.Д. Перевалов наголошують, що законність – це фундаментальна категорія усієї юридичної науки і практики, а її рівень та стан слугують головними критеріями оцінки правового життя суспільства, його громадян. Право, аналізують далі вчені, являє собою фактор соціального життя. Однак його реальність визначається не лише тим, що воно виражається в формальних позитивно-правових актах – законах, указах, постановах, кодексах та інших систематизованих збірниках. Право реальне,

перш за все тому, що владна воля, виражена в законах, втілюється в поведінці людей – громадян, виконуючих закон, осіб, які вступають у відносини шляхом укладання угод, суддів та інших посадових осіб, застосовуючих закон. Право за своєю природою таке, що не може існувати поза реалізацією в правових відносинах [274, с.435; 36]. У своїй науковій праці В.В. Копейчиков дійшов до висновку, що законність — явище багатогранне. Її розглядають як принцип формування правової держави, як метод управління суспільством, як режим точного виконання закону. Законність трактують і як сукупність вимог, гарантій, що забезпечують порядок у державі. Важливе значення мають і такі категорії, як зміцнення законності, порушення законності, стан законності тощо. Передусім спинімося на законності як режимі точного виконання чинного закону, оскільки закон тільки тоді має соціальну цінність, коли він виконується. Тобто, законність — це правовий режим точного виконання чинних законів усіма суб'єктами права у сфері правотворчості та правореалізації, в інших сферах життєдіяльності людей; режим, за якого забезпечуються права і виконуються обов'язки людиною, державою і громадянським суспільством [217, с.142].

Таким чином, законність – це основа правопорядку в суспільстві, умова і необхідний елемент демократії. Перш за все, основою законності є верховенство закону і верховенство права. Під верховенством закону розуміють визначальну роль закону в правовій (юридичній) системі держави, у діяльності всіх суб'єктів права, насамперед державних органів і посадових осіб. Поняття законності реалізується як щодо системи органів ДМС, так і щодо суспільства в цілому. По-друге, законність розглядається як принцип, метод і режим. Законність є необхідним засобом і умовою діяльності органів ДМС України [64].

Таким чином, зміст принципу законності щодо реалізації правоохоронної функції органами ДМС полягає у беззаперечному слідуванні останніми норм чинного законодавства України. Переконані, що дотримання

засади законності, апріорі, забезпечує об'єктивне, неупереджене та в цілому належне виконання обов'язків, які покладено на митну службу (та їх посадових осіб) правовими нормами.

Наступна загально-правова, якій ми приділимо увагу, - принцип соціальної справедливості. Поняття «справедливість» за словами Арістотеля має багато відтінків і означає як справедливість взагалі (правильну поведінку стосовно інших з погляду норм права, звичаїв або суспільної думки), так і добродієність правильної поведінки стосовно інших. Справедливість у вузькому розумінні він тлумачив як особливу етичну добродієність. Аналізуючи цю проблему, Філософ вирізняв розподільчу й урівнюючу справедливість. Розподільча справедливість вимагає не рівного розподілу (матеріальних благ, почестей), а такого, що відповідає принципу гідності, оскільки «справедливе при розподілі... має враховувати певне достоїнство». Урівнююча справедливість поширюється на економічні відносини і правові норми [285, с. 41]. Слід відзначити, що в українській мові слово «справедливість» означає властивість за значенням «справедливий» (який діє на підставі об'єктивних фактів, позбавлений упередження); правильне, об'єктивне, неупереджене ставлення до кого-, чого-небудь; людські відносини, дії, вчинки, які відповідають морально-етичним і правовим нормам [250, с. 590].

Особливості правової справедливості полягають у тому, що вона носить найбільш чіткий, формально-визначений характер, найчастіше пов'язана з державним примусом. Усі галузі законодавства покликані втілювати справедливість у регульовані ними суспільні відносини. Запобігання несправедливості – найважливіша функція права загалом, на це ж повинна бути спрямована діяльність правоохоронних органів та організацій, які при виконанні службових обов'язків незалежні від впливу будь-яких політичних, громадських об'єднань й керуються лише вимогами права та законності [255, с. 12].

На нашу думку, найбільш яскраво своє відображення принцип справедливості віднаходить у відносинах, що пов'язані із контрольною діяльністю органів Державної митної служби. Сутність даного принципу полягає у тому, що посадові особи органів ДМС повинні належним чином ставитись до підконтрольних суб'єктів, що в свою чергу є джерелом ідей визнання й захисту прав людини, верховенства права, а також вирішення суспільних конфліктів, які можуть виникнути у досліджуваній у дисертації сфері суспільних відносин.

Переходячи до розгляду змісту принципу демократизму в процесі реалізації правоохоронної функції органами ДМС, зазначимо, що в юридичній літературі вказана засада визначається як така, що забезпечує участь громадськості у діяльності щодо охорони та захисту права у сучасному суспільстві [52, с. 11], тобто інститути громадянського суспільства, що мають охоронний потенціал. Це проявляється у різноманітних формах прямої та непрямої участі громадян у здійсненні правоохоронних завдань (інститут громадського контролю за діяльністю органів ДМС, у тому числі тих, що виконують правоохоронну функцію) [258, с. 55]. На наш погляд, принцип демократизму в процесі реалізації правоохоронної функції органами ДМС проявляється, насамперед, у тому, що цими органами вирішуються завдання зміцнення законності і правопорядку, охорони інтересів платників податків та інших суб'єктів митних та податкових правовідносин, а також їх прав і свобод, здійснюючи при цьому взаємодію з громадськістю.

Визначаючи принцип рівності, що застосовується при реалізації правоохоронної функції органами ДМС зазначимо, що рівність перед законом полягає у створенні рівних стартових умов в питанні захисту прав і свобод людини і громадянина, що повинно здійснюватися незалежно від ознак раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мови

тощо [214, с. 8–9]. Вказане відображено на законодавчому рівні, зокрема, в Конституції України де: ст. 21 передбачає, що всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах, у ст. 24 КУ закріплено, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Н. Шаптала у питанні застосування вказаного принципу звертає увагу на правові позиції Конституційного Суду України, викладеній у Рішенні від 28 вересня 2000 р. № 10-рп/2000 з яких виокремлює такі аспекти як: рівність платників податків, яка передбачає рівні права та обов'язки платників податків, забороняє будь-яку дискримінацію залежно від форми власності, організаційно-правової форми господарської діяльності, місця походження капіталу тощо; рівність податкового тягаря, що спрямована на досягнення не формальної рівності, яка ґрунтується на максимальному врахуванні фактичного майнового стану платника податків, що визначає його реальну платоспроможність [302, с. 10–11]. З огляду застосування принципу рівності при реалізації правоохоронної функції органами ДМС також враховується як рівність прав так і на рівність обов'язків, що покладаються на учасників відповідних правовідносин. Так, платники податків і зборів є насамперед зобов'язаними особами, на яких покладається імперативні митні обов'язки, невиконання або неналежне виконання яких тягне за собою настання юридичної відповідальності [208, с. 203].

Наступний принцип, якого повинні дотримуватись органи ДМС України при реалізації правоохоронної функції варто зазначити принцип гуманізму. Зазначимо, що при здійсненні правоохоронної діяльності вказаний принцип орієнтує відповідні (правоохоронні) органи на дотримання невід'ємних (природних) прав і свобод людини, це, зокрема, права на життя, здоров'я, повагу до гідності, свободу та особисту недоторканність, свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань тощо [247, с.177].

Гуманізм як принцип права, що має виконуватись у рамках реалізації правоохоронної функції органами ДМС, у питанні дотримання норм податкового, митного та бюджетного законодавства, не знайшло свого закріплення на нормативно-правовому рівні. Однак він знаходить свій прояв у правоохоронній діяльності, що проводиться органами ДМС. Як приклад можемо навести його застосування у такому напрямку як виявлення та запобігання правопорушень, а саме у проведенні контрольних заходів. Так, 1) податковий, бюджетний контроль має своєю кінцевою метою захист інтересів осіб, що можуть бути порушені в результаті незаконних дій підконтрольних суб'єктів; 2) представники контролюючого органу не мають права здійснювати будь-який моральний тиск на представників підконтрольного суб'єкта; 3) у разі виявлення порушень митного законодавства представники контролюючого суб'єкта не мають права принизливо ставитися до осіб, що могли вчинити такі порушення, встановлювати їх винність чи невинність у вчиненні таких порушень (відбувається тільки встановлення факту правопорушення) [72, с. 173].

Наступний принцип, який полягає в основі здійснення правоохоронної функції органами ДМС є принцип гласності. Гласність, як вказують деякі науковці, – це сукупність таких складових як: відкритість та прозорість, які відображають об'єктивність та повноту інформації щодо юридичної практичної діяльності. Громадськість загалом, та кожен член суспільства мають право знати, що загрожує їх безпеці, правам і свободам, які заходи спрямовані і вживаються для їх забезпечення [77, с. 157].

Принцип гласності у діяльності працівників ДМС передбачає можливість вільного доступу платників податків до інформації про діяльність контролюючих органів, які не містять державну таємницю, інформуванні платників про проведення перевірок, та про результати проведення останніх [283, с. 750; 170, с. 54]. Так, відповідно до статті 21 Митного кодексу України, за зверненнями підприємств та громадян, що

переміщують товари, транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України або провадять діяльність, контроль за якою відповідно до цього Кодексу покладено на органи доходів і зборів (заінтересованих осіб), органи доходів і зборів безоплатно надають консультації з питань практичного застосування окремих норм законодавства України з питань державної митної справи. Консультації з питань практичного застосування окремих норм законодавства України з питань державної митної справи надаються митницями за місцем розташування підприємств (за місцем проживання або тимчасового перебування громадян) або центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, в усній, письмовій або, за бажанням заінтересованої особи, електронній формі у строк, що не перевищує 30 календарних днів, наступних за днем отримання відповідного звернення. Консультації в письмовій формі надаються у вигляді рішень органів доходів і зборів. Консультація з питань практичного застосування окремих норм законодавства України з питань державної митної справи має індивідуальний характер і може використовуватися виключно особою, якій надано таку консультацію [175].

Таким чином, зміст принципу гласності полягає у тому, що ДМС, при реалізації правоохоронної діяльності повинні діяти відкрито, що відображено в обов'язку інформувати населення і засоби масової інформації про свою діяльність, а також про стан громадського порядку та заходи щодо його зміцнення. Тож, дотримання цього принципу, на нашу думку, сприяє: формуванню позитивної громадської думки, забезпеченню захисту прав і законних інтересів платників податків та зборів, реалізує виховну та превентивну функції правоохоронної діяльності Державної митної служби України.

До принципів належного виконання правоохоронної функції органами ДМС також відноситься принцип взаємної відповідальності держави (в особі

працівників органів митної служби) та особи (в особі інших учасників митних правовідносин). Цей принцип виявляється насамперед у встановленні державою законодавчих обмежень своєї активності стосовно особи й суспільства, у прийнятті державою конкретних зобов'язань, спрямованих на забезпечення інтересів громадян, у наявності реальних заходів відповідальності посадових осіб держави за невиконання їх обов'язків перед суспільством і особою. У свою чергу, свобода особи у правовій державі не абсолютна, оскільки вона обмежена й регламентована правом, інтересами й правами інших осіб [190; 83, с. 112].

Даний принцип означає, що держава і громадянин пов'язані взаємно кореспондуючими правами і обов'язками [4, с. 72]. До особи, яка скоїла митне правопорушення, застосовуються передбачені законодавством заходи юридичної відповідальності, тобто за податкові та митні правопорушення, в обов'язковому порядку залучається до кримінальної, адміністративної, цивільної, дисциплінарної, матеріальної відповідальності; при цьому, держава також зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, заподіяну особі незаконними діями, що могли до неї застосовуватись органами ДМС при виконанні правоохоронної діяльності. Так, Стаття 56 Конституції України регламентує, що кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень [16].

З аналізу наведеного у представленому підрозділі дисертаційного дослідження матеріалу ми пропонуємо під загально-правовими принципами реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України розуміти вихідні, основні, відправні ідеї та незаперечні вимоги, об'єктивно властиві для правоохоронної діяльності держави взагалі та митних органів зокрема. Вони встановлені Конституцією України, а їх

деталізацію та конкретизацію здійснено в інших законах нашої держави, серед яких слід назвати Закон України «Про Державну службу», Митний кодекс України тощо.

Як підсумок також слід відзначити:

По-перше, загальними (основними, конституційними) принципами є поширені на всю систему права основні положення та ідеї, що визначають її особливості й закономірності розвитку, мають своє закріплення у національному законодавстві, відображають особливості та специфіку юридичного права, мають нормативний, регулятивний, охоронний, захисний характер, визначають і скеровують правомірну поведінку в суспільстві.

По-друге, основні (загальноправові) принципи не завжди знаходять своє текстуальне закріплення (пряме чи опосередковане) у текстах нормативних актів, однак при цьому вони мають загальний характер і конкретизуються в рамках кожної галузі права і відповідного законодавства, ними відображається головна властивість і особливість права як регулятора міри свободи й справедливості в суспільних відносинах.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зазначити, що загальноправові принципи здійснення реалізації правоохоронної функції органами ДМС складають цілісну систему, в якій кожен принцип не застосовується окремо у чітко визначеній практичній ситуації, вони взаємодіють як єдине ціле лише з більшим чи меншим вираженням окремих з них в залежності від виконуваних повноважень у сфері реалізації правоохоронної функції окресленим органом державної влади. До кола системи вказаних принципів ми віднесли: принцип верховенства права; принцип законності; принцип соціальної справедливості; принцип демократизму; принцип рівності; принцип гуманізму; принцип гласності; принцип взаємної відповідальності держави та особи.

Дотримання проаналізованих принципів дозволить відповідним органам виконавчої влади, а також працівниками ДМС, створити необхідні

умови для ефективної реалізації правоохоронної функції держави. Вони є необхідним критерієм, за якими оцінюється рівень демократичної спрямованості діяльності держави що в свою чергу підкреслює обов'язковість закріплення загальноправових принципів на рівні відповідних нормативно-правових актів. Це дозволить: 1) зміцнити соціальну і політичну стабільність в державі загалом, державну митну та податкову політику, а також державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового і митного законодавства та 2) здійснить дієвий вплив на правоохоронну сферу та на рівень правової захищеності громадян, включно з розширенням діалогу між суспільством та владою.

2.3. Характеристика спеціальних принципів реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України

Дослідження принципів реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України буде не повним без виокремлення та подальшого розгляду спеціальних засад такої діяльності. Це пояснюється тим, що на відміну від загальних, спеціальні принципи найбільш змістовно відображають всю специфіку діяльності даного органу державної влади, а також її особливості. Саме вони визначають правила, основу роботи ДМС в контексті реалізації ними правоохоронної функції. Перелік таких принципів вже було визначено нами у підрозділі 2.1. дисертаційного дослідження. а тому в рамках даного підрозділу нами буде детально розкрито зміст кожної засади.

Так, перший спеціальний принцип реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України, який на нашу думку, слід окремо виділити, це засада професіоналізму. Виокремлення даного принципу пояснюється декількома факторами: по-перше, після об'єднання

ДМС і ДПС в рамках фіскальної служби, митні органи втратили низку професійних працівників, а тому в сучасних умовах постала гостра необхідність у пошуку нових, та перепідготовки наявних фахівців; по-друге, саме від роботи кожного окремого службовця напряду залежить ефективність роботи всього органу державної влади. Професіоналізм — це одна з основних властивостей юридичної практичної діяльності, яка багато в чому визначає її зміст, види та структуру. Ознака професіоналізму має відобразити специфіку юридичної практичної діяльності: відокремивши її від правової поведінки в цілому, що здійснюється в тих або інших ситуаціях всіма суб'єктами права; визначивши обсяг і зміст вимог власне до оплачуваної суспільством систематично здійснюваної діяльності та її суб'єктів. Професіоналізм як властивість і вимога до юридичної практичної діяльності закріплюється у відповідних нормативно-правових актах, є метою юридичного навчання, основою для визначення вимог до суб'єктів, що її здійснюють, і т. ін. Поняття професіоналізму пов'язують найчастіше з професією, під якою розуміють працю, що потребує певної підготовки і є звичайно джерелом існування, або тривалий і відносно широкий вид трудової діяльності, що передбачає певну сукупність теоретичних знань, практичного досвіду і трудових навиків [78].

Професіоналізм, наголошує Т.Г. Аболіна, як здатність людини до виконання доцільної діяльності, перетворюючої світ, не можна розуміти вузько - лише тільки з точки зору володіння певною майстерністю. Потрібен ширший підхід, який включав би духовно-моральнісні характеристики людини, без яких неможливе найбільш ефективне виконання професійної діяльності. Недарма у суспільній думці виникли такі поняття як професійна честь і гідність. Моральна суть людини набуває вияву у створюваних речах через майстерність. Остання поєднана з гідністю. І чим вища професійна майстерність людини, тим сильніше розвинуте в неї почуття гідності. Справжній професіоналізм також передбачає відповідальність працівника [1].

Автор також відмічає, що професіоналізм включає і ставлення працівника до ефективності власної діяльності. Орієнтація на ефективність означає, що працівник бачить смисл діяльності у підвищенні результативності своєї професійної праці. Тож, професіоналізм - необхідна умова самореалізації людини в суспільстві, але тільки його недостатньо. Професіоналізм людини опирається і на інші сутнісні риси людини [1]. В. Белоліпецький вважає, що професіоналізм – це вищий рівень психофізичних, психічних та особистісних змін, що відбуваються у процесі тривалого виконання людиною службових обов’язків, які забезпечують якісно новий, більш ефективний рівень вирішення складних професійних завдань в особливих умовах [21, с. 62].

Ю.Н. Старілов розглядує професіоналізм державних службовців в якості принципу державної служби. Професія є родом діяльності, занять людини, яка володіє комплексом спеціальних знань та практичних навичок, набутих в результаті поглибленої загальної та спеціальної підготовки, а також досвіду роботи. Професіоналізм являє собою глибоке і всебічне знання та володіння практичними навичками в певній сфері суспільного корисної діяльності [256, с.220-221; 68]. “Розглядуваний принцип полягає, по-перше, у тому, що державний службовець виконує посадові обов’язки на професійній основі, тобто виконує основну роботу, за яку отримує грошове забезпечення (посадовий оклад, заробітну плату). Оскільки державні посади державної служби поділяються за спеціалізаціями, то у державного посадовця для виконання обов’язків за державною посадою державної служби передбачається наявність однієї спеціалізації відповідної професійної освіти. Професіоналізм державного службовця покликаний забезпечити стабільність державної служби, якісне виконання функцій, постійну його готовність до складних завдань, можливість поліпшення своїх професійних якостей. По-друге, державний службовець має бути компетентним співробітником, тобто якісно здійснювати свої повноваження” [256, с.220-221; 68].

Цікавою в розрізі окресленої проблематики вбачається точка зору Ю.Ф. Кравченка, який під професіоналізмом розуміє відповідний набір та стан розвитку системи діяльнісних, професійно-ділових, комунікативних та особистісних якостей правоохоронців, що забезпечують ефективну професійну діяльність, які реалізуються у професійній культурі та етиці [136, с.290; 114]. Так, до діяльнісних якостей правоохоронців вчений відносить спостережливість до прояву почуттів, емоцій та характеру людини, до її поведінки; вміння або здатність в думках уявити, змодельовати саме її внутрішній світ, а не приписати їй свій власний. При цьому дуже важливим стає оптимістичний проектувальний підхід до людини, який базується на впевненості щодо можливостей останньої стати кращою, тобто стереотип визначення якості, «сорту» людини раз і назавжди є недоречним для представників професій, пов'язаних з правоохоронною діяльністю. Професійно-діловий блок складається з якостей, котрі визначають професійну здатність працівника, наприклад, наявність професійної освіти, досвіду практичної роботи, організаційні здібності, ініціативність, стабільна працездатність, знання юридичних та спеціальних дисциплін, чинних наказів, інструкцій, інших нормативних актів, володіння оперативною і кримінологічною технікою, спеціальними технічними засобами, тощо [136, с.291; 114].

Наступний спеціальний принцип, - принцип безсторонності (неупередженості) роботи працівників ДМС. Взагалі, неупередженість – це характеристика рішень і дій людини, які приймаються і здійснюються виключно на основі принципів, незалежно від уподобань та інтересів, які при цьому задовольняються або ущемляються [91]. Досліджуючи принцип неупередженості В.М. Гаращук, пише, що дана засада вимагає особистої незацікавленості суб'єктів контролю у його результатах. Відхилення від принципу неупередженості може тягти за собою юридичну відповідальність, наприклад, за посадовий підлог або вчинення корупційного

діяння [60, с.116]. Тож, в рамках нашого дослідження принцип неупередженості полягає у тому, що співробітники Державної митної служби зобов'язані діяти об'єктивно, зважаючи тільки на обставини, що мають безпосереднє відношення до справи, вони забезпечують виконання своїх повноважень у нейтральний спосіб, незалежно від своїх особистих інтересів та переконань;

Ще один спеціальний принцип, на якому засновується правоохоронна діяльність ДМС, принцип об'єктивності. Об'єктивність як філософська категорія означає характеристику процесів та факторів, які не залежать від волі та бажань людини, або те, що належить самому об'єкту та не залежить від суб'єкта [289, с. 125]. На думку О.М. Бандурки, принцип об'єктивності в управлінні – це двоєдиний процес, який включає знання про закони розвитку процесів, закони управлінських відносин і практику управління, тобто, це поєднання теорії і практики. Теорія відкриває шляхи ефективній практиці управління. Однак теорія і практика перебувають одночасно і в згоді, і в суперечних відносинах, можуть випереджати або відставати одна від одної, але не можуть знаходитись у стані тотожності й злиття [13, с. 37]. З точки зору здійснення контролю об'єктивність означає безпристрасність контрольної діяльності, не допущення неупередженості з боку контролюючих суб'єктів при плануванні, здійсненні контролю, підготовці висновків, застосуванні стягнень за порушення фінансової дисципліни і передбачає здійснення контрольних заходів кваліфікованими фахівцями, які мають відповідний досвід роботи, вміння, навички, тому залежно від складності об'єкта слід призначати осіб, що їх проводитимуть [312, с.179].

Слід погодитись з позицією А.О. Манаєнко, яка вбачає у принципі об'єктивності, що застосовується у здійсненні правоохоронної функції органами ДМС, перш за все, «...правильне, повне та об'єктивне пояснення результатів контролю на основі зіставлення змісту перевірених фактів із законами, основними положеннями, інструкціями та розпорядженнями

керівних органів, що регулюють діяльність, яка перевіряється та дії посадових осіб при її виконанні...», а результати перевірок, повинні бути «...безсторонніми, обґрунтованими, та підтвердженими відповідними даними, матеріалами, що містять якісну інформацію...» [162, с.60]. Тож, тільки у випадку, коли діяльність Державної митної служби взагалі, та кожної посадової особи зокрема, буде об'єктивною, вбачається можливим досягти кінцевої мети, яка ставиться перед вказаним органом державної влади при реалізації ним правоохоронної функції.

Не менш важливою засадою є принцип планування та оптимізації управління в реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України. У найбільш загальному та спрощеному розумінні планування – це процес розробки плану. Сутність планування в будь-якій соціальній системі можна охарактеризувати за допомогою чотирьох головних його аспектів: внесок планування в досягнення поставлених цілей і завдань, провідна роль планування, всюдисущність планування, ефективність планів [205]. Мета всілякого плану і всіх похідних планів, пише В.М. Плішкін, полягає в тому, щоб полегшити досягнення цілей та завдань системи. Це положення впливає із характеру системи, яка заснована і діє для досягнення групи цілей за допомогою свідомого співробітництва. Безумовно, одна тільки наявність планів не може забезпечити успіху системи. Потрібні дії, система повинна функціонувати. Однак плани можуть сфокусувати дії на певних цілях. Такі плани зможуть передбачати дії, які сприятимуть досягненню кінцевих цілей, які будуть уводити вблік, які, напевно, паралізуватимуть одна одну, а які, можливо, виявляться просто не істотними. Управлінське планування намагається створити злагоджену структуру дій, що сфокусовані на бажаних цілях. Через відсутність планів дії просто перетворюються на безладну діяльність, яка здатна створити тільки хаос [205]. В.Я. Малиновський зауважує, що планування – це стержнева частина всіх систем управління, процес, за допомогою якого система

пристосовує свої ресурси до змін зовнішніх і внутрішніх умов. Планування є найпершою функцією управління, яка передує всім іншим, визначаючи їх природу. Планування залежить від ефективного аналізу зовнішнього середовища, об'єктивної оцінки власних ресурсів, вимагає спільних зусиль і участі всіх складових частин організації. Особливо важливою ця функція є для органів державного управління, коли під впливом зовнішніх чинників перед ними ставляться невизначені до кінця завдання, а подекуди – нездійсненні цілі, поставлені політиками. Планування – найбільш динамічна функція, а тому вона повинна виконуватися професійно й постійно для забезпечення надійної основи здійснення інших видів управлінської діяльності [159, с. 169].

В свою чергу під управління ми будемо розуміти цілеспрямований вплив, необхідний для узгодженої спільної діяльності людей [84, с.21]. Оптимізація – це процес знаходження найбільш ефективного державного управління об'єктами системи з точки зору досягнення цілей (призначення системи), шляхом варіації вибору значень елементів у визначених межах. Критеріями оптимізації виступають принципи, за якими визначаються ті значення параметрів (меж елементів), що відповідають реальним результатам державного управління та роблять модель адекватною і придатною до перевірки практикою [288].

Тож, узагальнюючи все вказане вище можна стверджувати, що сутність окресленого принципу полягає у тому, що підрозділи органів ДМС, які виконують правоохоронну функцію зобов'язані планувати свою діяльність, а також застосовувати передові методи оптимізації управління. Саме це, на нашу думку, має важливе значення з точки зору забезпечення оптимального використання всіх наявних матеріальних, фінансових та людських ресурсів. Останнє полягає у забезпеченні чіткої керованої та оперативної роботи як всіх ланок структури ДМС взагалі, так і тих, що покликані реалізовувати правоохоронну функцію [177, с.9]. Таким чином, принцип планування та

оптимізації управління полягає: по-перше, у визначенні кінцевих цілей діяльності ДМС, та у постановці завдань, які необхідно вирішити на шляху їх досягнення; по-друге, в організації послідовного та ефективного вирішення завдань, які стоять перед підрозділами ДМС при реалізації правоохоронної функції; а по-третє, у найбільш раціональному й ефективному використанні наявних матеріальних та людських ресурсів, забезпеченні чіткої взаємодії різних служб і підрозділів, підвищенні персональної відповідальності державних службовців за доручену їм роботу, а також в організованому та належному внутрішньовідомчому контролі, тощо.

Наступний спеціальний принцип тісно пов'язаний зі всіма вказаними вище задачами, він полягає у цілеспрямованості та поступовості дій ДМС при реалізації правоохоронної функції. Взагалі, ціль — це те, до чого прагнуть, орієнтир, якого необхідно досягнути. Вона визначає кінцевий результат. Важливо усвідомлювати, що тут мається на увазі не те, що ми робимо, а те, заради чого ми це робимо. Ціль — це виклик, що спонукає до дій, це конкретний стан певних характеристик організації, досягнення яких є бажаним. І цьому підпорядкована вся діяльність будь-якого суб'єкта [249, с.132]. Навіть найкращий спосіб роботи марний, якщо ми заздалегідь чітко не визначимо те, до чого прагнемо. У свою чергу, щоб поставити цілі, треба думати про майбутнє. Ціль дає зрозуміти, в якому напрямку необхідно рухатися. Значимість цілей важко переоцінити. Цілі є вихідною точкою планування діяльності, основою побудови організаційних відносин, на них базується система мотивації, яка використовується в організації. Крім того, цілі є точкою відліку в процесі контролю та оцінки результатів праці окремих співробітників, підрозділів та організації в цілому. Встановлення цілі — це свідоме виконання своїх дій для її реалізації. Це постійний процес, оскільки в процесі діяльності керівника може з'ясуватися, що ті або інші параметри змінилися, що призводить до необхідності зміни цілі. Саме в постановці цілей полягає основа діяльності будь-якої організації

і його успішне майбутнє. Якщо керівництво усвідомлює ціль, то в цьому напрямі спрямовані й усі неусвідомлені сили управлінців, тобто цілі служать для концентрації сил на важливих напрямках [249, с.132-133]. Таким чином, від правильності та раціональності поставлених перед ДМС цілей непряму залежить результат виконання нею правоохоронної функції. А відтак, перш ніж розпочати діяльність необхідно визначитись із кінцевим бажаним результатом. Втім, досягнення цілі має бути поступовим, тобто її досягненню має передувати послідовне вирішення завдань, які мають бути сформульовані відповідно до визначених цілей.

Ще одним не менш важливим принципом є засада ефективності, яка в свою чергу не може існувати відокремлено від описаних вище принципів реалізації правоохоронної функції митними органами України. Н. Подольчак зазначає, що ефективність – це явище, яке характеризує оптимальність цілеспрямованої дії, способу, механізму реалізації або стану суб'єкту за наявності альтернатив. Вона проявляється через різницю (відмінність): між метою та отриманими результатами, враховуючи затрачені ресурси, встановлені цілі, обставини зовнішнього середовища та часові межі [210, с. 205]. С. Мочерний вбачає сутність ефективності у здатності приносити ефект, у результативності процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат [182]. Ефективність він визначає як: 1) відношення результату (ефекту) до витрат на його досягнення; 2) категорію, що розкриває тип причинно-наслідкових зв'язків виробництва; 3) показує не сам результат, а “ціну” його досягнення. Досить часто ефективність характеризується відносними показниками на основі двох груп параметрів – результату і витрат, що, проте, не виключає використання і абсолютних значень параметрів [183; 152].

Досліджуючи поняття «ефективність» слід погодитись із думкою Л.Л. Приходченко. У своїй науковій праці вчена дійшла до висновку, що

необхідно розрізняти загальну (абсолютну) та порівняльну (відносну) ефективність. Загальна ефективність слугує для оцінки й аналізу загальнооекономічних результатів та ефективності на різних рівнях (макро- і мікро) за певний період часу і в динаміці для співставлення рівня ефективності по регіонах. Порівняльна ефективність розраховується і аналізується при обґрунтуванні прийняття управлінського рішення для вибору найкращого альтернативного варіанту, що відбувається на основі співставлення показників [220, с.59; 43]. Вживаючи термін «ефективність», Л.Л. Приходченко вказує на зв'язок з ресурсами, продуктом і цілями, але обов'язково і з ефектом, причому останній досягається за межами діяльності, процесу творення товару чи послуги, саме в процесі його споживання. До того ж, не завжди такий зв'язок відразу буває активним, оскільки наслідки можуть бути як прямими, так і побічними. Таким чином, узагальнює вказана вище вчена, зміст, сутність розуміння слова «ефективність» полягає в тому, що це той, який призводить до потрібних результатів, дає найбільший ефект. Тобто, акцент робиться на тому, що отримані результати відповідають заданим цілям, а це означає: ефективністю володіє не будь-яка взаємодія, і не будь-який процес, а лише той, що має чітко визначені цілі [220, с.59-60; 43].

У науковій літературі, до критеріїв оцінки ефективності роботи правоохоронних органів ДМС та її підрозділів відносять якість реагування на повідомлення населення, якість стосунків громадян із працівниками органів державної влади, активність працівників у вирішенні поточних проблем, різноманітність заходів з метою зміцнення правопорядку, інтенсивність робочих зв'язків із органами самоврядування, державної влади, засобами масової інформації [165, с.143]. А сам принцип ефективності передбачає оптимальність управління та можливість виконання державних програм, проведення різноманітних державних заходів із найменшими витратами та найбільшим результатом [63, с.62]. Відповідно до вказаного принципу працівник органів ДМС повинен виконувати службові обов'язки, проявляючи

ініціативу, творчість і принциповість, ефективно використовувати робочий час. Працівник повинен використовувати ввірені йому службове майно, кошти та будь-які інші активи ефективно, за призначенням та заощадливо [41].

Тож, з огляду на наведене слід підсумувати, що зміст вказаного принципу в розрізі окресленої у дисертаційному дослідженні проблематики полягає у тому, що під час реалізації правоохоронної функції, ДМС повинна використовувати всі наявні ресурси найбільш оптимально, тобто досягти максимального результату своєї діяльності за мінімальних людських, матеріальних та інших витрат.

Не менш важливим принципом є засада взаємодії Державної митної служби з іншими правоохоронними органами. З точки зору філософії взаємодія відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, взаємозв'язки між різними об'єктами, характеристику форм людської діяльності й пізнання, їх взаємну обумовленість, зміну стану, взаємовплив, а також породження одним об'єктом іншого. Так, взаємодія являє собою вид безпосереднього чи опосередкованого, зовнішнього чи внутрішнього зв'язку. Взаємодія – це універсальна форма руху, становлення, розвитку процесу, визначає існування й структурну організацію будь-якої матеріальної системи [37, с. 199; 252, с. 135]. Варто навести точку зору В.М. Олійника, який досліджуючи поняття «взаємодія» як філософської категорії та через призму теорії систем і теорії діяльності виділяє такі основні положення вказаного терміну: взаємодія існує лише за наявності двох і більше співіснуючих систем із суміжними функціями; взаємодія має місце тоді, коли системи функціонують одночасно; наявність у взаємодіючих елементів схожих властивостей; при взаємодії змінюються якісні характеристики об'єктів взаємодії; здатність кожного об'єкта взаємодії виступати її ініціатором; можливість настання негативних і позитивних наслідків

взаємодії; спільність мети, засобів та діяльності відокремлених взаємодіючих об'єктів [192, с.512].

Слушною є думка Є.Ю. Бараша, котрий вказує, що взаємодія - це такий стан взаємозв'язків між суб'єктами спільної діяльності, при якому вони справляють взаємний вплив один на одного та на відповідну сферу правовідносин з метою ефективного виконання як загальних, так і спеціальних завдань щодо забезпечення виконання кримінальних покарань [15, с.132]. Таким чином, принцип взаємодії Державної митної служби при реалізації правоохоронної функції полягає у тому, що у процесі здійснення такої діяльності ДМС обов'язково повинна співпрацювати з іншими органами державної влади (в тому числі і правоохоронними) з метою досягнення конкретної кінцевої мети. Така взаємодія передбачає розробку програм та реалізацію спільних заходів, що дозволяють вирішити наявні проблеми в окресленій сфері суспільних відносин.

Далі в рамках нашого дослідження розглянемо принцип незалежності. Його зміст полягає у тому, що працівники органів ДМС при виконанні своїх завдань та функцій повинні бути незалежними, захищеними від будь-якого втручання [155, с. 82]. Розглядаючи вказаний принцип, деякі автори говорять про існування двох понять: «абсолютна незалежність» і «відносна незалежність». Тобто органи правоохоронної діяльності повинні бути відносно незалежними від інших державних органів, осіб та абсолютно незалежними від установ, щодо яких здійснюється правоохоронна діяльність: державний примус (контроль, санкції та інші прояви. *А. Г. Андреев відзначає, що фінансовий контроль важче поставити в незалежне становище, оскільки фінансовий контроль - це не контроль дії будь-якої окремої частини адміністративного апарату, але всієї фінансово-господарської діяльності органів управління в цілому* [8, с. 63]. Про необхідність незалежності вищого контрольного органу зазначає Лімська декларація, відповідно до якої незалежність повинно бути закріплено в конституції [150].

Таким чином, принцип незалежності означає, що органи ДМС, які виконують правоохоронну функцію, можуть вирішувати поставлені перед ними завдання ефективно лише в тому разі, коли вони незалежні від контролюючих та підконтрольних суб'єктів і захищені від стороннього впливу. Звичайно, абсолютної незалежності від інших державних органів бути не може, але цим органам повинен бути гарантований юридичний захист від будь-якого втручання ззовні.

Окремої уваги в розрізі окресленої у даному підрозділі дисертаційного дослідження проблематики заслуговує принцип добропорядності громадян (платників податків, зборів, ін. обов'язкових платежів) цей принцип є малодослідженим на відміну від близького до нього принципу презумпції невинуватості. Згідно з ч. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, кожен, кого обвинувачено у вчиненні злочину, вважається невинуватим, доки його вину не буде доведено згідно із законом. З огляду на зазначене, можна зробити висновок щодо суб'єктного складу правовідносин, які виникають у процесі гарантування і дотримання принципу добропорядності громадян. такими суб'єктами є, з одного боку, особа, щодо якої розпочато переслідування у зв'язку з учиненням правопорушення, з іншого – держава (в особі її органів і посадових осіб) [262, с. 27–28]. Тож, з урахуванням всього зазначеного вище слід узагальнити, що добропорядність громадян є запорукою ефективної роботи ДМС, оскільки якщо самі громадяни будуть добровільно йти на «на зустріч» органам державної влади, останні матимуть реальну можливість для того, щоб захистити законні права та інтереси перших.

Передостанній принцип, якому ми приділимо увагу, - це принцип конфіденційності. Конфіденційна інформація – це відомості, які знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов. Стосовно інформації, що є власністю держави і

перебуває в користуванні органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності, з метою її збереження може бути відповідно до закону встановлено обмежений доступ – надано статус конфіденційної. Порядок обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв, що містять таку інформацію, визначається Кабінетом Міністрів України [224; 166].

Тож, наявність принципу конфіденційності обумовлена тим, що співробітники органів ДМС України мають прямий та безпосередній доступ до персональних даних або файлів, особливо через використання електронних засобів, тому вони повинні вживати всіх необхідних заходів для гарантування конфіденційності. Особам при цьому має гарантуватися право доступу до власної персональної інформації та право вносити зміни до будь-якої інформації, що їх стосується. Цей принцип втілює вимогу про те, що особиста та приватна інформація фізичних та юридичних осіб має бути захищена відповідними механізмами контролю та захисту. Зазначені механізми мають визначати цілі, для досягнення яких збираються, обробляються, зберігаються, використовуються та розкриваються дані, у тому числі третім особам [63, с. 62], до того ж має прояв у негласному співробітництві [12, с. 99];

І останній принцип якому ми приділимо увагу, - принцип оскарження рішень та дій співробітників ДМС України. Зміст цього принципу полягає у тому, що фізичні та юридичні особи мають право на оскарження дій та рішень відповідних органів, а також подання відповідних скарг щодо неналежного виконання співробітниками своїх функцій [63, с. 62]. Важливою ознакою права на оскарження рішень є той факт, що воно виступає не просто як закріплене в законі суб'єктивне право, а як дієва правова гарантія захисту інших прав та законних інтересів [206, с.122].

Завершуючи представлений підрозділ дисертаційного дослідження слід узагальнити, що спеціальні принципи реалізації правоохоронної функції

держави органами Державної митної служби України найбільш повно відображають всю специфіку такої діяльності окресленого у роботі органу державної влади. Переконані, що саме закріплення спеціальних принципів на законодавчому рівні: по-перше, дозволить якісно покращити практичну діяльність органів ДМС в контексті реалізації ними правоохоронної функції; по-друге, сприятиме розвитку відповідного адміністративного законодавства; по-третє, значно активізує наукові пошуки в окресленому напрямку, що, беззаперечно слід оцінювати виключно з позитивного боку.

Висновки до Розділу 2

Під принципами реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС запропоновано розуміти відправні ідеї, безперечні та об'єктивні вимоги, що ставляться до відповідних суб'єктів, які уповноважені здійснювати правоохоронну діяльність в митній сфері. Вони (принципи) відрізняються універсальністю, імперативністю та стабільністю, є взаємопов'язаною системою яка поєднана єдиною метою, яка полягає у забезпеченні додержання прав людини та забезпечення можливості їх реалізації, а також гарантування законності та правопорядку у державі взагалі та у митній сфері зокрема. Це, в свою чергу свідчить про демократичну, цивілізаційну та організаційну спрямованість ДМС у реалізації правоохоронної функції держави.

Запропоновано виділити наступні групи принципів діяльності зазначених органів при реалізації правоохоронної функції держави:

1) загальноправові принципи, які є характерними для діяльності всіх органів державної влади України. До таких засад віднесено: верховенства права, законності, забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина, гуманізму та демократизму, рівності всіх громадян перед

законом, соціальної справедливості, гласності, відкритості та прозорості, взаємної відповідальності держави.

2) спеціальні принципи, тобто такі, що властиві безпосередньо діяльності ДМС при реалізації нею правоохоронної функції. До таких засад віднесено: принцип професіоналізму; принцип безсторонності (неупередженості); принцип об'єктивності; принцип планування та оптимізації управління; принципи цілеспрямованості та поступовості; принцип ефективності; принцип взаємодії з органами державної влади України; принцип незалежності; принцип добропорядності громадян; принцип конфіденційності; принцип оскарження рішень та дій співробітників ДМС.

Аргументовано, що принцип верховенства права є ключовою засадою, відповідно до якої формуються та розвиваються інші засади реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС. Саме через дотримання принципу верховенства права забезпечується, максимально повне, ефективне забезпечення прав людини, та своєчасне вжиття заходів щодо відновлення порушеного права для учасників митних правовідносин, особливо в процесі реалізації правоохоронної функції. А відтак, наявність засади верховенства права вимагає обов'язкового втілення його в правотворчу та правозастосовну діяльність органів ДМС.

Встановлено, що зміст принципу законності щодо реалізації правоохоронної функції органами ДМС полягає у беззаперечному слідуванні останніми норм чинного законодавства України. Наголошено, що дотримання вказаної засади, апріорі, забезпечує об'єктивне, неупереджене та в цілому належне виконання обов'язків, які покладено на митну службу (та їх посадових осіб) правовими нормами.

Акцентовано увагу, принцип справедливості найбільш яскраво віднаходить своє відображення у відносинах, що пов'язані із контрольною діяльністю органів Державної митної служби. Сутність даної засади полягає у

тому, що посадові особи органів ДМС повинні належним чином ставитись до підконтрольних суб'єктів, що в свою чергу є джерелом ідей визнання й захисту прав людини, верховенства права, а також вирішення суспільних конфліктів, які можуть виникнути у досліджуваній у дисертації сфері суспільних відносин. Встановлено, що принцип демократизму в процесі реалізації правоохоронної функції органами ДМС проявляється, насамперед, у тому, що цими органами вирішуються завдання зміцнення законності і правопорядку, охорони інтересів платників податків та інших суб'єктів митних та податкових правовідносин, а також їх прав і свобод, здійснюючи при цьому взаємодію з громадськістю.

З'ясовано, що зміст принципу гласності полягає у тому, що ДМС, при реалізації правоохоронної діяльності повинні діяти відкрито, що відображено в обов'язку інформувати населення і засоби масової інформації про свою діяльність, а також про стан громадського порядку та заходи щодо його зміцнення. Тож, дотримання цього принципу сприяє: формуванню позитивної громадської думки, забезпеченню захисту прав і законних інтересів платників податків та зборів, реалізує виховну та превентивну функції правоохоронної діяльності Державної митної служби України.

Запропоновано під загально-правовими принципами реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України слід розуміти вихідні, основні, відправні ідеї та незаперечні вимоги, об'єктивно властиві для правоохоронної діяльності держави взагалі та митних органів зокрема. Вони визначені Конституцією України, а їх деталізацію та конкретизацію здійснено в інших законах нашої держави, серед яких слід назвати Закон України «Про Державну службу», Митний кодекс України тощо. До характерних особливостей загально-правових принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС віднесено: по-перше, вони поширені на всю систему права, визначають її основні положення та ідеї, особливості й закономірності розвитку, мають

своє закріплення у національному законодавстві, для них є властивим нормативний, регулятивний, охоронний, захисний характер, визначають і скеровують правомірну поведінку в суспільстві; по-друге, не завжди знаходять своє текстуальне закріплення (пряме чи опосередковане) у текстах нормативних актів, однак при цьому вони мають загальний характер і конкретизуються в рамках кожної галузі права і відповідного законодавства.

Зазначено, що загальноправові принципи реалізації правоохоронної функції органами ДМС складають цілісну систему, в якій кожен принцип не застосовується окремо у чітко визначеній практичній ситуації, вони взаємодіють як єдине ціле лише з більшим чи меншим вираженням окремих з них в залежності від виконуваних повноважень у сфері реалізації правоохоронної функції окресленим органом державної влади. Обґрунтовано, що законодавче закріплення проаналізованих вище принципів дозволить відповідним органам виконавчої влади, а також працівниками ДМС, створити необхідні умови для ефективної реалізації правоохоронної функції держави. Вони є необхідним критерієм, за якими оцінюється рівень демократичної спрямованості діяльності держави що в свою чергу підкреслює обов'язковість закріплення загальноправових принципів на рівні відповідних нормативно-правових актів. Це дозволить: 1) зміцнити соціальну і політичну стабільність в державі загалом, державну митну та податкову політику, а також державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового і митного законодавства та 2) здійснити дієвий вплив на правоохоронну сферу та на рівень правової захищеності громадян, включно з розширенням діалогу між суспільством та владою.

Наголошено, що виокремлення принципу професіоналізму в контексті реалізації правоохоронної функції держави митними органами пояснюється декількома факторами: по-перше, після об'єднання ДМС і ДПС в рамках фіскальної служби, митні органи втратили низку професійних працівників, а тому в сучасних умовах постала гостра необхідність у пошуку нових, та

перепідготовки наявних фахівців; по-друге, саме від роботи кожного окремого службовця напряду залежить ефективність роботи всього органу державної влади.

Встановлено, що принцип неупередженості полягає у тому, що співробітники Державної митної служби зобов'язані діяти об'єктивно, зважаючи тільки на обставини, що мають безпосереднє відношення до справи, вони забезпечують виконання своїх повноважень у нейтральний спосіб, незалежно від своїх особистих інтересів та переконань. Принцип планування та оптимізації управління в реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України полягає: по-перше, у визначенні кінцевих цілей діяльності ДМС, та у постановці завдань, які необхідно вирішити на шляху їх досягнення; по-друге, в організації послідовного та ефективного вирішення завдань, які стоять перед підрозділами ДМС при реалізації правоохоронної функції; а по-третє, у найбільш раціональному й ефективному використанні наявних матеріальних та людських ресурсів, забезпеченні чіткої взаємодії різних служб і підрозділів, підвищенні персональної відповідальності державних службовців за доручену їм роботу, а також в організованому та належному внутрішньовідомчому контролі, тощо.

Узагальнено, що спеціальні принципи реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України найбільш повно відображають всю специфіку такої діяльності окресленого у роботі органу державної влади. Наголошено, що закріплення спеціальних принципів на законодавчому рівні: по-перше, дозволить якісно покращити практичну діяльність органів ДМС в контексті реалізації ними правоохоронної функції; по-друге, сприятиме розвитку відповідного адміністративного законодавства; по-третє, значно активізує наукові пошуки в окресленому напрямку, що, беззаперечно слід оцінювати виключно з позитивного боку.

РОЗДІЛ 3 ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОГО ВТІЛЕННЯ ПРИНЦИПІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ МИТНИМИ ОРГАНАМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

3.1. Зарубіжний досвід реалізації правоохоронної функції митними органами та можливості його використання в контексті вдосконалення принципів реалізації правоохоронної функції Державної митної служби України

На сьогоднішній день проблема реалізації правоохоронної функції митними органами потребує комплексного удосконалення, що в свою чергу передбачає проведення комплексних досліджень в окресленій сфері. Переконані, що наукові розробки у цій царині повинні бути побудовані не лише на опрацюванні вітчизняних нормативно-правових актів, а й на глибинному дослідженні зарубіжного досвіду, розгляд якого сприяє розширенню наших уявлень про досліджувані правові явища; допомагає поглянути на ту або іншу проблему під іншим кутом зору; зіставити власні здобутки зі здобутками зарубіжних колег; не марнувати час на розв'язання проблем, які вже знайшли вирішення на сторінках закордонних видань. Та й, власне, надзвичайна наукова актуальність та практична корисність будь-яких порівняльно-правових досліджень безсумнівні [172, с.55]. На важливість використання світового досвіду в процесі реформування і вдосконалення діяльності митних органів України вказували окремі науковці, наприклад В.В. Качан акцентував увагу на тому, що, реформуючи митні органи України, потрібно звернути увагу на позитивний досвід розвинених країн в цьому питанні. Проведення реформ має бути направлене, зокрема, на покращення керованості та контрольованості митних органів та їх діяльності [108, с.55-56; 125]. Таким чином, дослідження зарубіжного

досвіду має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки саме він, на нашу думку, дозволяє побачити законодавцю варіативність шляхів вирішення проблем в окресленій сфері, а також визначити можливість його застосування в українських реаліях.

Перше, на що слід звернути увагу в рамках представленого підрозділу дисертаційного дослідження, це досвід провідних країн Європи, серед яких окремо варто виділити Великобританію. Служба доходів і митниці її Величності (Her Majesty's Revenue & Customs, далі HMRC) є органом державної влади «без міністерського портфеля», що був створений Актом парламенту в 2005 році як новий орган, який замінив Службу внутрішніх доходів і Митно-акцизну службу. Казначейство (Міністерство фінансів) спрямовує і розробляє стратегію податкової політики, HMRC відповідає за її реалізацію. Основні завдання HMRC: забезпечення надходження коштів до бюджету; сприяння законній міжнародній торгівлі, захист фіскальної, економічної, соціальної та фізичної безпеки Великої Британії; орієнтування податкової системи в найбільш простий, орієнтований на клієнта й ефективний спосіб стягнення податків; адміністрування соціальних виплат; тощо. У структурі HMRC серед 72 департаментів власне «митних» лише 25: Митний департамент; Департамент трансформації митниці [241, с.7].

Найбільш базові функції HMRC викладені в Законі «Про уповноважені органи по доходах і митних зборах» від 2005 року (CRCA) і включають в себе всі функції збору податків, національного страхування і податкового кредиту, успадковані від колишніх податкових органів, а також функції, успадковані від колишньої митно-акцизної служби. Деякі прикордонні функції тепер передані прикордонним силам (BF)/та Імміграційним органам Великобританії (UKIE). Однією з найважливіших функцій HMRC є забезпечення безперебійного припливу грошових коштів в казначейство за допомогою його програм збору податків, дотримання вимог і правозастосування. Накопичення податків і дотримання податкового

законодавства у випадках неплатежів забезпечує постійний рух коштів в Казначейство [313].

Окремо варто відмітити, що HMRC також виконує функції в таких областях, як допомога на дитину, встановлена законом «про плату за материнство»; встановлену законом плату за батьківство, плату за усиновлення; виплату національної мінімальної заробітної плати. Крім того, діяльність вказаного органу спрямована на забезпечення ефективного функціонування системи декларування імпорту/експорту, а також збір і забезпечення дотримання податків, що підлягають сплаті на кордоні. І все це далеко не вичерпним. Британським законодавством передбачено, що функції HMRC можуть бути розширені в залежності від соціальної, економічної та політичної ситуації. Прикладом цього є Закон «Про фінанси» від 2008 року, який дозволив HMRC використовувати ті ж повноваження, що й поліція, для розслідування кримінальних злочинів. Досліджуваний орган державної влади також виконує і певні допоміжні функції, наприклад контроль за експлуатацією ІТ-систем, а також використанням інформації, що може становити державну або комерційну таємницю.

Наступна Європейська держава, досвіду якої ми приділимо увагу, - Франція. У цій країні митниця - розвивалася протягом століть, її робота є ключовою для Франції, безпеки французів. Протягом 17-го сторіччя фермери-орендарі мали загальним правом збирати митні збори і заплачені Королівському Казначейству суми, встановлена в їх орендному договорі. Вони стягували мита від свого власного імені. Тоді, один з більшості непопулярних податків був солоним податком. Так зване «сучасне» митне управління народилося після Французької революції. Внутрішні кордони були скасовані, і Ferme Générale був націоналізований в 1791. У 1801 Бонапарт створив Міністерство торгівлі і Виготовлення, до якої митниці був прикладений. Він встановив посаду генерального директора Митниці [270].

Таким чином, сучасна система митних органів Франції сформувалась під впливом різних історичних подій, а його основним базисом є регулювання потоку товарів в країні. На сьогодні митні органи в даній державі виконують три основні завдання, а саме: боротьба з шахрайством, підтримка економічної діяльності в середині держави та збір податків. Так, місія по боротьбі з шахрайством і міжнародній торгівлею людьми полягає у захисті території і громадян, економічних і фінансових інтересів країни. Крім того, вона включає протидію незаконному обігу наркотиків, підробок, тютюну, зброї, боротьби з тероризмом і фінансування злочинної діяльності, боротьба з погрозами навколишнього середовища, здоров'я та захисту споживачів, культурної і природної спадщини.

Характеризуючи митні органи Франції слід відмітити, що особливість організації цієї служби, яка полягає в тому, що в руках одного інспектора зосереджені адміністративні й фінансові (розрахункові) функції, що є відхиленням від принципу розподілу служб з розрахунку і стягування (оформлення платежів), поширеного у фінансовій сфері. Функція контролю розподілена в регіоні між бюро, які складаються зі штату інспекторів, контролерів, працівників з правопорушень, підпорядкованих скарбнику. Розрізняють три категорії бюро: бюро «загальної компетенції», в яких оформляються всі види товарів, крім заборонених до обігу, і можуть бути заявлені всі види митних режимів, крім тих операцій, які відносяться до компетенції спеціалізованих бюро, бюро «обмеженої компетенції», функціонують тільки у сфері прикордонного оформлення, операцій з оформлення туристів і багажу, у деяких випадках з міжнародного транзиту; спеціалізовані бюро, оформляються окремі групи товарів: нафта й нафтопродукти, дорогоцінні матеріали, предмети мистецтва, колекцій старовини тощо. Ще одним елементом другого рівня управління є служби нагляду, які спільно з прикордонною службою ведуть боротьбу з несанкціонованим перетинанням кордону, а також з контрабандою й іншими

митними злочинами. Ця робота здійснюється через діяльність митних бригад [298, с.183].

В рамках представленого дисертаційного дослідження слід відзначити, що зміст правоохоронної функції митних органів Франції полягає у: забезпеченні дотримання правил, що стосуються якості/безпеки промислової продукції, що ввозиться за межі ЄС (контроль документів і продукції, лабораторний аналіз); боротьба з торгівлею наркотиками, зброєю, культурними цінностями, зокрема охоронюваними видами тварин і рослин; моніторинг переміщення токсичних відходів в межах ЄС і запобігання ввезення до Франції стратегічних, радіоактивних, небезпечних або невідповідних європейських продуктів або боротьба з морським забрудненням. Крім того, важливо відмітити, що митниця Франції підтримує конкурентоспроможність бізнесу шляхом: забезпечення дотримання правил торгівлі і сільськогосподарської політики ЄС в рамках, встановлених Світовою організацією торгівлі (СОТ); захисту національної та європейської економіки від недобросовісної практики (наприклад, застосування антидемпінгових мит і боротьби з контрафакцією); сприяння міжнародній торгівлі шляхом швидкого, але ефективного управління потоками; надання індивідуальних послуг для бізнесу: індивідуальні консультації та спрощені процедури; підтримки секторів економіки, які вона регулює (виноградарство, транспорт, енергетика); розробка статистики зовнішньої торгівлі товарами Франції: ці дані корисні як для самих органів державної влади, так і для компаній.

Ще одна Європейська держава, яку ми розглянемо в рамках даного наукового дослідження, - Німеччина. Згідно з дослідженням, яке було проведено Світовим банком у 2018 році, Німеччина є світовим лідером по ефективному митному оформленню. У 2016 році Німеччина все ще була на другому місці після Сінгапуру. «Митниця Німеччини робить хорошу роботу», - говорить федеральний міністр фінансів Олаф Шольц (SPD) на

щорічній прес-конференції в Берліні. Баланс: Більше 140 мільярдів євро, митниця отримала близько половини доходів федерального податку. Федеральна митна служба Німеччини (Bundeszollverwaltung), заснована в 1949, підпорядковується Міністерству фінансів Німеччини. На сьогоднішній день правове регулювання митних відносин в Федеративній Республіці Німеччині здійснюється як нормативними актами, що були прийняті прийнятими наднаціональними органами Європейського Союзу відповідно до їх компетенції, так і правовими приписами, які видаються державними органами ФРН. Основою національного митного законодавства в Німеччині є такі нормативно-правові акти: 1) Закон про зовнішньоекономічну діяльність від 28 квітня 1961 року (з наступними змінами та доповненнями); 2) Закон про митний управлінні від 21 грудня 1992 р .; 3) Постанова про митницю від 23 грудня 1993 року, що регулює порядок застосування норм Митного Кодексу ЄС; 4) Закон про податок з обороту від 26 листопада 1979 року (зі змінами та доповненнями від 1 вересня 2002 г.) [317; 268, с.119].

У структурі митної служби Німеччини діють Головний митний директорат і місцеві митні адміністрації. У Головному директораті створені дев'ять національних управлінь, які координують роботу митниці і здійснюють юридичний і технічний нагляд за місцевими митними органами. Два управління займаються кадровою роботою, контролюють оперативну діяльність, бюджет і бухгалтерію, вирішують питання з області інформаційних технологій. Окремі управління створені для адміністрування мит і митних платежів; акцизів і дорожнього податку; для регулювання питань транскордонного переміщення. Також в структурі директорату є Управління митного права, Управління з контролю за нелегальною працею, Управління кримінальних правопорушень і Центр освіти [161]. Федеральне законодавство і центральні органи влади ФРН покладають на митну службу Німеччині досить широке коло повноважень. Крім справляння митних зборів і контролю переміщення товарів через кордон, до них відноситься боротьба з

митними правопорушеннями, виконання прийнятих постанов про адміністративні правопорушення та боротьба з використанням незаконної робочої сили. Німецькі митники також стягують податки з сільськогосподарського сектора відповідно до правил ЄС з регулювання спільного ринку сільськогосподарської продукції і з Митним кодексом ЄС. Важлива функція митниці - попередження і припинення фінансування терористичних організацій [269; 268, с.121].

Робота Німецької митниці сприяє забезпеченню належного та повного стягнення всіх податків, акцизів, зборів. тощо, ти самим забезпечуючи рівність всіх суб'єктів перед законами. Аналіз чинного Німецького законодавства, дозволив виокремити такі ключові напрямки реалізації правоохоронної функції митних органів:

1) Протидія незаконній міграції та подальшому працевлаштуванню нелегальних мігрантів. Необхідність роботи митних органів Німеччини законодавець пояснює тим, що роботодавці і нелегальні працівники таким чином обманюють систему соціального забезпечення, уникають сплати податків і ставлять під загрозу робочі місця корінного населення. Це також спотворює конкуренцію на ринку праці Німеччини, а також завдає матеріальну шкоду законним компаніям і працівникам, збільшує податкове навантаження на суспільство та сприяє експлуатації нелегальних працівників. Понад 6500 митників по всій Німеччині беруть участь у боротьбі з нелегальною роботою та незаконним працевлаштуванням. Під час проведення контрольних заходів та розслідувань, вони приділяють особливу увагу будівельній, прибиральній, розважальній та громадській промисловості, а також підприємствам, які здійснюють транспортні перевезення.

2) Захист прав споживачів. Митні органи здійснюють контроль за якістю та відповідністю світовим та вітчизняним стандартам продукції, яка завозиться на територію держави.

3) Протидія торгівлі контрафактною та піратською продукцією. За оцінками фахівців в Німеччині майже 70000 робочих місць піддаються ризику через піратство продуктів. Юридичний виробник бренду завдає значної шкоди, в результаті чого менші компанії можуть навіть бути приведені до банкрутства. Митний контроль імпорту є однією з найважливіших озброєнь в боротьбі з піратською продукцією. Митниця співпрацює з власниками торгової марки, щоб конфіскувати та знищити підробку.

4) Боротьба з контрабандою, та незаконною торгівлею наркотиків, зброї та сигарет.

5) Боротьба з тероризмом.

На завершення розгляду досвіду Німеччини хотілося б відзначити, що сьогодні митна адміністрація ЄС щороку отримує близько 175 мільйонів митних декларацій, що означає більше 22 відсотків світового обсягу торгівлі. Німецька митна служба бере участь у великій кількості програм підтримки для іноземних митних адміністрацій, спрямованих на надання допомоги у гармонізації правил та запровадженні спрощених митних процедур. Вони подорожують до інших країн, які консультують митні адміністрації на місці, організовують семінари для іноземних партнерів та демонструють свою щоденну роботу перед іноземними митниками, які відвідують Німеччину [29].

Окрім європейських держав, особливої уваги заслуговує досвід Сполучених Штатів Америки. Протягом майже 125 років Митна служба США була первинним джерелом доходів для держави, вона сприяла національному розвитку та розвивала інфраструктуру, до якої входили території Луїзіани, Орегона, Флориди та Аляски; фінансувала поєднання національної дороги і трансконтинентальної залізниці, а також будівництво багатьох маяків у США; створення Військової та Морської академій тощо. Після Громадянської війни в США деякі штати почали вводити власні

імміграційні закони, що спонукало Верховний суд США визнати імміграційні питання такими, що мають федеральну відповідальність. Закон про імміграцію 1891 р. засновував Управління імміграції та питань прийняття громадянства в межах міністерства фінансів США. Це управління відповідало за надання дозволів, відмов та обробку інформації щодо всіх іммігрантів, які шукали можливості в'їзду в США, а також за впровадження національної імміграційної політики. «Імміграційні інспектори», як вони тоді називались, розташовувались у портах в'їзду США та збирали інформацію про пасажирів, що прибували. З кожного іммігранта стягувався «подушний податок» у розмірі 50 центів [297].

На сьогодні, Митна служба США (після 2003 р. – Бюро з митних питань та охорони кордонів США) є однією з найбільших та комплексних агенцій Департаменту Національної безпеки США, пріоритетними завданнями якого є запобігання тероризму та проникненню терористичної зброї в США, регулювання та спрощення міжнародної торгівлі, стягування митних платежів, захист торгівельного законодавства та економічних інтересів США. Бюро з митних питань та охорони кордонів США відповідає за охорону та захист 7 тис. миль сухопутного кордону з Канадою та Мексикою та 2 тис. миль кордону узбережжя півострову Флорида та Каліфорнії, а також 95 тис. миль морського кордону. Організаційна структура Бюро з митних питань та охорони кордонів США включає різні департаменти, служби, управління, підрозділи, порти та пункти пропуску. У своєму складі Бюро з митних питань та охорони кордонів США має 20 Управлінь польової роботи, які забезпечують централізований управлінський контроль та оперативну допомогу 327 портам в'їзду США та 15 офісам попереднього декларування в Канаді, Ірландії та Карибах [271].

Таким чином, Митна служба США, як елемент структури державного управління в США, є добре організованим та розвинутим державним органом, заснованим на узгоджених законодавчих процедурах, сучасних

інформаційних технологіях, програмах контролю безпеки та професіоналізмі працівників [297]. Це також підтверджується стратегічними цілями та завдання Бюро з митних питань та охорони кордонів США. Так, першою стратегічною ціллю Бюро є гарантувати національним кордонам США захист від в'їзду небезпечних осіб і проникнення небезпечних товарів та запобігання незаконним торгівлі та пересуванню, в рамках якої вирішуються такі завдання: 1) створити та забезпечити ефективний контроль повітряних, сухопутних та морських кордонів США за допомогою використання та відповідного поєднання інфраструктури, технологій та персоналу; 2) використовуючи підхід, заснований на управлінні ризиками, впровадити найефективніші інспекцію та технології сканування, доступні в призначених сухопутних пунктах пропуску, аеропортах, морських портах, станціях прикордонного патруля та міжнародних територіях, на яких діє Бюро з митних питань та охорони кордонів США, для визначення та запобігання проникненню в США небезпечних речовин, товарів та інструментів терору; 3) використовуючи підхід, заснований на управлінні ризиками, гарантувати використання, найкращу якість та кількість біометричної та біографічної інформації в призначених сухопутних пунктах пропуску, аеропортах, морських портах, станціях прикордонного патруля та міжнародних територіях, на яких діє Бюро з митних питань та охорони кордонів США, для визначення та запобігання в'їзду в США небезпечних осіб; 4) забезпечувати навчанням та ресурсами спеціальні підрозділи Бюро з митних питань та охорони кордонів США на місцях для виконання широкого спектра завдань [297]. Що ж стосується такої цілі діяльності Бюро, як забезпечувати ефективні потоки законної торгівлі та пересування через кордони США, то в її рамках необхідно вирішити такі завдання: 1. Використовуючи точну прогресивну інформацію та сучасні системи для обробки вантажів, прискорити обробку осіб, товарів та транспортних засобів у сухопутних портах пропуску, аеропортах та морських портах; 2. Повністю застосувати

управління ризиками та планування для визначення та утримання від торгових невідповідностей та впроваджувати постійні правоохоронні акції. Забезпечувати ефективні потоки законної торгівлі та пересування через кордони США; 3. Проводити перегляд відповідності торгової діяльності для забезпечення повної законності податку та визначати правопорушення найбільш ефективними засобами, таким чином спрощуючи випуск в обіг відповідних вантажів [297].

В рамках нашого дослідження слід підкреслити, що основна функція СВР - правоохоронна, що передбачає боротьбу з тероризмом та незаконною міграцією, захист національної економіки, захист довкілля і здоров'я громадян, збереження культурної спадщини, охорона державного кордону, а також підтримка законної зовнішньої торгівлі та туризму. СВР є найбільшим серед правоохоронних органів у Сполучених Штатах за кількістю працівників – понад 62 450 співробітників. Це - митні офіцери й прикордонні агенти, фахівці із сільського господарства, пілоти літаків, торгові спеціалісти, співробітники місії підтримки та співробітники-кінологи [241, с.6]. Важливість реалізації правоохоронної функції митними органами пояснюється, перш за все кількістю правопорушень, які вчиняються у даній сфері. Крім того, різні види митних порушень мають різний ступінь пріоритетності. Найважливішими, водночас і найрідшими, вважаються так звані “стратегічні порушення”, пов’язані з імпортом та експортом товарів, для яких потрібний відповідний дозвіл (вогнепальна зброя, ядерна техніка, системи озброєнь, біологічна зброя, техніка, яка підпадає під Правила міжнародної торгівлі зброєю), а також інших предметів, дозвіл на рух яких видає Міністерство торгівлі або Державний департамент. У разі виявлення митниками порушень митного законодавства вони також проводять розслідування за цими юридичними фактами. Якщо ж виявляються інші правопорушення, то подальше розслідування, як правило, здійснюється митниками спільно з іншими американськими слідчими органами.

Наприклад, якщо на кордоні виявлено правопорушення, пов'язане з наркотиками, розслідування проводиться митниками й Адміністрацією з контролю за застосуванням законів про наркотики (Drug Enforcement Administration), яке є федеральним слідчим відомством у складі Міністерства юстиції США (US Department of Justice). Дане правило закріплене в договорі, укладеному між Міністерством фінансів і Міністерством юстиції, яке контролює і спрямовує митно-прикордонну діяльність [104, с.65].

Досліджуючи зарубіжний досвід реалізації правоохоронної функції митними органами окрему увагу необхідно приділити досвіду окремих посткомуністичних держав, які досягли певних успіхів в розрізі окресленої проблематики. Так, серед таких держав в першу чергу слід виділити країну-сусіда Польщу. У Республіці Польща, після вступу до Європейського Союзу, відбулося передавання на рівень наднаціональної компетенції у справі митної політики. Відтак зник її національний характер, і було створено реформовану державну митну систему [86, с.24; 294]. Слід зауважити, що митні правила, які діяли у Польщі до 1 травня 2004 р., повністю гармонізовано з митними правилами Євроспільноти. Більш ніж шестирічний період застосування цих правил підготував митну службу до безпосереднього застосування митного права ЄС. Значних змін зі вступом до Європейського Союзу зазнали завдання і функції митної служби Польської Республіки. Так, на сьогодні митна служба здійснює регулювання у сфері: заходів державної митної політики щодо регулювання цілей та обсягів міжнародної торгівлі (моніторинг виконання митних квот тощо); дотримання національних і міжнародних митних правил щодо заборони обмежень у міжнародній торгівлі, підписаних Республікою Польщею двосторонніх та багатосторонніх угод з питань митної справи: контролю за іноземною валютою [164, с.260; 174, с.315].

До завдань Митної служби, відповідно до запроваджених змін, входить реалізація митної політики в частині, що стосується імпорту та експорту товарів, а також виконання інших завдань, що впливають з окремих

положень, зокрема: 1) здійснення діяльності, пов'язаної з присвоєнням товарів митного призначення; 2) розмірність і витрата: мита та інші збори, пов'язані з ввезенням і вивезенням товарів; податок на товари і послуги за рахунок ввезення товарів; акцизний податок; тощо; 3) виконання завдань, що впливають з положень Співтовариства, що регулюють торгівлю товарами між державами-членами Європейського союзу (INTRASTAT) і торгівлі товарами держав-членів Європейського союзу з іншими країнами (EXTRASTAT); 4) виявлення, попередження і припинення злочинів та правопорушень, пов'язаних з порушенням положень, що стосуються ввезення на територію Республіки Польща і вивезення з її території товарів, на які поширюються обмеження або торгові заборони, на підставі громадської безпеки та порядку або міжнародної безпеки, в зокрема таких, як відходи, хімічні речовини та їх суміші, ядерні і радіоактивні матеріали, наркотичні засоби і психотропні речовини, зброю, боєприпаси, вибухові речовини і стратегічні товари і технології; 5) виявлення, виявлення, запобігання і припинення податкових правопорушень і податкових правопорушень, а також судове переслідування їх виконавців в обсязі; 6) виявлення, запобігання і припинення злочинів та злочинів проти: здоров'я людини, культурних товарів, права інтелектуальної власності, проти природи, тощо; 7) виконання контролю над суб'єктами, що здійснюють свою діяльність в області ігор, стягують податки і збори, зазначені в Законі про азартні ігри, акцизи, податки на видобуток деяких корисних копалин і паливний збір; 8) виконання завдань, що впливають із Закону про азартні ігри; 9) виконання завдань, що впливають з Постанови Ради (ЄС) №2173/2005 від 20 грудня 2005 року про створення системи ліцензій на імпорту деревини в Європейське співтовариство ФЛЕГТ (Офіційний журнал ЄС L 347 від 30.12.2005 р) [316].

Завершуючи розгляд досвіду Польщі слід узагальнити, що митна служба Польщі має унікальну компетенцію та найбільший серед інших послуг, потенціал контролю над потоком товарів. Втім, справедливим буде

відмітити, що на митну службу Польщі покладено виконання не тільки фінансової функції, однією із ключових також залишається правоохоронна функція, адже в епоху глобалізації важливим завданням є успішна боротьба зі злочинами у сфері: охорони здоров'я, захисту життя людей та тварин, порушення власності права, охорона навколишнього середовища та культурної спадщини. Крім того, митна служба Польщі відповідальна за захист від терористичної загрози.

Окремої уваги заслуговує досвід Литви. Митна система цієї країни складається з митного департаменту при Міністерстві фінансів Литовської Республіки, трьох територіальних митних установ (Вільнюс, Каунас, Клайпеда) та спеціальних митних установ. Митний департамент розробляє, готує та впроваджує стратегію митної діяльності, координує та контролює митну діяльність, організовує та контролює стягнення митних зборів, інших податків та державних зборів, встановлюючи заборони та обмеження на імпорту, експорт та транзит, в інших державах-членах Європейського Союзу збирає, обробляє та подає статистичні дані, виконує зобов'язання Литви відповідно до міжнародних договорів та угод до митниць та інших. Митний департамент очолює генеральний директор (головний державний митник), призначений міністром фінансів на 5 років. Митний департамент створює територіальні митні установи, які організовують та гарантують виконання митного законодавства та інших функцій, покладених на них митним департаментом. Територіальні митні установи мають митні пости (2019 рік митних установ; територіальні митні установи, які працюють у визначених місцях та виконують функції, що належать до їх компетенції) та митні мобільні групи (мобільні територіальні митні установи або спеціалізовані митні установи, що діють у територіальній митній зоні або районах, визначених Генеральним директором) та здійснення митного нагляду та функцій у межах їх компетенції). Спеціалізовані митні установи включають: Центр митного навчання, Митну лабораторію, Митну кримінальну службу та

Центр митних інформаційних систем. Митниця виконує такі функції: управління імпортними та експортними митами та іншими митами на імпорт та експорт, контролює застосування мит єдиного митного тарифу, митних зборів та інших мит та надбавок до них, а також заборон та обмежень на імпорт, експорт та транзит відповідно до митного законодавства; здійснює запобігання та розслідування порушень митного законодавства, застосовує оперативні заходи та застосовує оперативні заходи щодо виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з митною діяльністю, веде статистику щодо ввезення, експорту та торгівлі товарами з іншими державами-членами Європейського Союзу; господарська та комерційна діяльність осіб, які займаються діяльністю, їх облік та фінансові звіти, пов'язані із застосуванням митного законодавства [315].

Будучи однією з митних адміністрацій держав-членів Європейського Союзу, митниця Литви сприяє просуванню справедливої та відкритої торгівлі, функціонуванню внутрішнього ринку Європейського Союзу, спільній комерційній політиці та іншій торговій політиці загальної політики Європейського Союзу. впевненість. Митниця прагне захистити фінансові інтереси Європейського Союзу та Литовської Республіки, ринку, суспільства та навколишнього середовища від шкоди, заподіяної несправедливою та незаконною міжнародною торгівлею, забезпечити безпеку Європейського Союзу та його громадян, баланс між митним контролем та полегшенням законної торгівлі. У тісній співпраці з іншими установами Європейського Союзу литовська митниця підтримує законну торгівлю та посилює конкурентоспроможність, забезпечує справедливу сплату мита та податків, бореться з підробкою та піратством, обробляє інформацію, оцінює схеми торгівлі та проводить оцінку ризиків для виявлення фінансових шахрайств, тероризму та злочинна діяльність, а також сприяння боротьбі з іншими формами шахрайства, організованої злочинності, торгівлі наркотиками, торгівлі людьми, порнографії та тероризму, захищає довкілля та громадян від

усіх видів небезпечних товарів. Митні органи відповідають за збір податків, які є основним внеском у бюджет Європейського Союзу.

В контексті дослідження досвіду Литви варто навести точку зору О.Г. Мельника, М.Є. Адамів та А.В. Тодощука, які ретельно проаналізувавши роботу митних органів Литви виділили такі ключові особливості функціонування литовської митної системи, що визначають її успішність, гармонізованість із європейськими митними принципами та можуть бути враховані під час реформування митних органів в Україні [171, с.8]:

— ефективна організаційна побудова митних органів Литви, що репрезентована виокремленням незалежного самостійного митного органу влади у структурі Міністерства фінансів і таким чином забезпечує чітке й логічно обґрунтоване розмежування фіскальної та митної сфер, дає змогу зосередитись на реалізації ключових митних функцій, їхньому розвитку та удосконаленні. За даними Всесвітньої митної організації така практика побудови митних органів є домінуючою у світі;

— чітка митно-орієнтована стратегія розвитку литовської митної системи, ключові елементи якої стосуються властивого митниці функціонального призначення, пов'язаного, насамперед, із всебічним сприянням законній та чесній міжнародній торгівлі, боротьбою із нелегальними зовнішньоекономічними операціями, забезпеченням національної та міжнародної безпеки;

— перманентний динамічний розвиток митної системи Литви, що ґрунтується на впровадженні прогресивних митних технологій та інструментів задля підвищення рівня автоматизованості митних процесів, удосконаленні митної інфраструктури, розвитку мотиваційних та навчальних механізмів тощо;

— активний розвиток Інституту уповноваженого економічного оператора на засадах об'єктивного удосконалення системи спрощень для

суб'єктів господарювання, заохочення підприємницьких структур до одержання цього статусу та його пропагування у бізнес-середовищі;

— перманентне вдосконалення системи управління митними ризиками, її інформаційно-аналітичної складової у контексті співпраці з іншими національними та міжнародними контролюючими органами з метою оперативної реалізації заходів протидії митним порушенням;

— поєднання принципів комплексності та вибіркової митного контролю на усіх етапах ланцюга постачання, що дозволяє підвищити рівень виявлення митних правопорушень та водночас пришвидшити реалізацію митних процедур;

— удосконалення механізмів оперативно-розшукової діяльності митних працівників, що знижує ймовірність потрапляння на ринок країни та ЄС небезпечних, шкідливих чи якісних товарів;

— жорсткий контроль та чітке й об'єктивне звітування митних працівників щодо доцільності використання залучених фінансових ресурсів під час реалізації різноманітних митних програм та проектів, що формує позитивний імідж митних органів Литви як надійного сумлінного партнера в очах європейських донорів та створює передумови для подальшої ефективної співпраці;

— активна міжнародна діяльність митних органів Литви, що, насамперед, забезпечує репрезентацію та врахування митних інтересів Литовської Республіки у європейському законодавстві, здобуття нового успішного досвіду щодо впровадження прогресивних митних інструментів, одержання цільової фінансової допомоги ЄС для реалізації внутрішніх митних проектів, налагодження взаємовигідної співпраці із новими партнерами, тощо [171, с.8].

Не слід залишати без уваги приклад інституціоналізації управління митної служби в Грузії. В даний час грузинська митниця має першокласної інфраструктурою, в наданні послуг цілком орієнтована на клієнта, здійснює

якісне розмитнення, успішно застосовує інтегровану систему менеджменту на кордоні, що включає взаємозамінність співробітників з різних служб, делегування повноважень іншим відомствам і обмін даними. Корупція, колись процвітала на митниці і в інших прикордонних службах, нині приборкана і по відношенню до неї проводиться політика повної нетерпимості, в роботі співробітників затверджуються принципи прозорості і чесності, функціональні обов'язки зменшують ризик вимагання та отримання хабарів [148, с.42].

За даними аналітиків Центрально-Азіатського інституту вільного ринку на пострадянському просторі, саме митниця Грузії вважається найменш корумпованою структурою [281]. Основними реформами грузинської влади були [281, с.72-73]: запровадження принципу «єдиного вікна»; принцип «мовчання - знак згоди» (державний орган повинен відповісти на запит суб'єкта протягом певного терміну, відсутність відповіді означає згоду держоргану); зменшення кількості контролюючих органів; єдині правила і терміни видачі документів (20 днів на видачу дозволів, 30 днів - на видачу ліцензії), відмова від квот на експорт-імпорт; кількість документів для експорту-імпорту скоротилася відповідно з 58 до 5 і з 52 до 4 документів; онлайн-митне оформлення поштових посилок, онлайн-декларування і доставка; інформування через SMS імпортерів про поточний стан розміщення вантажу на кожному етапі митного оформлення; адміністративна реформа (оновлення складу митних органів); об'єднання податкової інспекції і митної служби (більш систематична система роботи з платниками, спрощений порядок звітності); впровадження автоматизованої системи обробки митної інформації ASYCUDA WORLD (програма розроблена UNCTAD і використовується в 80 країнах світу); замість 36 митних ставок (до 35%) залишилося лише 3: 0%, 5%, 12%; нульовий тариф на експорт 90% товарів; нова система митного управління ризиками на основі введеної системи АСТАДАМ за підтримки Світового банку розвитку, програмне

забезпечення вирішує, які товари повинні пройти перевірку на основі заздалегідь визначених критеріїв відбору (імпортеру потрібен лише одну годину, щоб пройти всі процедури митного оформлення) - товари проходять 4 різних коридору кольору (Зелений, жовтий, червоний, блакитний) в залежності від різного типу оформлення (Зелений коридор - негайне звільнення від перевірок; жовтий - документальна перевірка; червоний - фізичний огляд товарів і перевірка документів; блакитний - експертиза після аудиту) [281, с.72-73].

Таким чином, узагальнюючи весь наведений у даному підрозділі дисертаційного дослідження матеріал можемо підсумувати, що в багатьох розглянутих нами країнах Європи та Світу склалась досить позитивна практика реалізації правоохоронної функції митними органами, про що яскраво свідчать відповідні статистичні дані. Тож, з метою удосконалення реалізації правоохоронної функції митними органами України, вважаємо необхідним імплементувати наступний зарубіжний досвід:

- розширення повноважень Державної митної служби України, особливо гостро це питання постало у зв'язку із реорганізацією Державної фіскальної служби шляхом її поділу на ДМС та ДПС;
- запровадження сучасних інформаційних систем у діяльність митних органів України;
- необхідним є підвищення ефективності якості роботи працівників митних органів, що, на нашу думку, можливо досягти шляхом запровадження ефективної системи оцінювання діяльності державних службовців;
- спрощення потребує процедура оформлення митних документів, оскільки існуюча на сьогодні в Україні система створює умови для зростання корупційних ризиків, що в свою чергу негативно впливає на реалізацію правоохоронної функції державою взагалі та митними органами зокрема;

- серед повноважень Державної митної служби слід виділити: протидію нелегальній міграції, яку вона має реалізовувати спільно з Державною міграційною службою;

- необхідною. на нашу думку, є уніфікація митних формальностей.

Запровадження вказаних нами змін, на наше переконання повинно відбуватись поступово та з урахуванням того напрямку реформування даних органів, який було обрано нашою країною наприкінці 2018 – на початку 2019 років. Переконані, що відмова України від традиційного варіанту об'єднання податково-митних структур є правильним кроком, який позитивно відобразиться як на діяльності Державної податкової служби, так і Державної митної служби України.

Все наведене вище дає нам змогу виділити нові принципи реалізації правоохоронної функції митними органами, які мають бути закріплені на законодавчому рівні нашої країни:

- принцип використання сучасних інформаційних систем;

- принцип «мовчання - знак згоди», зміст якого полягає у тому, що у разі, якщо державний орган не відповів на запит суб'єкта вчасно (протягом встановленого терміну), то відповідь на нього. апріорі, вважається позитивною;

- принцип уніфікації митних формальностей, дотримання якого дозволяє якісно покращити процедуру митного контролю;

- принцип підтримки конкурентоспроможності бізнесу. Правоохоронна функція митних органів повинна бути спрямована на те, щоб захистити інтереси бізнесу, зокрема українського;

- принцип комунікаційних зв'язків і відносин з державними і громадськими організаціями, діловими колами всередині країни;

- принцип поєднання комплексності та вибіркової митного контролю на усіх етапах ланцюга постачання [28].

Запровадження окреслених вище засад, на нашу думку, дозволить: по-перше, якісно покращити практичну діяльність митних органів в контексті реалізації правоохоронної функції; по-друге, підвищить рівень довіри до Державної митної служби України, як з боку населення держави, так і з боку світової спільноти; по-третє, сприятиме активізації наукових пошуків в окресленому напрямку; тощо.

3.2. Напрямки удосконалення адміністративного законодавства України, як форми реалізації принципів здійснення правоохоронної функції держави органами Державної митної служби

На сьогоднішній день діяльність новоствореної Державної митної служби складно оцінити об'єктивно, адже юридично цей орган державної влади почав свою роботу відносно недавно. Однак, наявний досвід функціонування митних органів у складі Державної фіскальної служби України яскраво свідчить про існування чималою кількості проблем, пов'язаних із реалізацією ними правоохоронної функції. Однією із таких проблем є недосконалість адміністративного законодавства, адже саме норми адміністративного права займають найбільш пріоритетне місце серед правових засад здійснення фактично будь-якої діяльності Державної митної служби України.

Взагалі, законодавство – це насамперед форма права, тобто спосіб існування, організації й вираження його змісту (загальнообов'язкових норм, права народу. Завдяки законодавству стає можливим сприйняття права будь-якими суб'єктами суспільних відносин, його цивілізоване функціонування як інституціонального утворення і культурно-духовного надбання суспільства [92, с.20]. Законодавство, доводять М.К. Галянтич та Г.І. Коваленко, — це сукупність обов'язкових правил поведінки, що

санкціонуються і забезпечуються державою або встановленими нею суб'єктами нормотворчості й одержують зовнішнє вираження у формально-визначеному вигляді. Законодавство це тільки частина об'єктивного права. Нормативно-правові акти і законодавство співвідносяться між собою як ціле та частина. Разом вони є явищем об'єктивного характеру. Як законодавчі акти, так і акти законодавства мають такі ознаки, як: зовнішня об'єктивізація; державне санкціонування; гарантованість державою [94, с.16].

Варто погодитись із науковою позицією, якої дотримується О.В. Майстренко. Автор вказує, що загалом можливі два трактування законодавства. При широкому трактуванні в законодавство включають акти законодавчих органів, а також підзаконні акти (акти органів управління і судів). При вузькому трактуванні в законодавство включають тільки акти законодавчих органів (закони і постанови парламенту). Широке розуміння законодавства, справедливо відмічає автор, принижує роль закону, поєднує в єдине ціле закони і підзаконні акти. Але таке розуміння дуже зручне для органів управління, для суспільства, що не хоче або не може зв'язувати себе рамками закону. Широке розуміння законодавства – це шлях розмивання закону, підміни його управлінськими рішеннями. Превалювання управлінських рішень, їхній великий обсяг у порівнянні з законами характерні для імперативного правового регулювання [156, с.16].

Оскільки в рамках представленої проблематики нас більше цікавлять норми адміністративного права, то під адміністративним законодавством ми будемо розуміти система нормативно-правових актів, у яких містяться найбільш загальні й важливі адміністративно-правові норми, що спрямовані на врегулювання діяльності Державної митної служби України. Виходячи із змісту вказаного визначення можна констатувати, що законодавство представляє собою певну систему, тобто цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів, які, виступаючи системою більш низького порядку, одночасно являють собою елементи системи вищого порядку [6, с.381]. Звідси, система

законодавства, пише О.Ф. Скакун, - це цілісний і погоджений комплекс нормативно-правових приписів, що містяться в законах і розподілені залежно від предмета і метода правового регулювання по галузях та інститутах законодавства [246]. Ознаками системи законодавства, на переконання вченої є: 1) є зовнішньою формою існування основної частини системи права; 2) є способом надання юридичного (формального) значення нормам права, сформованим у суспільстві; 3) виражає норми права через первинні елементи - нормативно-правові приписи, що розташовані у статтях законів; 4) має два рівня будови - вертикальну (ієрархічну, супідрядну) і горизонтальну (рівнозначну); 5) має суб'єктивний характер; 6) має структуру - галузі та інститути законодавства. Система законодавства, справедливо узагальнює О.Ф. Скакун, - багатогранне суб'єктивно-об'єктивне утворення зі складною структурою. Основна роль у ній належить нормативним актам, а також їх структурним підрозділам. Вони дають змогу групувати окремі розділи, статті, пункти нормативних актів залежно від норм права, що містяться в них, у різні більш стійкі формування - інститути законодавства. Стаття закону тут виступає зовнішньою формою вираження правового змісту, сконцентрованого у правовому приписі [246].

Отже, під адміністративним законодавством України, як формою реалізації принципів здійснення правоохоронної функції органами Державної митної служби ми будемо розуміти сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, що містять в собі адміністративно-правові норми, котрі у своїй сукупності складають правову основу здійснення правоохоронної функції митними органами України та в яких знаходять своє об'єктивне відображення принципи відповідної діяльності. Переконані, саме в нормах адміністративного права окреслені у роботі принципи набувають необхідного юридичного змісту та знаходять своє об'єктивне відображення. А відтак, удосконалення адміністративного законодавства має важливе значення з точки зору формування та подальшого втілення у життя

принципів реалізації правоохоронної функції Державною митною службою України.

Слід відзначити, що недосконалість адміністративного законодавства перш за все пов'язана із наявністю прогалин у ньому. Найбільш змістовно сутність прогалин у законодавстві визначає О.Ф. Скакун, яка пише, це повна або часткова відсутність (пропуск) необхідних юридичних норм у чинних законодавчих актах, якими, виходячи з принципів права, мають бути врегульовані певні суспільні відносини [246]. Серед причин виникнення прогалин у законодавстві вчена називає: 1) невміння відобразити в нормативних актах усе різноманіття сучасних життєвих ситуацій, що потребують правового регулювання і можуть бути врегульовані правом; 2) відставання нормотворчості від розвитку суспільних відносин як наслідок невміння передбачити появу нових життєвих ситуацій; 3) наявність деформацій у процесі нормотворчості, спричинених, наприклад, лобіюванням голосування в парламенті в інтересах певних бізнесових груп; 4) технічні помилки законодавця, допущені при розробці нормативних актів та застосуванні прийомів юридичної техніки. Прогалини в законодавстві виникають зазвичай там, де існує: а) неповнота правових норм; б) суперечність норм однакової юридичної сили, коли одна з них «знищує» іншу; в) повна відсутність правової норми [246].

Найбільш дієвим способом подолання прогалин у законодавстві, на нашу думку, є їх подолання через ведення активної нормотворчої діяльності. Нормотворчість - це офіційна діяльність уповноважених суб'єктів держави та громадянського суспільства по встановленню, зміні, призупиненню і скасуванню правових норм, їх систематизації. Головне призначення нормотворчості - формулювання нових правових норм, котрі притаманні соціальним відносинам, тобто моделювання суспільних відносин, які з позицій держави або громадянського суспільства (народу) є припустимими (бажаними) чи необхідними (обов'язковими). Зміна чинних і скасування

застарілих правових норм сприяють утвердженню нових норм і, отже, вони входять до складу нормотворчості як його допоміжні вияви. Ознаками нормотворчості є: 1) здійснюється уповноваженими суб'єктами: а) державою, її органами (парламентом, урядом, міністерствами, місцевими адміністраціями тощо); б) громадянським суспільством (народом), його організаціями; 2) є формою владної вольової діяльності уповноважених суб'єктів, яка включає в себе вивчення, узагальнення і систематизацію типових конкретних правовідносин, що виникають у суспільстві; є не диктатом волі уповноважених суб'єктів, а процедурою формулювання норм, котрі властиві соціальним відносинам, стали типовими діями їх учасників; 3) виражається у санкціонуванні існуючих чи встановленні нових, зміні чи призупиненні чинних і скасуванні застарілих правових норм на підставах, передбачених законом; 4) набуває завершення в письмовому акті-документі, що називається нормативно-правовим актом (законом). Результат нормотворчої діяльності може мати інші юридичні (зовнішні) форми вираження - нормативний договір, судовий прецедент, правовий звичай; 5) здійснюється (у значній частині) відповідно до правового регламенту, тобто з дотриманням процедури підготовки і прийняття акта [246].

Тож, саме через нормотворчість, на нашу думку, вбачається можливим усунути більшість наявних проблем в окресленій сфері, адже вона допомагає не просто усунути недоліки в чинному законодавстві, а й систематизувати його, зробити більш доступним та зрозумілим. Відмітимо, що для того, щоб більш змістовно визначити напрямки удосконалення адміністративного законодавства в розрізі представленої у дисертаційному дослідженні проблематики, слід звернути увагу на те, як на це питання дивиться сам законодавець, та які існують доктринальні погляди на цю проблему.

В першу чергу серед законодавчих актів слід вказати Постанову Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 № 1200 «Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби

України», якою було встановлено, що Державна митна служба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства. Державна фіскальна служба продовжує здійснювати повноваження та виконувати функції у сфері реалізації державної податкової політики, державної політики у сфері державної митної справи, державної політики з адміністрування єдиного внеску, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску до завершення здійснення заходів з утворення Державної податкової служби, Державної митної служби та центрального органу виконавчої влади, на який покладається обов'язок забезпечення запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, об'єктом яких є фінансові інтереси держави та/або місцевого самоврядування, що віднесені до його підслідності відповідно до Кримінального процесуального кодексу України [230].

Окрему увагу в рамках представленої проблематики слід звернути на Розпорядження КМУ від 27 грудня 2018 р. № 1101-р «Про схвалення концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику». Відповідно до вказаного нормативно-правового акту метою розвитку системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику, є побудова на базі Державної податкової служби та Державної митної служби ефективної моделі здійснення заходів державної податкової та митної політики відповідно до плану, який передбачатиме впровадження в їх діяльність кращих світових практик з реалізації державної податкової та митної політики, удосконалення існуючих процедур, налагодження процесів інституціонального оновлення та

розвитку функціональної спроможності виконання покладених завдань [229]. Крім того, вказаним вище Розпорядженням КМУ, визначено ключові напрями реформування в частині реалізації державної митної політики, до яких зокрема віднесено: 1) сприяння безпеці та міжнародній торгівлі, включаючи спрощення та гармонізацію митних процедур, передбачає; 2) сприяння ефективному справлянню митних платежів; 3) розвиток інфраструктури, електронних технологій та сервісів для міжнародної торгівлі; 4) захист суспільства, громадського здоров'я і безпеки навколишнього природного середовища та боротьба з незаконним переміщенням наркотичних засобів та зброї передбачає; 5) підвищення ефективності міжнародного митного співробітництва передбачає [229].

Окремої уваги, на нашу думку, заслуговують такі аспекти вказаного вище нормативно-правового акту. Так, законодавцем передбачається: по-перше, підвищення інституційної спроможності у сфері правоохоронної діяльності митниці; по-друге, розділення сервісної та правоохоронної функцій Державної податкової служби. Передача правоохоронної функції органу з розслідування фінансових злочинів - центральному органу виконавчої влади, на який покладається обов'язок забезпечення запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, об'єктом яких є фінансові інтереси держави та/або місцевого самоврядування; та по-третє, усунення дублювання функцій, пов'язаних з боротьбою із злочинами у сфері фінансів, органів, що реалізують державну податкову та митну політику, правоохоронних органів та органу з розслідування фінансових злочинів після утворення такого органу [229]. Зазначене, на нашу думку, дозволить якісно покращити ефективність реалізації правоохоронної функції Державною митною службою України.

Беззаперечно, вказані вище два підзаконні нормативно-правові акти заклали основу для подальшого розвитку Державної Митної служби України. Однак, на нашу думку, якщо говорити про Розпорядження КМУ

«Про схвалення концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику», то його положення є дещо розмитими та не містять в собі реальних практичних кроків по вдосконаленню діяльності ДМС. Більшість із них мають ознаки неприкритого популізму, яскравим прикладом чого може бути проголошена необхідність «активізації використання інструментів міжнародної технічної допомоги та участі у проектах, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями». Однак при цьому законодавець жодним чином не конкретизує це положення, не визначає шляхів його реалізації і так далі. А тому, на нашу думку, цей нормативно-правовий акт потребує суттєвого доопрацювання, в тому числі і в контексті визначення та детального описання принципів, на яких має будуватись правоохоронна діяльність реформованої Державної митної служби України.

Переходячи до розгляду доктринальних думок з приводу покращення діяльності Державної митної служби взагалі та у частині вдосконалення реалізації правоохоронної функції зокрема, перш за все варто відзначити, що більшість наукових робіт у цьому контексті вже є застарілими та не відповідають сучасним реаліям. Втім, також справедливим буде вказати, що деякі роботи, незважаючи на те, що вони були написані декілька років тому, не втрачають своєї актуальності та практичної цінності.

Так, у своєму науковому дослідженні О.М. Лисенко пропонує загальні кроки вдосконалення правоохоронної діяльності Державної митної служби, серед яких називає: з'ясування та розкриття змісту поняття, структури, завдань, функцій та форм правоохоронної діяльності митних органів; удосконалення правового регулювання правоохоронної діяльності митних органів; розроблення методології виявлення та припинення порушень митного законодавства; покращення взаємодії митних органів з іншими суб'єктами у протидії порушенням митного законодавства; забезпечення законності при здійсненні правоохоронної діяльності; вивчення

міжнародного досвіду адміністративно-правового забезпечення даного різновиду діяльності; напрацювання основних шляхів вдосконалення правоохоронної діяльності митних органів [149, с.184-185].

Ю.Д. Кунєв та З.Ю. Кунєва вказують, що здійснення правоохоронної діяльності митною службою України на якісно новому рівні можливе лише за умов її побудови за принципами управління ризиками. Основний елемент реалізації системи управління ризиками – це якісна і своєчасна інформація, яка забезпечить необхідний рівень надійності виявлення і протидії загрозам. Таке інформаційне забезпечення полягає в: а) найшвидшій реалізації 100 % електронного декларування товарів і транспортних засобів; б) можливості здійснення митними службами активного пошуку і протидії можливим загрозам, що полягає в належному оперативно-розшуковому забезпеченні; в) можливості ефективного обміну оперативною інформацією про загрози з іншими країнами на рівні митних адміністрацій; г) можливості забезпечення інформацією про дотримання законодавства після митного оформлення, що полягає в ефективному функціонуванні системи постаудитконтролю. За цих умов можна казати про необхідне, хоча б інформаційне, забезпечення функціонування системи аналізу ризиків у митній діяльності, зокрема правоохоронній. Реалізація стратегії управління ризиками в діяльності митної служби України збільшує ефективність діяльності митних органів у забезпеченні: суспільної безпеки; надходжень у бюджет; реалізації політики в торгівлі, сприяння її розвитку [142, с.77].

Заслуговує на увагу наукова праця А.Г. Уліцького, який досліджуючи питання вдосконалення правоохоронного напрямку існуючої на той момент Державної фіскальної служби, вказував на необхідність створення допоміжних аналітичних центрів митниць у всіх регіонах України та створення єдиного аналітичного центру в складі Державної фіскальної служби України. Робота таких центрів повинна бути зорієнтована на: збирання та узагальнення інформації щодо пасажиро- та вантажопотоків, що

їдуть через митний кордон України в зоні діяльності митниці; уведення та узагальнення інформації по «групах ризику», яка включає в себе юридичних та фізичних осіб, які скоїли кримінальні та адміністративні правопорушення або можуть бути причетні до незаконного переміщення товарів та інших предметів (ведення зручної для використання бази орієнтувань); виявлення конкретних напрямів (каналів) переміщення товарів та інших предметів із порушенням митних правил та контрабандним шляхом; інформування на підставі проведеної роботи уповноважених осіб та підготовка пропозицій і конкретних заходів щодо перекриття цих напрямів (каналів), а також унесення змін до технологічних схем митного контролю з метою недопущення виникнення таких каналів у майбутньому; проведення окремих аналітичних досліджень у торговому та неторговому обігу, а саме: аналіз переміщення через митний кордон конкретних товарів, збір та узагальнення інформації по суб'єктах зовнішньоекономічної діяльності, перевізниках, фізичних особах, які скоїли або можуть бути причетні до скоєння порушень митних правил або контрабанди; прогнозування впливу змін у законодавстві для вироблення тактики та стратегії реагування на майбутні порушення митного законодавства [287, с.94-95].

Окремої уваги заслуговує праця Є.Є. Веденєєва, який вказує, що напрямками удосконалення митної системи України в контексті її модернізації, є [50, с.98]:

- внесення змін і доповнень до Митного кодексу України, а саме: удосконалення митного регулювання та митного контролю після випуску товарів; удосконалення реалізації фіскальної функції та правоохоронної діяльності; сприяння розвитку інтеграційних процесів і розвиток міжнародного співробітництва;

- покращання системи державних послуг та митної інфраструктури; удосконалення інформаційно-технічного забезпечення; зміцнення кадрового

потенціалу та посилення антикорупційної діяльності; розвиток соціальної сфери;

- внесення змін до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» щодо впровадження принципу первинності електронних документів та відомостей в електронному вигляді;

- внесення змін до проекту Закону України «Про запобігання корупції» щодо активної роботи у напрямку запобігання корупції та інших зловживань у системі митної служби, а саме: упровадження додаткової норми щодо матеріального заохочення службовця, який здав хабародавця; створення спеціалізованого органу, підпорядкованого безпосередньо Президентові України, з метою виявлення та контролю хабарництва в системі державної влади. Особливе місце в процесі модернізації митної системи України має посісти розвиток митно-логістичних конкурентоспроможних терміналів державного підпорядкування митним органам та впровадження термінального збору в розмірі, що не перевищує сплату за послуги приватних терміналів [50, с.98].

Окремим напрямком вдосконалення адміністративного законодавства є вирішення проблем кадрового забезпечення, оскільки після ліквідації у 2012 році Державної митної служби України, усі позитивні напрацювання було майже втрачено, професіонали були переведені до інших підрозділів, спочатку Міністерства доходів і зборів України, а згодом Державної фіскальної служби України [286, с.95]. Кадрове забезпечення - це специфічна, повторювана діяльність, здійснювана у процесі управління правоохоронними органами, змістом якої є забезпечення органів і підрозділів необхідним, що відповідає певним вимогам, контингентом людей, а також відповідною інформацією про нього, впровадження науково-обґрунтованих методів, відбору, розстановки, навчання, виховання, стимулювання кадрів, правового регулювання проходження служби та надання правового захисту особовому складу правоохоронних органів України [80, с. 308].

В рамках цієї проблематики слід вказати точку зору Є.Є. Веденєєва, який в рамках зміцнення кадрового потенціалу та посилення антикорупційної діяльності пропонує: удосконалити кадрову структуру в митній системі України на підставі професійного відбору посадових осіб та створення умов для підвищення рівня кваліфікації і виховної роботи; забезпечити робочі місця сучасним обладнанням; посилити контроль щодо антикорупційної діяльності та вдосконалення чинного законодавства щодо посадових осіб, що вчинили такі дії; посилити ефективність правоохоронної роботи митних органів. Основна маса порушень у митній сфері здійснюється з метою зниження обсягу передбачуваних до сплати митних платежів або зовсім ухилитися від них, тому значущість роботи підрозділів, що виконують правоохоронні функції, повинна бути найголовнішою. Переміщення товарів через митний кордон з порушенням митних правил нерідко «керується» співробітниками митних органів, тому їх виявлення в повному обсязі, безсумнівно, призведе до зниження кількості неправомірних діянь з боку митників [50, с.97]. Не менш цікавою є думка Н.М. Стецюк, яка досліджує питання вдосконалення кадрового забезпечення митних органів крізь призму теорії управління. Так, на думку автора для досягнення кінцевого результату ефективного управління особовим складом митних органів з метою його вдосконалення пропонується здійснення п'яти послідовних кроків:

- 1) розробка і реалізація концепції управління персоналом ДМСУ. Кінцевою метою концепції управління персоналом ДМСУ є створення сучасної, ефективною і гнучкої системи управління особовим складом митних органів;
- 2) розробка відповідно до концепції й реалізація стратегії управління персоналом ДМСУ. Стратегічне планування управління персоналом ДМСУ є ключовим елементом стратегічного управління ДМСУ, який дає змогу митному органу приймати рішення щодо управління особовим складом, узгоджені з підходами щодо досягнення своєї мети, реалізації функцій управління персоналом ДМСУ, цілей та завдань управління;

3) удосконалення системи та структури управління персоналом ДМСУ;
 4) удосконалення функцій управління персоналом ДМСУ. Діяльність щодо особового складу митних органів здійснюється завдяки виконання таких основних функцій управління персоналом ДМСУ: мотивування, організація, планування, контролювання, координування, обліковування, регулювання діяльності щодо управління особовим складом митних органів;
 5) удосконалення технологій управління персоналом ДМСУ: добору та набору персоналу в митні органи; профорієнтації та адаптації працівників; професійного навчання; оцінки та атестації особового складу митних органів; мобільності особового складу митних органів [261].

Ми ж в свою чергу переконані, що в умовах створення нового органу державної влади, зокрема Державної митної служби України, кадрове забезпечення цього відомства повинно відбуватись на таких засадах:

- принцип впровадження сучасних інформаційних, управлінських та інших технологій в діяльність митних органів. Для цього необхідним є проведення ґрунтовних досліджень найбільш позитивних зарубіжних практик в окресленій сфері;

- принцип наукової обґрунтованості управлінських рішень, з використанням сучасних світових практик;

- принцип універсальності;

- принцип конкуренції;

- принцип заохочення працівників державної митної служби.

Необхідно розробити сучасні мотиваційні заходи, які будуть спонукати службовців ДМС якісніше виконувати свої посадові обов'язки, що апріорі позитивно впливає на роботу всього органу державної влади взагалі;

- принцип систематичного підвищення кваліфікації працівників ДМС;

- визначення науково-обґрунтованих нормативів кадрового забезпечення органів Державної митної служби України.

Завершуючи представлений підрозділ дисертаційного дослідження слід підсумувати, що на сьогоднішній в адміністративному законодавстві, яке визначає правові засади діяльності Державної митної служби України існує чимала кількість проблем, які потребують негайного вирішення особливо в контексті проведення сучасних реформ у цій сфері. Адже, саме зараз, на нашу думку, найоптимальніший час для запровадження якихось новітніх та прогресивних рішень, які дозволять суттєво покращити якість та результативність реалізації правоохоронної функції відомством, що досліджується в рамках представленого дисертаційного дослідження. А тому з метою удосконалення відповідного законодавства пропонуємо:

- приведення законодавства у відповідність до сучасних світових тенденцій, а також його оновлення та вдосконалення в рамках тих принципів, які були визначені та охарактеризовані нами в ході проведення дисертаційного дослідження;

- вдосконалити нормативно-правові засади роботи з кадрами, що повинно включати: по-перше, покращення первинної та подальшої підготовки та перепідготовки митників; по-друге, використання новітніх підходів до управління персоналом; по-третє, використання кадрового потенціалу з урахувань сучасних наукових напрацювань, тощо; по-четверте, підвищення соціальних, економічних та політичних гарантій проходження служби в ДМС;

- перегляду потребують правові засади взаємодії державної митної служби з: а) населенням; б) з іншими органами державної влади України; в) взаємодії з міжнародними організаціями в рамках виконання обов'язків, які взяла на себе Україна, підписавши ряд міжнародних угод у цій сфері;

- оптимізувати систему органів Державної митної служби, позбавившись не ефективних відомств, або реорганізувавши їх;

- необхідним є розширення повноважень ДМС в контексті реалізації ними правоохоронної функції;

- створення законодавчих та організаційних умов для оперативного обміну інформацією між різними структурними підрозділами ДМС зокрема, та митними органами та іншими органами державної влади взагалі;
- розробка нових заходів, які спрямовані на реалізацію правоохоронної функції, наприклад щодо: протидії незаконному перетину кордонів; протидія контрабанді,
- і останнім, і найбільш важливим напрямком, в розрізі окресленої проблематики, є закріплення загальноправових та спеціальних принципів на законодавчому рівні [33].

У підсумку хотілося б відзначити, що запровадження окреслених нами вище змін та доповнень, як вбачається, дозволить якісно покращити практичну реалізацію принципів реалізації правоохоронної функції органами державної митної служби. На нашу думку, закріплення відповідних засад на в нормах адміністративного права є необхідною умовою для їх нормативності. Крім того, сам факт закріплення відповідних принципів на законодавчому рівні є ефективним засобом удосконалення законодавства, надає йому більшої визначеності, а також сприяє забезпеченню його стабільності та прогнозованості.

Висновки до Розділу 3

Узагальнено досвід таких провідних країн Європи та Світу, як: Великобританія, Франція, Німеччина, та Сполучені Штати Америки. Крім того, звернено увагу на позитивний досвід країн посткомуністичного простору, зокрема Польщі, Литви та Грузії. Наголошено, що в багатьох із досліджених державах склалась досить позитивна практика реалізації правоохоронної функції митними органами, про що яскраво свідчать відповідні статистичні дані.

З метою удосконалення реалізації правоохоронної функції держави митними органами України, запропоновано імплементувати наступний зарубіжний досвід: розширення повноважень Державної митної служби України, особливо гостро це питання постало у зв'язку із реорганізацією Державної фіскальної служби шляхом її поділу на ДМС та ДПС; запровадження сучасних інформаційних систем у діяльність митних органів України; необхідним є підвищення ефективності якості роботи працівників митних органів, що, на нашу думку, можливо досягти шляхом запровадження ефективної системи оцінювання діяльності державних службовців; спрощення потребує процедура оформлення митних документів, оскільки існуюча на сьогодні в Україні система створює умови для зростання корупційних ризиків, що в свою чергу негативно впливає на реалізацію правоохоронної функції державою взагалі та митними органами зокрема; серед повноважень Державної митної служби слід виділити: протидію нелегальній міграції, яку вона має реалізовувати спільно з Державною міграційною службою; необхідною, на нашу думку, є уніфікація митних формальностей. Підкреслено, що запровадження вказаних змін повинно відбуватись поступово та з урахуванням того напрямку реформування даних органів, який було обрано нашою країною наприкінці 2018 – на початку 2019 років.

Звернено увагу, що відмова України від традиційного варіанту об'єднання податково-митних структур є правильним кроком, який позитивно відобразиться як на діяльності Державної податкової служби, так і Державної митної служби України.

Визначено нові принципи реалізації правоохоронної функції держави митними органами, які мають бути закріплені на законодавчому рівні нашої країни: принцип використання сучасних інформаційних систем; принцип «мовчання - знак згоди», зміст якого полягає у тому, що у разі, якщо державний орган не відповів на запит суб'єкта вчасно (протягом встановленого терміну), то відповідь на нього, апріорі, вважається

позитивною; принцип уніфікації митних формальностей, дотримання якого дозволяє якісно покращити процедуру митного контролю; принцип підтримки конкурентоспроможності бізнесу. Правоохоронна функція митних органів повинна бути спрямована на те, щоб захистити інтереси бізнесу, зокрема українського; принцип комунікаційних зв'язків і відносин з державними і громадськими організаціями, діловими колами всередині країни; принцип поєднання комплексності та вибіркової митного контролю на усіх етапах ланцюга постачання. Наголошено, що запровадження окреслених вище засад дозволить: по-перше, якісно покращити практичну діяльність митних органів в контексті реалізації правоохоронної функції; по-друге, підвищить рівень довіри до Державної митної служби України, як з боку населення держави, так і з боку світової спільноти; по-третє, сприятиме активізації наукових пошуків в окресленому напрямку; тощо.

Під адміністративним законодавством України, як формою реалізації принципів здійснення правоохоронної функції органами Державної митної служби, слід розуміти сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, що містять в собі адміністративно-правові норми, котрі у своїй сукупності складають правову основу здійснення правоохоронної функції митними органами України та в яких знаходять своє об'єктивне відображення принципи відповідної діяльності. Саме в нормах адміністративного права окреслені у роботі принципи набувають необхідного юридичного змісту та знаходять своє об'єктивне відображення. А відтак, удосконалення адміністративного законодавства має важливе значення з точки зору формування та подальшого втілення у життя принципів реалізації правоохоронної функції держави Державною митною службою України.

Наголошено, що саме через нормотворчість є можливим усунути більшість наявних проблем в окресленій сфері, адже вона допомагає не просто усунути недоліки в чинному законодавстві, а й систематизувати його, зробити більш доступним та зрозумілим.

Встановлено, що в умовах створення нового органу державної влади, зокрема Державної митної служби України, кадрове забезпечення цього відомства повинно відбуватись на таких засадах: принцип впровадження сучасних інформаційних, управлінських та інших технологій в діяльність митних органів. Для цього необхідним є проведення ґрунтовних досліджень найбільш позитивних зарубіжних практик в окресленій сфері; принцип наукової обґрунтованості управлінських рішень, з використанням сучасних світових практик; принцип універсальності; принцип конкуренції; принцип заохочення працівників державної митної служби. Необхідно розробити сучасні мотиваційні заходи, які будуть спонукати службовців ДМС якісніше виконувати свої посадові обов'язки, що апріорі позитивно впливає на роботу всього органу державної влади взагалі; принцип систематичного підвищення кваліфікації працівників ДМС; визначення науково-обґрунтованих нормативів кадрового забезпечення органів Державної митної служби України.

Узагальнено, що на сьогоднішній в адміністративному законодавстві, яке визначає правові засади діяльності Державної митної служби України існує чимала кількість проблем, які потребують негайного вирішення особливо в контексті проведення сучасних реформ у цій сфері. Адже, саме зараз найоптимальніший час для запровадження якихось новітніх та прогресивних рішень, які дозволять суттєво покращити якість та результативність реалізації правоохоронної функції відомством, що досліджується в рамках представленого дисертаційного дослідження.

З метою удосконалення адміністративного законодавства у сфері, що досліджується, запропоновано: привести національне законодавства у відповідність до сучасних світових тенденцій, а також його оновлення та вдосконалення в рамках тих принципів, які були визначені та охарактеризовані нами в ході проведення дисертаційного дослідження; вдосконалити нормативно-правові засади роботи з кадрами, що повинно включати: по-перше, покращення первинної та подальшої підготовки та

перепідготовки митників; по-друге, використання новітніх підходів до управління персоналом; по-третє, використання кадрового потенціалу з урахувань сучасних наукових напрацювань, тощо; по-четверте, підвищення соціальних, економічних та політичних гарантій проходження служби в ДМС; переглянути правові засади взаємодії державної митної служби з: а) населенням; б) з іншими органами державної влади України; в) взаємодії з міжнародними організаціями в рамках виконання обов'язків, які взяла на себе Україна, підписавши ряд міжнародних угод у цій сфері; оптимізувати систему органів Державної митної служби, позбавившись не ефективних відомств, або реорганізувавши їх; необхідним є розширення повноважень ДМС в контексті реалізації ними правоохоронної функції; створити законодавчі та організаційні умови для оперативного обміну інформацією між різними структурними підрозділами ДМС зокрема, та митними органами та іншими органами державної влади взагалі; розробити нові заходи, які будуть спрямовані на реалізацію правоохоронної функції, наприклад щодо: протидії незаконному перетину кордонів; протидія контрабанді, і останнім, і найбільш важливим напрямком, в розрізі окресленої проблематики, є закріплення загальноправових та спеціальних принципів на законодавчому рівні.

Відзначено, що запровадження окреслених вище змін та доповнень дозволить якісно покращити практичну реалізацію принципів реалізації правоохоронної функції органами державної митної служби. Наголошено, що закріплення відповідних засад на в нормах адміністративного права є необхідною умовою для їх нормативності. Крім того, сам факт закріплення відповідних принципів на законодавчому рівні є ефективним засобом удосконалення законодавства, надає йому більшої визначеності, а також сприяє забезпеченню його стабільності та прогнозованості.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі комплексного аналізу теоретичних положень, законодавства України та практики його реалізації наведено узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та особливостей принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України, що лягло в основу розробки рекомендацій щодо вдосконалення відповідного адміністративного законодавства як форми реалізації принципів здійснення правоохоронної функції держави митними органами України. У результаті дослідження сформульовано низку висновків, нових теоретичних та практичних положень, рекомендацій, основними з яких є такі:

1. Встановлено, що правоохоронна функція держави за своєю сутністю є важливим напрямом діяльності держави, який віднайшов своє відображення на конституційному рівні, а її реалізацію покладено на певне коло уповноважених суб'єктів. Зміст цієї функції полягає в охороні законності та правопорядку в суспільстві, а також в сприянні реалізації прав та свобод людини фактично у всіх сферах суспільного життя (економічній, політичній, соціальній, екологічній, інформаційній). Реалізація правоохоронної функції держави відіграє важливу роль: по-перше, для суспільства, оскільки відповідна діяльність держави (в особі її уповноважених органів та їх посадових осіб) дає впевненість кожному громадянину, що його права та законні інтереси будуть належним чином захищені, а їх реалізації ніщо не буде заважати; по-друге, для держави взагалі, оскільки її робота в окресленому напрямку підвищує довіру населення, зміцнює стан дотримання законності та правопорядку в країні, що, в свою, чергу забезпечує економічну, політичну та соціальну стабільність всередині країни.

2. Акцентовано увагу, що незважаючи на те, що в чинному законодавстві України прямо не вказано про належність ДМС до правоохоронних органів України, втім зміст завдань та загальна мета діяльності даного органу державної влади дає змогу констатувати, що він посідає самостійне та незалежне місце в системі правоохоронних органів України. Адже діяльність митних органів спрямована на те, щоб захистити законні права, інтереси та свободи людини, а також забезпечити неухильне дотримання всіма учасниками митних правовідносин норм чинного законодавства.

3. Доведено, що реалізація правоохоронної функції ДМС України – це багатогранний та багатоаспектний процес, який включає чималу кількість конкретних дій, котрі має здійснити ДМС на шляху досягнення кінцевої мети при здійсненні правоохоронної діяльності. До особливостей реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України, віднесено такі: передбачає здійснення активної правотворчої та правозастосовної діяльності органами ДМС, яка реалізується в межах, що визначаються митним та податковим законодавством України; безпосередня реалізація правоохоронної функції органами ДМС здійснюється через інші напрями діяльності вказаного органу державної влади. Це пояснюється тим, що дана функція митних органів не є виключною (тобто не закріплена прямо у законодавчих актах), вона походить із завдань, які ставляться перед вказаним органом державної влади; реалізація правоохоронної функції має характеризуватись динамізмом, оскільки вчинене правопорушення має виявлятись та припинятись якомога оперативніше; має різноманітні форми та методи вираження, які використовуються комплексно та нерозривно одне від одного; на реалізацію правоохоронної функції митними органами безпосередньо впливає структура представленого органу державної влади; на повноту та якість реалізації правоохоронної функції прямо впливає соціально-економічна та політична стабільність в державі.

4. Під принципами реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС запропоновано розуміти відправні ідеї, безперечні та об'єктивні вимоги, що ставляться до відповідних суб'єктів, які уповноважені здійснювати правоохоронну діяльність в митній сфері. Вони (принципи) відрізняються універсальністю, імперативністю та стабільністю, є взаємопов'язаною системою, поєднаною єдиною метою, яка полягає у забезпеченні додержання прав людини та забезпечення можливості їх реалізації, а також гарантування законності та правопорядку у державі взагалі та у митній сфері, зокрема. Це, в свою чергу, свідчить про демократичну, цивілізаційну та організаційну спрямованість ДМС при реалізації правоохоронної функції держави.

Запропоновано виділити такі групи принципів діяльності ДМС при реалізації правоохоронної функції держави:

а) загальноправові принципи, характерні для діяльності всіх органів державної влади України. До таких засад віднесено: верховенство права, законність, забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина, гуманізм та демократизм, рівність всіх громадян перед законом, соціальна справедливість, гласність, відкритість та прозорість, взаємна відповідальність держави і громадян;

б) спеціальні принципи, тобто такі, що властиві безпосередньо діяльності ДМС при реалізації нею правоохоронної функції. До таких засад віднесено принципи: професіоналізму; безсторонності (неупередженості); об'єктивності; планування та оптимізації управління; цілеспрямованості та поступовості; ефективності; взаємодії з органами державної влади України; незалежності; добропорядності громадян; конфіденційності; оскарження рішень та дій співробітників ДМС.

5. Під загальноправовими принципами реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України запропоновано розуміти вихідні, основні, відправні ідеї та незаперечні вимоги, об'єктивно властиві для

правоохоронної діяльності держави взагалі та митних органів, зокрема. Наголошено, що такі принципи закріплені у Конституції України, а їх деталізацію та конкретизацію здійснено в інших законах та підзаконних нормативно-правових актах. До характерних особливостей загальноправових принципів реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС віднесено: по-перше, вони поширюються на всю систему права, визначають її основні положення та ідеї, особливості й закономірності розвитку, мають своє закріплення у національному законодавстві, для них властивим є нормативний, регулятивний, охоронний, захисний характер, вони визначають і скеровують правомірну поведінку в суспільстві; по-друге, не завжди знаходять своє текстуальне закріплення (пряме чи опосередковане) у текстах нормативних актів, однак при цьому вони мають загальний характер і конкретизуються у рамках кожної галузі права і відповідного законодавства.

Наголошено, що загальноправові принципи реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС складають цілісну систему, в якій кожен принцип не застосовується окремо у чітко визначеній практичній ситуації, вони взаємодіють як єдине ціле лише з більшим чи меншим вираженням окремих із них в залежності від виконуваних повноважень у сфері реалізації правоохоронної функції відповідним органом державної влади.

6. З'ясовано, що спеціальні принципи реалізації правоохоронної функції держави органами ДМС України найбільш повно відображають всю специфіку такої діяльності окресленого у роботі органу державної влади. Наголошено, що закріплення спеціальних принципів на законодавчому рівні: по-перше, дозволить якісно покращити практичну діяльність органів ДМС в контексті реалізації ними правоохоронної функції; по-друге, сприятиме розвитку відповідного адміністративного законодавства; по-третє, значно активізує наукові пошуки в окресленому напрямку, що, беззаперечно, слід оцінювати виключно з позитивного боку.

7. Узагальнено досвід таких провідних країн Європи та світу, як: Великобританія, Франція, Німеччина та Сполучені Штати Америки. Звернено увагу на позитивний досвід країн посткомуністичного простору, зокрема Польщі, Литви та Грузії. Наголошено, що в більшості держав склалась досить позитивна практика реалізації правоохоронної функції митними органами, про що яскраво свідчать відповідні статистичні дані. На основі аналізу зарубіжного досвіду запропоновано виділити нові принципи реалізації правоохоронної функції держави митними органами, які мають бути закріплені на законодавчому рівні нашої країни: а) принцип використання сучасних інформаційних систем; б) принцип «мовчання – знак згоди», зміст якого полягає у тому, що у разі, якщо державний орган не відповів на запит суб'єкта вчасно (протягом встановленого терміну), то відповідь на нього, апріорі, вважається позитивною; в) принцип уніфікації митних формальностей, дотримання якого дозволяє якісно покращити процедуру митного контролю; г) принцип підтримки конкурентоспроможності бізнесу. Правоохоронна функція митних органів повинна бути спрямована на те, щоб захистити інтереси бізнесу, зокрема українського; принцип комунікаційних зв'язків і відносин з державними і громадськими організаціями, діловими колами всередині країни; принцип поєднання комплексності та вибіркової митного контролю на усіх етапах ланцюга постачання.

8. Визначено та охарактеризовано напрямки удосконалення адміністративного законодавства України, як форми реалізації принципів здійснення правоохоронної функції органами ДМС, до яких віднесено: приведення законодавства у відповідність до сучасних світових тенденцій; вдосконалення нормативно-правових засад роботи з кадрами; покращення взаємодії ДМС з іншими органами державної влади; оптимізація системи органів ДМС; розширення повноважень ДМС в контексті реалізації ними правоохоронної функції; створення законодавчих та організаційних умов для

оперативного обміну інформацією між різними структурними підрозділами ДМС; розробка нових заходів, спрямованих на реалізацію правоохоронної функції. Аргументовано, що запровадження окреслених вище змін та доповнень дозволить якісно покращити практичну реалізацію принципів реалізації правоохоронної функції органами ДМС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аболіна Т. Г., Нападиста В. Г., Рихліцька О. Д. та ін. Прикладна етика. Навч. посіб. За наук. ред. Панченко В. І. К.: "Центр учбової літератури", 2012. 392 с.
2. Агарков А. В., Образцов С. В. Задачи и функции оперативных подразделений УИС: новации в нормативной правовой базе. Вестник Владимирского юридического института. 2010. № 4 (17). С. 4–7.
3. Адміністративне право України: підручник; за заг. ред. д. ю. н., проф. Т.О. Коломоєць. Київ: Істина. 2008. 457 с.
4. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс: підручник; за заг. ред. академіка НАПрН України О.М. Бандурки. Харків, Золота миля. 2011. 584 с.
5. Айзенберг А.М., Васильев А.М., Котляревский Г.С. и др. Теория государства и права: учебник для вузов; под ред. А.М. Васильева. 2-е изд. испр. и доп. Москва: Юрид. лит. 1983. 236 с.
6. Алексеев П.В., Панин А.В. Философия. Учебник. М.: Проспект, 1997. 568 с.
7. Алексеев С. С. Общая теория права: учебник. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: ТК Велби: Проспект. 2008. 576 с.
8. Андреев А. Г Соменков А.Д.. Правовые основы финансового контроля. Финансы. 2009. № 12. С. 62-64.
9. Бабкіна О.В., Волинка К.Г. Теорія держави і права у схемах і визначеннях. Навч. посіб. Київ: МАУП. 2004. 144 с.
10. Баїк О. І. Про системність принципів у податковому праві України. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. 2016. № 845. С. 12-19.

11. Байтин, М. И., Селякин И. Н. Функции государства. Теория государства и права: курс лекций; под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. 2-е изд., перераб. и доп.. Москва: Юристъ. 2001. 776 с.
12. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність: підручник. Ч. 1. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.
13. Бандурка, О. М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення. Харків: Основа. 1999. 440 с.
14. Бараннік Р. В. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доповн. Київ: КНТ. 2011. 352 с.
15. Бараш Є.Ю. Організаційно-правові засади діяльності установ виконання покарань: автореф дис. на здобуття канд. юрид. наук: 12.00.07 „Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право”. Харків, 2006. 20 с.
16. Басан О. Головне управління ДФС у Дніпропетровській області. Реалізація і захист прав людини набуває важливого значення у сфері податкових відносин. Всеукраїнський тиждень права. 2018. URL: <http://dp.sfs.gov.ua/baner/vseukrainskiy-tijden-prava/360470.html>
17. Безпалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави: монографія. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2014. 544 с.
18. Безпалова О. І. Принципы реализации правоохранительной функции государства: административно-правовой аспект. Журнал східноєвропейського права. 2013. № 1. С. 40-46.
19. Безпалова О.І. Поняття правоохоронної функції держави. Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові підходи дослідження : матеріали міжкафедрального «круглого столу» (м. Харків, 23 жовтня 2012 р.) / за ред. д. ю. н., доц. В.О. Серьогіна. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ; ООО Рейтинг. 2012. С. 13–15.

20. Безпалова, О. І. Правові форми реалізації правоохоронної функції держави: адміністративно-правовий аспект. Митна справа. 2013. Спец. вип. № 2. С. 402–409.
21. Белолипецкий В. Л. Профессионализм и профессиональная культура в системе государственной службы. Политико-административная элита и государственная служба в системе властных отношений: сб. ст. Ростовн/Д, 1996. С. 62–68.
22. Беляев, Н. А. Уголовно-правовая политика и пути ее реализации. Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1986. 178 с.
23. Бермічева, О. В. Соціальна функція держави в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків. 2002. 17 с.
24. Бисага Ю. М. Права людини: підручник. Ужгород: Вид-во Ужгород. нац. ун-ту, 2004. 148 с.
25. Білозьоров Є. В. Принципи правозахисної діяльності: доктринальний підхід. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 18: Право: зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 32. С. 35-41.
26. Бобровник С.В. Зміст і значення інституту верховенства права в умовах трансформації суспільства. Правова держава. 2008 Вип.19. С. 69-73.
27. Богун С.С. До проблеми визначення ролі та значення правоохоронної функції держави. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2015. Вип. 34. Ч. 2. Т. 3. С. 124–129.
28. Богун С.С. Досвід країн Європи щодо реалізації правоохоронної функції митними органами та можливості його використання в контексті вдосконалення принципів реалізації правоохоронної функції ДМС України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2. Т. 3. С. 101–106.
29. Богун С.С. Досвід Німеччини щодо реалізації правоохоронної функції держави митними органами. Актуальні проблеми реформування

системи законодавства України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 25–26 січ. 2019 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2019. С. 65–67.

30. Богун С.С. К проблеме определения понятия принципов реализации правоохранительной функции государства органами государственной таможенной службы Украины. Право и политика. 2018. № 2. С. 111–115 (Кыргызская Республика).

31. Богун С.С. К характеристике общеправовых принципов реализации правоохранительной функции государства органами Государственной таможенной службы Украины. Право и Закон. 2019. № 1. С. 113–119 (Кыргызская Республика).

32. Богун С.С. Можливості використання зарубіжного досвіду реалізації правоохоронної функції митними органами у діяльності вітчизняної Державної митної служби України. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 10–11 серп. 2018 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 45–47.

33. Богун С.С. Напрямки удосконалення адміністративного законодавства України, як форми реалізації принципів здійснення правоохоронної функції держави органами Державної митної служби. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2018. Вип. 50. Т. 4. С. 122–128.

34. Богун С.С. Принцип професіоналізму як ключова засада реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби. Роль права та закону в громадянському суспільстві: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12–13 лют. 2016 р.). К.: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 45–47.

35. Богун С.С. Характеристика спеціальних принципів реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби

України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2015. Вип. 33. Ч. 2. Т. 3. С. 107–114.

36. Болдін М. Я. Адміністративно-правові засади діяльності Національного банку України у сфері рефінансування банків: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 207 с.

37. Большой энциклопедический словарь / Под ред. А.М. Прохорова. 2-е изд. М.: Научное издательство «Большая Российская энциклопедия»; СПб: Норинт, 1998. С. 1456.

38. Бондаренко І. Правоохоронна діяльність і правоохоронні органи: поняття та ознаки. Право України. 2003. № 4. С. 18–21.

39. Бостан С.К., Гусарев С. Д., Пархоменко Н. М та ін Теорія держави і права: навч. посіб.. Київ: ВЦ "Академія", 2013. 348 с.

40. Ботвінов Р. Особливості реалізації правоохоронної функції держави в сучасному українському суспільстві. Ефективність державного управління. 2016. вип. 4 (49). Ч. 1. С. 156-163.

41. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика. Навч. посіб. Київ. Центр учбової літератури. 2011. 252 с.

42. Братель С.Г. Мета, завдання та принципи правоохоронної сфери. Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «ПРАВО». 2014. Випуск 2. С. 54-59.

43. Буга Л.В. Інформаційна безпека в Збройних силах України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; Приват. ВНЗ "Львів. ун-т бізнесу та права". Львів, 2018. 227 с.

44. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь: ВТФ «Перун». 2004. 1051 с.

45. Бутинець, Ф.Ф. Аудит: підручник; 2-е вид., перероб. та доп.. Житомир: ПП "Рута". 2002. 672 с.

46. Васильєв С. В., Васильєва І. Г. Принципи права як джерело права. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. "Право". 2011. Вип. 17. С. 15-22.
47. Ведерніков, Ю.А. В.С. Грекул Теорія держави і права: навч. посіб.; 4-е вид., доповн. і переробл. Київ. Центр навч. л-ри. 2005. 224 с.
48. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з додатками і доповненнями), уклад. і гол. ред. В. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун». 2005. 1728 с.
49. Великий тлумачний словник української мови [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ. Ірпінь: ВТФ «Перун». 2003. 1440 с.
50. Веденєєв Є.Є. Удосконалення митної системи в контексті її модернізації. 2015. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_15/4/24.pdf.
51. Витрук Н. В. Общая теория правового положения личности. Москва: НОРМА. 2008. 448 с.
52. Вишковська В.І. Принципи здійснення правозахисної функції держави: теоретико-правовий аспект. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 3. С. 10-13.
53. Вінокуров Я. Мінфін затвердив структуру нової митної служби та запустив процес її створення. URL: <https://hromadske.ua/posts/minfin-zatverdiv-strukturu-novoyi-mitnoyi-sluzhbi-ta-zapustiv-proces-yiyi-stvorenniya>
54. Вінокуров Я. Уряд утворив територіальні органи митниці. URL: <https://hromadske.ua/posts/uryad-utvoriv-teritorialni-organi-mitnici>
55. Власов Ю.Л. Проблеми тлумачення норм права : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня кандидата юрид. наук : спеціальність 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень». Київ. 2000. 16 с.
56. Волинець В. Структура та діяльність державної фіскальної служби України. Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних

процесів: зб. тез доп. IX Всеукр. наук.-практ. студ. конф. [м. Тернопіль, 25 листоп. 2016 р.]; ред.кол.: А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк, А. І. Луцик та ін.; відп. ред. А. І. Луцик. Тернопіль: Вектор. 2016. С. 25-26.

57. Волинка К. Г. Теорія держави і права: Навч. посіб. Київ: МАУП, 2003. 240 с.

58. Воронкова О. М. Результати та перспективи модернізації Державної податкової служби України. Економічний вісник ун-ту.Переяслав Хмельниць. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. 2014. Вип. 22 (1). С. 207–212.

59. Гапонюк М., Буряченко А. Бюджетна реформа в Україні. Економіка. Фінанси. Право. 1999. № 1. С. 17–22.

60. Гаращук В.М. Принципи контролю та їх сутність. Проблеми законності. 2001. Вип. 46. С.114-118.

61. Гаруст Ю.В. Правове забезпечення контрольної діяльності податкових органів України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07; Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь, 2008. 20 с.

62. Гель А.П., Семаков Г.С., Кондракова С.П. Судові та правоохоронні органи України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: МАУП. 2004. 272 с.

63. Гладченко Т. Б. Принципи діяльності державної фіскальної служби України. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. № 4. С. 60-62.

64. Глущенко Ю.М. Принципи правотворчої діяльності місцевих державних адміністрацій. Форум права. 2008. № 2. С. 66-72.

65. Головне управління ДФС у Сумській області. Діяльність Державної фіскальної служби спрямована на гарантування законності та правопорядку в системі оподаткування. Всеукраїнський тиждень права. 2016. URL: <http://sumy.sfs.gov.ua/baner/vseukrainskiy-tijden-prava/277724.html>

66. Головне управління ДФС: Реалізація і захист прав людини набуває важливого значення у сфері податкових відносин. Всеукраїнський

тиждень права. 2018. URL: <http://dp.sfs.gov.ua/baner/vseukrainskiy-tijden-prava/360470.html>.

67. Горінецький Й. І. Правоохоронна функція держав Центральної Європи: теоретичні і практичні аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01; Нац. акад. внутр. справ України. Київ. 2005. 20 с.

68. Городянко С. В. Організаційно-правове забезпечення безпеки діяльності працівників ОВС України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2007. 188 арк.

69. Горшенева И. А. Полиция в механизме современного государства (теоретико-правовые аспекты): дис. ... кандидата юрид.наук. Москва, 2002. 237 с.

70. Грабовий В.В. Організація роботи органів ДФС з протидії легалізації. (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: нові виклики та перспективи. Правова освіта. 2018. № 2. С. 3-6.

71. Гребенюк Н. Поняття й особливості реалізації превентивної функції податково-правового приму. Право та державне управління. № 3. 2015. С.213–214.

72. Григор'єв Д. Загальна характеристика системи принципів бюджетного контролю в Україні. Підприємство, господарство і право. 2018. № 9. С. 170-175.

73. Григоренко І.А. Принципи правоохоронної (поліцейської) діяльності в Україні та Німеччині. Наше право. 2013. № 7. С. 24-30.

74. Гриценко В. Г. Принципи правоохоронної системи. Форум права. 2014. № 3. С. 462–465.

75. Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. та ін. Загальне адміністративне право: підручник ;за заг. ред. І. С. Гриценка. Київ: Юрінком Інтер. 2015. 568 с.

76. Гумбольдт В. О пределах государственной деятельности. Москва: Социум. Три квадрата. 2003. 340 с.
77. Гусарев С.Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія (основи юридичної діяльності: теоретичні і деонтологічні аспекти). Київ: національна академія внутрішніх справ України, 2000. 495 с.
78. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) Навчальний посібник. К.: Знання, 2005. 655 с.
79. Гусарев, С. Д. Нормативні принципи юридичної практичної діяльності. Право України. 2005. № 9. С. 22–24.
80. Гуславський В.С. Співробітництво у правоохоронній сфері: України та СНД: монографія. Х., 2005. 364 с.
81. Давид Р, Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности. Москва. 1999. 400 с.
82. Давид Р. Основные правовые системы современности. М., 1988. 279 с.
83. Дашковська О. Ідея взаємної відповідальності держави й особи в європейській політико-правовій думці Вісник. Питання історії вчень про державу і право. 2012. №2(69). С. 105-113.
84. Державне управління: навч. посіб. А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко; За ред. А. Ф. Мельник. К.: Знання-Прес, 2003. 343 с.
85. Додін Є. В. Правоохоронна функція митних органів. Митна справа. 2009. № 6. С. 76–84.
86. Дорош М.М. Розвиток співпраці митних органів України з митними органами держав-учасниць Європейського Союзу. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер.: Юр. науки. 2015. №813. С. 23-27.
87. Дробязко С. Г., Козлов В. С. Общая теория права: учеб. пособие. Минск: Амалфея. 2005. 464 с.

88. Дрозд О.Ю. Співвідношення норм трудового та адміністративного права при регулюванні проходження державної служби в Україні: монографія. Дніпро: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 420 с.
89. Дяченко В. І. Система правоохоронних органів: навч. посіб. Київ. КНЕУ. 2003. 320 с.
90. Еллинек Г. Общее учение о государстве. Санкт-Петербург.: Юридический центр Пресс, 2004. 784 с.
91. Етика: Енциклопедичний словник / під заг. ред. Р. Г. Апресяна, Л. А. Гусейнова. М.: Гардаріки, 2001. 490 с.
92. Євграфова Є. Формування системи національного законодавства (деякі питання теорії і практики): дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія держави і права. Історія політичних і правових вчень». Х., 2005. 195 с.
93. Жигуленков М. В. К вопросу о понятии “функция государства”. Право и политика. 2001. № 5. С. 13–16.
94. Житлове право України: Навч. посіб. М. К. Галянтич, Г. І. Коваленко. К.: Юрінком Інтер, 2002. 480 с.
95. Загальна теорія держави і права : підруч. для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. Закладів. М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. Харків., 2002. 432 с.
96. Загальна теорія держави і права: підручник / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків. Право. 2009. 584 с.
97. Загальна теорія держави і права: Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів. М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право. 2009. 584 с.

98. Загальні принципи в романогерманській правовій сім'ї. URL: <https://lektsii.org/11-90916.html>
99. Загуменна Ю. О. Правоохоронні органи: поняття, ознаки, функції, особливості діяльності. Право і Безпека. 2010. № 3. С. 145-150
100. Загуменна Ю. О. Реалізація правоохоронної функції держави органами внутрішніх справ України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ. 2011. 251 с.
101. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на перше півріччя 2018 року. Затверджений виконуючим обов'язки голови Державної фіскальної служби України О. М. ПРОДАН від 31 липня 2018 року. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/237691.html>
102. Ільницький О. Конституційні основи принципу стабільності у податково-правовому регулюванні за законодавством України. І Міжнародна науково-практична конференція: «Судовий розгляд податкових і митних спорів: проблеми, виклики, пріоритети» (м. Київ, 4–5 липня 2019 року): Збірник матеріалів. Київ. 2019. С.123-127.
103. Ільченко О. В. Актуальні питання щодо визначення поняття та загальної структури органів внутрішніх справ. Публічне право. № 1(9). 2013. с. 160-166.
104. Калашников В. М. Правові та організаційні засади митної політики США. Правова позиція. 2016. № 1. С. 59–67.
105. Карпова Н. А. Правоохранительная функция правового государства : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.01. Москва. 2007. 159 с.
106. Касьяненко Л., Попович О. Застосування принципу верховенства права при розв'язанні податкових конфліктів. І Міжнародна науково-практична конференція: «Судовий розгляд податкових і митних спорів: проблеми, виклики, пріоритети» (м. Київ, 4–5 липня 2019 року): Збірник матеріалів. Київ. 2019. С. 134-139.

107. Касьяненко М. М., Гринюк М. В., Цимбал П. В. Організація роботи та управління органами державної податкової служби України : навч. посіб. Ірпінь: Академія ДМС України. 2001. 229 с.
108. Качан В. В. Реформування митної системи. Митна справа. 2009. №4 (64). С. 55-56.
109. Келина С. Г., Кудрявцев В. Н. Принципы советского уголовного права. М.: Наука. 1988. 173 с.
110. Кельман, М. С. Загальна теорія держави та права: підручник. М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. Львів: Новий світ. 2003. 581 с.
111. Кененов А. А. Социалистическое государство и право: некоторые вопросы их соотношения: автореферат. дис...канд...юрид.наук: 12.00.01. Московский государственный университетим. М. В. Ломоносова. Юридический факультет. Москва. 1973. 17 с.
112. Кириченко В.М. Теорія держави і права: модульний курс: Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 264 с.
113. Клімов О.О. Деякі питання класифікації функцій держави та форм і методів їх здійснення. Право і безпека. 2005. № 4/5. С. 17-19.
114. Ключев О. М. Проблеми взаємодії підрозділів органів внутрішніх справ на регіональному рівні: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2010. 422 с.
115. Коваленко А.А. Публічно-правове регулювання банківської діяльності в Україні в умовах євроінтеграції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ. 2015. 202 с.
116. Ковальська В. В. Міліція в системі правоохоронних органів держави : адміністративно-правові аспекти: арэф. дис. ... д-ра.ю.н. Київ: Ін-т законодавства ВР України, 2009. 37 с.
117. Ковбасюк Ю. В., Михненко А. М. Функції держави. Енциклопедія державного управління: у 8 т. Нац. акад. держ. упр. при

Президентів України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ НАДУ, 2011. Т. 1.

118. Козюбра М. І. Принцип верховенства права і права людини. Права людини і правова держава (до 50-ї річниці Загальної декларації прав людини): тези доповідей та наукових повідомлень (10–11 грудня 1998 р.). Харків. 1998. С. 15-23.

119. Колодій А. М. , Копейчиков В. В., Лисенков С. Л. та ін. Теорія держави і права: навч. посіб.; за заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. Київ: Юрінком Інтер. 2002. 368 с.

120. Колодій А. М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання) : автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.01, 12.00.02. Київський університет імені Тараса Шевченка. Київ. 1999.

121. Колодій А. М. Принципи права України. Київ: Юрінком Інтер. 1998. 208 с.

122. Колодій А. М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 42-46.

123. Колодій, А. М. Принципи права: генезис, поняття, класифікація, місце і роль у правовій системі України. Право України (англомовна версія). 2013. № 1. С. 62–71.

124. Коментар до Конституції України. Під ред. А. І. Осауленка. Київ. Інститут законодавства Верховної ради України. 1996. 367 с.

125. Комзюк В. Т. Щодо використання зарубіжного досвіду в регулюванні адміністративно-правового статусу митних органів України. Форум права. 2016. № 1. С. 110–115

126. Кондаков Н.П. Логический словарь-справочник. М., Изд-во "Наука", 1975. 720 с.

127. Кондратьев Р., Гернего О. Принципи права та їх роль у регулюванні суспільних відносин. Право України. 2000. № 2. С. 43-45.

128. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р.. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
129. Концептуальні підходи до визначення методологічної функції законодавчого забезпечення національної безпеки України. Т. І. Блистів, В. Т. Колесник, П. Я. Пригунов, К. В. Карпова. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. Серія: Юридичні науки. Випуск № 4 (81). С. 13–26.
130. Копейчиков В. В. Загальна теорія держави і права. Київ: Хрінком Інтер, 1997. 312 с.
131. Копейчиков В. В. Основи теорії держави: навч. посіб.; 3-тє вид., перероб. та допов. Київ: Юрінком Інтер. 2001. 312 с.
132. Копиленко О.П. Правознавство: Навчальний посібник. Київ. «ВД «Професіонал». 2007. 400 с.
133. Корельский В. М. , Перевалов В. Д. Теория государства и права: учеб. для юрид. вузов и фак. Москва: Изд. группа НОРМА•ИНФРА. 1999. 612 с.
134. Корецкий В. М. Общие принципы права в международном праве. Академия наук Украинской ССР. Сектор государства и права. Киев: Издательство Академии наук УССР. 1957. 52 с.
135. Коталейчук С.П. Теорія держави та права Навчальний посібник. К.: КНТ, 2009. 320 с.
136. Кравченко Ю. Ф. Актуальні проблеми реформування органів внутрішніх справ України (організаційно-правові питання): дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Кравченко Юрій Федорович. Харків, 1998. 192 с.
137. Краткая философская энциклопедия; ред.-сост. Е. Ф. Губский, Г. В. Кораблева, В. А. Лутченко. Москва: Прогресс 1994. 575 с.
138. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України, Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

139. Кузенко У. Форми реалізації політичної функції держави: поняття, види. Підприємництво, господарство і право. № 2 С. 123–127.
140. Кузенко У. Форми реалізації політичної функції держави: поняття, види. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 2. С. 230-234
141. Куліш А. М. Щодо визначення поняття «правоохоронні органи». Право і безпека. 2005. № 5. С. 90–92.
142. Кунев Ю. Д., Кунева З. Ю. Правоохоронна діяльність митної служби: теоретичні аспекти. Вісник Академії митної служби України. Сер.: Право. 2012. № 2. С. 72-77.
143. Кунев Ю.Д. Принципи побудови та вдосконалення організаційної структури органів внутрішніх справ України: загальнотеоретичні аспекти державного управління: Автореф. дис...канд. юрид. наук. Харків, 2001. 17 с.
144. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права: в 6 т. Т. III. Учение о налоге. Харків: Легас. Право. 2005. 600 с.
145. Ладиченко, В. В. Комплексний підхід до принципів права. Держава і право: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. Вип. 26. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. С. 73-78.
146. Лазарев В. В. Теория права и государства: учебник. Москва: Новый Юрист, 1997. 432 с.
147. Лемак, В. В. Загальна теорія держави та права: навч. посіб. Ужгород: ПП «Медіум». 2003. 251 с.
148. Лещенко Л. Борьба с коррупцией в сфере государственных услуг: Хроника реформ в Грузии. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/330531468274499014/pdf/664490PUB0RUSS0Georgia0Book0Russian.pdf>
149. Лисенко О. М. Правоохоронна діяльність митних органів. Публічне право. 2013. № 1. С. 179-186.
150. Лімська декларація керівних принципів контролю Прийнята IX Конгресом Міжнародної організації вищих контрольних органів (ІНТОСАІ) в

1977 році: Декларація, Міжнародний документ від 01.01.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/604_001

151. Ліпкан В.А. Теорія національної безпеки. Київ: КНТ. 2009. 631 с.

152. Лобай Р. Р. Теоретичні підходи до визначення ефективності економічної діяльності. Ефективність державного управління. 2013. Вип. 36. С. 353-361.

153. Локк Дж. Два трактата о правлении. Соч. : в 3 т. Москва: Мысль. 1988. Т. 3. 576 с.

154. Лук'янов Д. В. , Погребняк С. П., Смородинський В. С, Христова Г. О.. Теорія держави і права: посіб. для підготовки до держ. іспитів; за заг. ред. О. В. Петришина. 2-ге вид., допов. і змін. Харків: Право. 2013. 208 с.

155. Луцик А. М., Теремецький В. І. До питання визначення видів адміністративних процедур, що здійснюються Державною фіскальною службою України у сфері оподаткування. Юридична освіта та юридична наука в Україні: витоки, сучасність, перспективи: Тези доповідей Міжнар. наук-практ. конф. Запоріжжя: ЗНУ. 2014. С. 82-84.

156. Майстренко О.В. Теоретико-правові аспекти колізій у законодавстві України: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. К., 2008. 209 с.

157. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом. Харків: Консум. 2000. 592 с.

158. Малиновський В. Я. Державне управління: навч. посіб. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ. Атіка. 2003.

159. Малиновський В. Я. Державне управління: Навчальний посібник. Луцьк: Ред.-вид. вид. "Вежа" Вол. держ. ун-ту. ім. Лесі Українки, 2000. 558 с.

160. Малько А.В. Теория государства и права. Москва: Юрист, 2000. 300 с.

161. Малюгин К. Всё самое интересное и неожиданное о таможене в Германии. URL: <http://провед-медиа.рф/tamozhnya/interesnoe-i-neozhidannoe-o-tamozhne-v-germanii/>

162. Манаєнко А. О. Правові основи державного фінансового контролю: навч. посіб. Запоріжжя: КПУ. 2008. 152 с.
163. Мармазов В. Принцип верховенства права у практиці Європейського з прав людини. Часопис Київського університету права. 2009. № 2. С. 262-271.
164. Мароха В., Олійник Н., Омельченко О. Митне регулювання в ЄС та в Україні: порівняльно-правове дослідження: наук.-прак. посіб. К.: Ніко-Принт, 2005. С. 459.
165. Мартиненко О. Основні принципи реформування органів внутрішніх справ як превентивний фактор порушень прав людини. ПРАВО УКРАЇНИ. № 10. 2009. С. 139-144.
166. Матвієнко П. Є. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про комерційну таємницю: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. К., 2010. 199 с.
167. Машков А. Д. Теорія держави і права : підручник. Київ: ВД "Дакор". 2015. 492 с.
168. Мельник К.Ю. Проблеми правового регулювання трудових відносин службовців правоохоронних органів: монографія. Харків. Харківськ. нац. ун-т внутр. справ. 2009. 360 с.
169. Мельник М. І М. І. Хавронюк. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність: навч. посібн. Київ. Атіка. 2002. 576 с.
170. Мельник М.І., Лещух І.В. Податковий контроль в Україні: проблеми та пріоритети підвищення ефективності: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України». 2015. 330 с.
171. Мельник О. Г., Адамів М. Є., Тодощук А. В. Митний досвід литовської республіки: особливості імплементації в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 20. С. 5-9.

172. Мельник Р.С. Адміністративно-господарське право як структурний елемент системи адміністративного права: зарубіжний досвід та національні особливості. Право і безпека. 2010. №2(34). С. 55-59.

173. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів. Київ: «Українська радянська енциклопедія», 1974. 865 с.

174. Микитченко А.Ю. Структура та компетенція митних органів: досвід Республіки Польщі. URL: http://pap.in.ua/4_2018/91.pdf

175. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/conv>

176. Михайленко А. Р. Основы государства и права: Фемина, 1994. 120 с.

177. Модернізація державної податкової служби України. Навчальний посібник для працівників ДМС Тернопільської області. Тернопіль: ДПА в Тернопільській області. 2004. 38 с.

178. Молдован В. В., Чулінда Л. І. Правознавство. 2-ге вид. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 184 с.

179. Моргунов, О. А. Сутність та особливості інформаційно аналітичної роботи в органах внутрішніх справ. Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право.гол. ред. Ю.М. Бисага. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2014. Вип. 27. Т. 2. С. 65–68.

180. Мордовец А. С. Социально-юридический механизм обеспечения прав человека и гражданина. Саратов: СГУ. 1996. 288 с.

181. Морозова Л.А. Функции Российского государства на современном этапе. Государство и право. 1993. № 6. С.98-114.

182. Мочерний С. В. Основи підприємницької діяльності. К.: Академія, 2005. 278 с.

183. Мочерний С. Основи економічних знань. К.: Академія, 2000. 214 с.

184. Музика-Стефанчук О. А., Полянничко О. А. Принципи податкового права України: проблеми визначення та реалізації Кам.-Под.: ТОВ «Друкарня «Рута», 2015. 212 с.

185. Музичук О.М. Контроль за діяльністю правоохоронних органів в Україні: адміні-стративно-правові засади організації та функціонування :дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2010. 481 с.

186. Недбайло П. Е. Система юридических гарантий применения советских правовых норм. Правоведение. 1971. № 3. С. 44-53.

187. Нечитайленко А. А. Основы теории права: учеб. пос. Харків: Консум. 1998. 176 с.

188. Ноговіцина Ю.О. Верховенство права в Україні як складова інтеграційного процесу. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2007. Вип. 35-36. С.115-119.

189. Носіков Д. М. Правові форми реалізації фіскальної функції держави. Форум права. 2016. № 2. С. 130–134.

190. Общая теория государства и права. Академический курс: в 3 т. отв. ред проф. М.Н. Марченко Т. 1. С. 471.

191. Общая теория права и государства / Под ред. В.В. Лазарева. М: Юрид. лит., 2001. 520 с.

192. Олійник В. М. Поняття та принципи взаємодії при виявленні та розкритті злочинів у сфері господарської діяльності. Форум права. 2012. № 2. С. 511–518.

193. Оніщенко Н. М. Правова система: проблеми теорії. Київ, 2002. 352 с.

194. Онопенко П. В. Правоохоронні функції української держави: зміст і реалізація :автореф.дис....канд.юрид.наук :12.00.01; Ін-т законодавства Верховної ради України. Київ. 2005. 19 с.

195. Онопенко, П. В. Правоохоронні органи держави Україна. Київ : Варна. 2003. 126 с.

196. Опришка В. Ф., Шульженка Ф. П. Правознавство: Підручник. Київ: КНЕУ. 2003. 767 с.
197. Органи державної влади України; за ред. В. Ф. Погорілка. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. 592 с.
198. Осадчий В. І. Правоохоронні органи як суб'єкти кримінально-правового захисту. Право України. 1997. № 11. С. 71-75.
199. Островський С. О. Поняття та функції правоохоронних органів держави. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Юридичні науки. 2017. Вип. 1(2). С. 46-49.
200. Пархоменко Н.М. Джерела права: проблеми методології. Монографія. Київ: ТОВ «Видавництво "Юридична думка"» 2008. 336 с.
201. Перегудов Ф.И., Тарасенко Ф.П. Введение в системный анализ: учеб. пос. для вузов. Москва: В.ШК. 1989. 367 с.
202. Петренко І. Сутність державної політики та державних цільових програм. Віче. 2011. № 11. С. 23–25.
203. Петришин О. В. . Погребняк С. П, Смородинський В. С. та ін.; за ред. О. В. Петришина. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. Харків: Право. 2014. 368 с.
204. Платон. Государство. Історія вчень про державу та право: Хрестоматія для юридичних вузів і факультетів; уклад., заг. ред. проф., д-р істор. наук Г. Г. Деміденко. 2-е вид., доп. і змін. Харків: Легас. 2002. С. 38-44.
205. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник / За ред. канд. юрид. наук Ю.Ф. Кравченка. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999. 702 с.
206. Погорілко В.В. Головка В.В., Сірий М.І. Права та свободи людини та громадянина в Україні: монографія. В.В. Погорілко, Київ. 1997. 340 с.
207. Погребняк, С. П. Основоположні принципи права (змістова характеристика): монограф. Харків: Право, 2008. 240 с.

208. Податкове право: Навч. посіб. Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, Д. А. Кобильник та ін.; За ред. проф. М. П. Кучерявенка. Київ: Юрінком Інтер. 2003. 400 с.
209. Подвезько М. Л., Балла М. І. Англо-український словник. Київ: Рад. школа. 1974. 663 с.
210. Подольчак Н. Поняття та види ефективності систем менеджменту машинобудівних підприємств. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2007. №23(606). С. 203-210.
211. Подорожній Є. Ю. Особливості юридичної відповідальності у трудовому праві України: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016. 414 с.
212. Полковніченко О. М. Сутність та зміст правоохоронної функції держави. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2011. № 3(54). С. 39–43.
213. Положення про Державну податкову службу України: Постанова Кабінету Міністрів України № 227 від 6 березня 2019 р. Офіційний вісник України № 26. Ст. 900.
214. Полховська І.К.. Конституційний принцип рівності людини і громадянина в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.02 . Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків., 2007. 20 с.
215. Поляничко А. О. Принципи податкового права: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»; Національна академія прокуратури України. Київ. 2014. 20 с.
216. Поняття та особливості права Європейського Союзу. Право ЄС. URL: <https://leginit-ua-eu.com.ua/publikacii/pravo-ies/>
217. Правознавство: підручник для студ. вищих навч. закладів / ред.: В. В. Копейчиков, А. М. Колодій. К. : Юрінком Інтер, 2006. 752 с.

218. Правознавство: Навчальний посібник. За загальною редакцією В.Г Гончаренка. Київ. Український інформаційно-правовий центр. 2002. 385 с.

219. Правознавство: підручник В. Ф. Опришко, Ф. П. Шульженко, С. І. Шимон та ін.; За заг. ред. В. Ф. Опришка, Ф. П. Шульженка. Київ: КНЕУ. 2003. 767 с. URL: <https://buklib.net/books/22139/>

220. Приходченко Л. Л. Забезпечення ефективності державного управління на засадах демократичного врядування: дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02; Одес. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. О., 2010. 456 с.

221. Про верховенство права: доповідь, схвалена Венеціанською Комісією на 86-му пленарному засіданні. Венеція, 25–26 березня 2011 р. Право України. 2011. № 10. С. 168–184.

222. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України постанова Кабінету Міністрів України № 548 від 22 липня 2015 р. Офіційний вісник України. 2015 р. № 63. Ст. 209.

223. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.93 № 3781–XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 11. С. 50.

224. Про затвердження Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави: Постанова Кабінету Міністрів України № 1893 від 27 листопада 1998 р. Зібрання законодавства України. Серія 1. Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України. 1999. № 2. С. 82.

225. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України. Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 06.03.2019 № 227 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п>

226. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 22. Ст. 303.

227. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 р. № 3341-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1993. № 35. Ст. 358.

228. Про реалізацію прав людини і правозахисну діяльність в органах фіскальної служби. URL: <https://buhgalter911.com/news/news-368734.html>

229. Про схвалення концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1101-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1101-2018-p/print>

230. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 № 1200 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2018-p/conv>

231. Про утворення територіальних органів Державної фіскальної служби та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України № 311 від 6 серпня 2014 р. Офіційний вісник України. 2014. № 64. Ст. 1765.

232. Прохоров А. М.. Советский энциклопедический словарь. 4-е изд. Москва: Сов. Энциклопедия. 1989. 1632 с.

233. Рабінович П. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. 6-те вид. Харків: Консум. 2002. 160 с.

234. Рабінович П.М. Верховенство права в інтерпретації Страсбурзького суду. Юридичний вісник України. 2005. № 48. С. 12.

235. Рабінович, П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посіб. 5-те вид. зі змінами. Одеса: Юрид. л-ра, 2002. 173 с.

236. Радько Т. Н. Теория государства и права: учеб. для вузов. Москва: Акад. Проект, 2005. 816 с.

237. Рибницький Г. В. Спеціальне адміністративне управління підприємницькою діяльністю, що здійснює Державна фіскальна служба України. Науковий вісник Ужгородськ. нац. ун-ту. Серія: Право. 2014. Вип.29. Ч. 2. Т. 3. С. 181–184.

238. Рішення Конституційного Суду України від 29.06.2010 року № 17-рп/2010 (абз. 3 підп. 3.1 п. 3 мотивувальної частини). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10>

239. Романов И.Б. Правотворческая политика современного демократического государства: понятие, принципы, стратегия и тактика. Юридическая наука. 2014. № 1. С. 29-35.

240. Рябченко О. П. Правоверегулювання управлінської та правоохоронної діяльності у сфері оподаткування :колективна монографія. Харків. Панов. 2016. 472 с.

241. Саварець А. Український та зарубіжний досвід побудови митних органів: рекомендації для сучасної України. Київ. 2017. 22 с.

242. Сажнев І. В. До питання щодо визначення поняття «правоохоронна функція держави». Вісник Запорізького юридичного інституту МВС України. 2000. Вип. 4. С. 62-71.

243. Селіванов В. До проблеми методологічного забезпечення теоретичного аналізу державотворення і правотворення в Україні. Право України. 2006. № 4. С. 21-28.

244. Скакун О. Теорія держави і права: підручник; пер. з рос. С. Бураковського. 2-ге вид. Харків: Консум. 2005. 656 с.

245. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Пер. з рос. Скакун О. Ф. Харків: Консум, 2001. 656 с.

246. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. 3-те видання. К.: Алерта; ЦУП, 2011. 524 с.

247. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум. 2009. 520 с.

248. Скакун О. Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс).: учебник. Харьков : Эспада, 2007. 840 с.
249. Скібіцька Л.І. Організація праці менеджера. Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 360 с.
250. Словник української мови: в 11 томах; редкол.: І. К. Білодід (голова) та інші; Акад. наук. Укр. РСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ. Наук. думка. Том 9. 1978. 920 с.
251. Соболь Є. Формування правової категорії «суб'єкт публічної адміністрації». Актуальні проблеми правознавства. 2018. Вип. 4. С. 86-93
252. Современный философский словарь. Под общ. ред. проф. В.Е. Комарова. М., 2000. 602 с.
253. Соколенко О.Л. Адміністративно-правові засади захисту прав громадян у діяльності правоохоронних органів :дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Харківськ. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2012. 460 с.
254. Соколенко О.Л. Перспективи розвитку системи та діяльності правоохоронних органів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. Випуск 22. Частина І. Том 2. 2013. С. 231-235.
255. Сокурєнко В. В. Роль соціальної справедливості в розбудові правової соціальної держави. Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.12. Нац. акад. внутр. справ України. Київ. 2002. 19 с.
256. Старилов Ю.Н. Служебное право. М.: Изд-во БЕК, 1996. 698 с.
257. Старчук О. В. Щодо поняття принципів права. Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С 40-43.
258. Стасюк О.Л. Принципи та методи реалізації правоохоронної функції держави в умовах асоціації України та Європейського Союзу. Вісник Запорізького національного університету , 2017. № 2. С. 53-61.
259. Статут Ради Європи: Рада Європи; Статут, Міжнародний документ від 05.05.1949.Офіційний вісник України.2004. № 26. С. 215. ст. 1733.

260. Степаненко Ю. В. Понятие и содержание правоохранительной деятельности. Российский следователь. 2003. № 8. С. 20–28.
261. Стецюк Н.М. Організаційні аспекти вдосконалення управління особовим складом митних органів. Державне управління: теорія та практика: Електрон. наук. фах. вид. НАДУ. 2005. Вип. 2ю URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DUTP/2005-2>
262. Строгович М. С. Право обвиняемого на защиту и презумпция невиновности. Москва. 1984. 143 с.
263. Судебные и правоохранительные органы Украины: учебник для ВУЗов МВД Украины.; под ред. А. М. Бандурки; МВД Украины, Ун-т внутр. дел. Харків: Ун-т внутр. дел. 1999. 350 с.
264. Сухонос В. В. Теорія держави і права: навч. посіб. Суми: Унів. книга. 2005. 536 с.
265. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень, уклад.: О. Скопненко, Т. Цимбалюк. Київ: Довіра. 2006. 789 с.
266. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів; за ред. В. В. Дубічинського. Харків. Школа. 2006. 1008 с.
267. Сырых В. Теория государства и права: учебник. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Юстицинформ. 2004. 704 с.
268. Таможенная служба Германии в интегрированной системе таможенных служб Евросоюза / В. В. Ляховский, Н. С. Переход. Актуальные вопросы таможенного дела. 2010. Вып. 1. С.118-122
269. Таможенная служба: германская. Виртуальная таможня URL: http://www.vch.ru/cgi-bin/guide.cgi?table_code=15&action=show&id=3056
270. Таможенные службы Франции URL: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/160072/1/TS%20France.pdf>
271. Таранова С. В. Особливості функціонування митної служби США. Публічне адміністрування: теорія та практика: електрон. 36. наук,

праць. 2010. Вип. 1(3). URL: www.nbuv.gov.ua/e-journals/Patp/2010_1/10tsvmss.pdf.

272. Тацій В. Поняття та система правоохоронних органів: у контексті системних змін до Конституції України. Вісник Національної академії правових наук України. № 4 [71]. С. 3-17.

273. Тевлін Р. Про поняття «правоохоронні органи» у вузькому та широкому розумінні. Радянське право. 1985. № 7.

274. Теория государства и права / Под ред. В.М. Корельского и В.Д. Перевалова. М.: НОРМА-ИНФРА. М., 1998. 570 с.

275. Теория государства и права: учебник. А. Пиголкин, А. Головистикова, Ю. Дмитриев; под ред. А. Пиголкина, Ю. Дмитриева. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Высшее образование. 2008. 743 с.

276. Теория государства и права: учеб, для юрид вузов и ф-тов; под ред. В. М. Корельского, В. Д. Перевалова. 2-е изд., изм. и доп. Москва. НОРМА. 2002. 616 с.

277. Теорія держави і права : навч. посіб. С. К. Бостан, С. Д. Гусарєв, Н. М. Пархоменко та ін. Київ: ВЦ "Академія". 2013. 348 с.

278. Теорія держави та права: підручник. Є.О. Гіда, Є.В. Білозьоров, А.М. Завальний та ін.: за заг. ред. Є.О. Гіди. Київ: ФОП О. С. Ліпкан, 2011. 576 с.

279. Теорія держави та права: навч. посіб. А. Ю. Олійник, С. Д. Гусарєв, О. Н. Слюсаренко. Київ: Юрінком Інтер. 2001. 175 с.

280. Тимченко А.М. Види примусових заходів у податковому праві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07.; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ. 2012. 18 с.

281. Ткачева О.К. Международный опыт институционализации государственного управления таможенным делом: приоритеты для Украины. Государственное управление. Электронный вестник. Выпуск № 40. 201. Октябрь 2013 г. С. 63-77.

282. Ткаченко, В. Д. Цвік, М. В., Петришин О. В., Богачова Л. Л. та ін. Функції держави. Загальна теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. Харків: Право. 2002. 432 с.

283. Товкун Л.В. До питання про принципи податкового контролю. Форум права. 2012. № 3. С. 749-752.

284. Толковый словарь живого великорусского языка. Т. 3.. Москва: Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1955. 534 с.

285. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2014. 416 с.

286. Уліцький А. Г. Шляхи удосконалення правоохоронного напрямку діяльності Державної фіскальної служби України для ефективної протидії контрабанди. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2018/18.pdf

287. Уліцький, А. Г. Підвищення ефективності протидії порушенням митних правил та вдосконалення законодавства у сфері правоохоронної діяльності митної служби. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2018/18.pdf

288. Усенко О. В. Місце і роль моделювання в державному управлінні освітою на сучасному етапі: дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. К., 2010. 176 с.

289. Философская энциклопедия. Т. 4. гл. ред. Ф. В. Константинов. Москва: Мысль. 1967. 591 с.

290. Философский энциклопедический словарь. сост. Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов. Москва: Сов. Энциклопедия. 1983. 840 с.

291. Фокин В. М. Правоохранительные органы Российской Федерации. Москва: Былина, 2001. 223 с.

292. Фролов, И. Т. Метод, форма. Философский словарь. Москва: Изд-во полит. лит-ры, 1986. 720 с.

293. Фулей Т. І. Сучасні загальнолюдські принципи права та проблеми їх впровадження в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ. 2003. 20 с.

294. Химан Б.Ю. Митна справа у розвинутих країнах світу (США, Польща): загальна характеристика та можливості запровадження у національну правову систему. URL: <http://www.par.in.ua/index.php/arhiv-vidannja/116>

295. Хохуляк В..Юридична визначеність оподаткування як невід'ємна складова принципу верховенства права І Міжнародна науково-практична конференція: «Судовий розгляд податкових і митних спорів: проблеми, виклики, пріоритети» (м. Київ, 4–5 липня 2019 року): Збірник матеріалів. Київ. 2019. С.178-184.

296. Цветков В. В., Селіванов В. М., Скрипнюк О. В. Державне управління і політика. Київ: Абрис. 2006. 198 с.

297. Ченцов В., Таранова С. Управління митною справою в США: організаційні аспекти. Академія митної служби України. 2009. 6 с. URL: [http://www.dndu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03\(3\)/09cvvsoa.pdf](http://www.dndu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03(3)/09cvvsoa.pdf).

298. Ченцов В.В. Особливості державного управління митною службою Франції. URL:http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2009/38.pdf.

299. Черноголовкин, Н. В. Теория функций социалистического государства. Москва: Юрид. лит. 1970. 215 с.

300. Четвернин В. А. Демократическое конституционное государство: введение в теорию. Москва: Ин-т государства и права РАН. 1993. 141 с.

301. Шай Р.Я. Окремі аспекти дослідження генезису правоохоронної функції держави. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. 2015. № 824.С. 357-362.

302. Шаптала Н.К. Співвідношення принципів рівності та соціальної справедливості в податково-правовому регулюванні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне

право і процес; фінансове право; інформаційне право»; Національний університет Державної податкової служби України. Ірпінь, 2012. 20 с.

303. Шемшученко Ю. С. та ін Юридична енциклопедія: В 6 т.. Київ. Укр. енцикл. 1998. Т. 2 : Д–Й. 1999. 744 с.

304. Шоптенко С.С. Система правоохоронних органів України. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Вип. 3. С. 150-155.

305. Щёкин Г. В. Социальная теория и кадровая политика: монография. К.: МАУП, 2000. 576 с.

306. Юзикова Н. С. Система судебных и правоохранительных органов Украины. 2-е изд. перераб. и допол. Днепропетровск. 2000. 280 с.

307. Юридична енциклопедія: В 6 т. Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ. «Укр. енцикл.». 2002. Т. 5: П–Т. 717 с.

308. Явич, Л.С. О принципе научности в работе советского государственного аппарата. Правоведение. 1967. № 2. С. 64.

309. Янчук А. О. Науково-нормативні підходи до визначення поняття правоохоронні органи» в умовах їх реформування. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2016. № 2. С. 110-120.

310. Яременко В., Сліпушко О. Метод. Новий тлумачний словник української мови у 3 т. 42 000 слів. 2-ге вид. Київ: Аконіт. 2001. Т. 2: К–П. 926 с.

311. Яременко В., Сліпушко О. Форма. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. 42 000 слів. 2-ге вид. Київ: Аконіт. 2001. Т. 3: П–Я. 862 с.

312. Ярмак І. М. Принципи об'єктивності і незалежності як основоположні принципи фінансового контролю. Європейські перспективи. 2014. № 1. С. 178-185.

313. HM Revenue and Customs (HMRC). URL: <https://www.investopedia.com/terms/h/hm-revenue-and-customs-hmrc.asp>

314. Kelsen H. General Theory of Law and State. N.Y., 1961. 350 с.

315. Lietuvos muitinė. URL: <https://www.vle.lt/Straipsnis/Lietuvos-muitine-117663>
316. Zakres działania Służby Celnej. URL:: <http://mf-arch.mf.gov.pl/sluzba-celna/dzialalnosc/zadania-i-funkcje>
317. Zoll. Deutschland. URL: <http://www.zoll.de/index.html>

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Богун С.С. Характеристика спеціальних принципів реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 33. Ч. 2. Т. 3. С. 107–114.
2. Богун С.С. До проблеми визначення ролі та значення правоохоронної функції держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 34. Ч. 2. Т. 3. С. 124–129.
3. Богун С.С. К проблеме определения понятия принципов реализации правоохранительной функции государства органами государственной таможенной службы Украины. *Право и политика*. 2018. № 2. С. 111–115 (Кыргызская Республика).
4. Богун С.С. Досвід країн Європи щодо реалізації правоохоронної функції митними органами та можливості його використання в контексті вдосконалення принципів реалізації правоохоронної функції ДМС України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2. Т. 3. С. 101–106.
5. Богун С.С. Напрямки удосконалення адміністративного законодавства України, як форми реалізації принципів здійснення правоохоронної функції держави органами Державної митної служби. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Вип. 50. Т. 4. С. 122–128.
6. Богун С.С. К характеристике общеправовых принципов реализации правоохранительной функции государства органами Государственной таможенной службы Украины. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 113–119 (Кыргызская Республика).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Богун С.С. Принцип професіоналізму як ключова засада реалізації правоохоронної функції держави органами Державної митної служби. *Роль права та закону в громадянському суспільстві*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12–13 лют. 2016 р.). К.: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 45–47.

8. Богун С.С. Можливості використання зарубіжного досвіду реалізації правоохоронної функції митними органами у діяльності вітчизняної Державної митної служби України. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 10–11 серп. 2018 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 45–47.

9. Богун С.С. Досвід Німеччини щодо реалізації правоохоронної функції держави митними органами. *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 25–26 січ. 2019 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2019. С. 65–67.

Додаток Б**ЗАТВЕРДЖУЮ**

Перший заступник директора
Науково-дослідного інституту
публічного права,
кандидат історичних наук, доцент
І.М. Пекарєв
«15» травня 2019 р.

А К Т

**впровадження результатів дисертацій здобувача наукового ступеня кандидата
юридичних наук Богуна Станіслава Сергійовича
на тему «Принципи реалізації правоохоронної функції держави органами митної
служби України» у науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту
публічного права**

Комісія у складі: заступника директора з наукової роботи Науково-дослідного інституту публічного права, кандидата юридичних наук, доцента Сороки Л.В., завідувача відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт, кандидата юридичних наук Куркової К.М., склала цей акт про те, що матеріали дисертації Богуна Станіслава Сергійовича на тему «Принципи реалізації правоохоронної функції держави органами митної служби України» (на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права, а саме для подальшого розроблення наукових питань щодо реалізації правоохоронної функції держави органами митної служби України і використовуються Інститутом в межах реалізації теми науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової діяльності наукових працівників наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права.

ВИСНОВОК

Результати дисертаційного дослідження Богуна Станіслава Сергійовича на тему «Принципи реалізації правоохоронної функції держави органами митної служби України» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук вважати впровадженими в науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права.

Заступник директора
з наукової роботи
Науково-дослідного інституту
публічного права,
кандидат юридичних наук, доцент

Л.В. Сорока

Завідувач відділу
науково-правових експертиз та законопроектних робіт,
Науково-дослідного інституту публічного права
кандидат юридичних наук

К. М. Куркова

Додаток В**ЗАТВЕРДЖУЮ**

Перший заступник директора
Науково-дослідного інституту
публічного права,
кандидат історичних наук, доцент

І.М. Пекарєв

« 15 » травня 2019 р.

АКТ

упроведження результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Богуна Станіслава Сергійовича на тему «Принципи реалізації правоохоронної функції держави органами митної служби України» в освітній процес Науково-дослідного інституту публічного права

Комісією Інституту було розглянуто результати використання матеріалів дисертаційного дослідження на тему «Принципи реалізації правоохоронної функції держави органами митної служби України» Богуна Станіслава Сергійовича. Під час обговорення наданих матеріалів комісією було констатовано, що окремі положення дослідження було використано при розробленні лекційних курсів з дисципліни, яка викладається у Науково-дослідному інституті публічного права, а саме дисципліни «Актуальні проблеми адміністративного права», при підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, а також у контексті інших дисциплін, які викладаються в Інституті. Лекційний курс окремих тем навчальних дисциплін увібрав положення цього дисертаційного дослідження.

ВИСНОВОК: результати дисертаційного дослідження на тему «Принципи реалізації правоохоронної функції держави органами митної служби України» Богуна Станіслава Сергійовича вважати впровадженими в освітній процес Науково-дослідного інституту публічного права з дисципліни, а саме «Актуальні проблеми адміністративного права».

Члени комісії:

Заступник директора
з наукової роботи
Науково-дослідного інституту
публічного права,
кандидат юридичних наук, доцент

Л.В. Сорока

завідувач відділу
науково-правових експертиз
та законопроектних робіт,
кандидат юридичних наук

К. М. Куркова